

Els itineraris literaris de lectura guiada: dos exemples

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Els itineraris literaris de lectura guiada: dos exemples

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, aquest treball està exempta de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial- CompartirIgual 4.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar en [aquest enllaç](#).

Elaboració:

Mireia Manresa (coord.)
Rosalía Delgado
Ana M. Margallo
M. Teresa Verdaguer
Marta Vilà

Coordinació:

Servei de Suports i Recursos Lingüístics
Subdirecció General de Llengües
Departament d'Educació

Publicació: novembre de 2023

Aquest document completa el dossier didàctic

"La lectura literària a ESO i batxillerat. Orientacions per a la lectura guiada a l'aula".

SUMARI

INTRODUCCIÓ	4
Com podem fer un itinerari de lectura guiada?	6
1. Per on comencem? Triem el fil	6
2. Repte següent: triem un corpus.....	7
3. Aprofundim en els textos triats i seleccionem els aspectes a treballar.....	9
4. Establim una seqüència lògica d'aprenentatge per als textos	10
5. Últim pas: el disseny d'activitats per a la mediació	14
ITINERARI PER A 3r D'ESO: Qui m'explica la història? Una mirada a diferents usos del punt de vista narratiu	17
Objectius d'aprenentatge i relació amb el marc curricular	17
Desenvolupament de l'itinerari	19
1. <i>Els monstres també ploren</i> , Guillaume Duprat.....	19
2. "Dins un bosquet de bambú", Ryunosuke Akutagawa	21
3. Caracterització de la veu narrativa (fragments diversos)	23
4. "La síndrome del narrador quasi omniscient", Gemma Martí.....	28
5. "Era la Selma", Elin Nilsson - "El gelat rosa", Mercè Rodoreda.....	30
6. Tres cançons: "I tu, sols tu", "Punt i final" i "Benvolgut".....	35
7. "Redacció", Quim Monzó - "Què has fet aquest estiu", Isabel-Clara Simó.....	39
8. "Tereseta-que-baixava-les-escales", Salvador Espriu	42
9. <i>Antologia de Spoon River</i> , Edgar Lee Masters.....	44
10. Activitat de cloenda de l'itinerari	46
ITINERARI PER A 2n DE BATXILLERAT. La recepció de Víctor Català en la cruïlla dels segles XIX i XX fins a l'actualitat: què ens diu la seva obra als lectors del segle XXI?	48
Presentació de la proposta.....	48
Seqüenciació de les sessions	55
BLOC I. Introducció a l'itinerari.....	55
BLOC II. Lectura, anàlisi i conversa sobre textos literaris de Víctor Català	59
BLOC III. La recepció crítica de l'obra de Víctor Català	75
BLOC IV. Víctor Català i altres autors i obres de tots els temps	96
BLOC V. L'encàrrec final i el tancament	105
Quadre-síntesi de les activitats.....	110

INTRODUCCIÓ

El currículum LOMLOE¹ introdueix la proposta d'organitzar la lectura guiada a partir **d'itineraris temàtics o formals** d'obres i/o fragments. La relació entre textos permet donar una perspectiva àmplia del sistema literari, alhora que l'anàlisi en profunditat de les obres de manera guiada i acompanyada permet l'aprenentatge dels aspectes literaris necessaris per relacionar el fil conductor triat amb les obres que conformen l'itinerari. Es tracta d'agrupar un conjunt d'obres o de fragments en un fil conductor que permeti resseguir uns objectius d'aprenentatge determinats a través de la comparació i el contrast entre obres, la qual cosa facilita apropiarse de les característiques internes dels textos i també de com s'organitzen i es relacionen entre si. Cal tenir present que els itineraris també permeten obrir camins per a la lectura autònoma dels textos que es presenten en fragments si el docent ho fomenta.

Cal establir un **fil conductor** per a cada itinerari amb una tria de textos que hi responguin, una seqüència lògica que permeti fer un **recorregut d'aprenentatge** que segueixi el fil conductor triat i unes activitats de mediació que acompanyin els estudiants en l'anàlisi, la reflexió i la interpretació de les obres.

Hi ha diferents maneres d'organitzar itineraris segons el tipus de fil conductor que es triï i segons l'orientació per a l'aprenentatge que es planteja. Disposem de models totalment desenvolupats a partir de fils conductors temàtics o de gènere en la pàgina [Constelaciones literarias](#) i també en [Itinerarios de lectura literaria para secundaria](#).

En aquest dossier no només s'ofereixen exemples d'itineraris, sinó que s'hi desenvolupen orientacions per dissenyar-los a través de dues propostes que parteixen de fils conductors diferents per tal d'obrir el ventall de models disponibles. Un dels itineraris d'aquest material té un fil conductor formal, el punt de vista narratiu, i està pensat per a 3r d'ESO. L'altre, per a segon de batxillerat, té un fil conductor situat en la indagació sobre el món literari d'una autora, Víctor Català. Si en l'itinerari sobre el punt de vista és aquest element literari el que interrelaciona les obres que es llegeixen per, a través del contrast, poder copsar diferents usos i funcions del punt de vista narratiu, en el de Víctor Català és una controvèrsia sobre l'autora i la seva obra el que obre la necessitat de llegir diferents tipus de textos (teòrics i literaris d'altres autors) per arribar a conclusions i assolir els objectius d'aprenentatge. Cadascun conté elements diferents per a les orientacions al professorat:

¹ Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, pàg. 213: "Sabers de l'educació literària. Lectura guiada: Lectura d'obres rellevants del patrimoni literari nacional i universal i de la literatura actual inscrites en itineraris temàtics o de gènere, que incloguin la presència d'autores i autors, en el context de l'aula i de l'entorn proper, i que permetin fer la transferència a altres situacions de caràcter literari i cultural amb vincles amb la pròpia vida. Gèneres: novel·la, narració breu, teatre, poesia, etc. Temes: amor, amicitat, mort, viatge, etc. Tòpics: *carpe diem*, *tempus fugit*, *locus amoenus*, *captatio benevolentiae*, *ubi sunt*, etc."

Decret 171/2022, de 20 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de batxillerat, pàg. 334: "Sabers de l'educació literària: Lectura i anàlisi d'obres rellevants de les literatures catalana, castellana i hispanoamericana, des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI, inscrites en itineraris temàtics o de gènere amb especial atenció als aspectes següents: [...]"

– Establiment de vincles intertextuals entre obres i altres manifestacions artístiques en funció de gèneres, temes, tòpics, estructures i llenguatges. Reflexió al voltant dels elements de continuïtat i ruptura. Gèneres: novel·la, narració breu, teatre, poesia, assaig, etc. Temes: amor, amicitat, mort, viatge, etc. Tòpics: *amor post mortem*, *aurea mediocritas*, *beatus ille*, *carpe diem*, *contemptus mundi*, *descriptio puellae*, *donna angelicata*, *homo viator*, *locus amoenus*, *memento mori*, *omnia mors aequat*, *quotidie morimur*, *somnium*, *imago mortis*, *tempus fugit*, *theatrum mundi*, *ubi sunt*, *vanitas vanitatum*, *venatus amoris*, *vita flumens*, etc."

❖ En l'**itinerari sobre el punt de vista** mostrem els passos que s'han seguit per organitzar-lo —tria del fil conductor i dels textos, anàlisi dels textos, establiment d'un itinerari d'aprenentatge— fins a arribar a concretar la mediació amb les activitats i propostes d'aula.

❖ En l'**itinerari sobre Víctor Català** ja no s'expliciten els passos per crear-lo, però es dona tota la matèria primera necessària per dur-lo a terme a l'aula: textos seleccionats, continguts rellevants de cada text, focus per a la interrelació entre els textos, propostes esquemàtiques de mediació per aprofundir en els textos, és a dir, tot l'*utillatge* que utilitza el docent quan dissenya alguna intervenció i les explicacions de la intencionalitat de cada cosa. S'ha incidit, sobretot, a mostrar com articular activitats i converses d'aula que parteixin de la reflexió i de les hipòtesis dels estudiants.

S'ofereix, per tant, tot el procés que es pot seguir per fer **itineraris literaris de lectura guiada** i el material necessari per dur a terme els dos que es presenten com a exemple. A partir d'aquí es podria elaborar la programació esquemàtica en el **model** per planificar situacions d'aprenentatge disponible en els materials del Departament d'Educació.

Tots dos itineraris estan concebuts des de la perspectiva competencial de l'educació literària: se sustenten en la lectura de textos i en una metodologia inductiva des de la reflexió que permet fer hipòtesis i arribar a conclusions per a la interpretació de les obres.

Els itineraris que presentem en aquestes orientacions són només exemples que serveixen per mostrar com procedir per dissenyar-los, en cap cas estan pensats com un model únic d'itinerari que s'hagi de seguir. Com hem dit, hi ha diferents tipus i maneres d'organitzar-los. L'important és posar en relació obres amb un fil conductor que les uneixi i que permeti seleccionar els aprenentatges literaris necessaris per a la interpretació de les obres que conformen l'itinerari.

Tampoc pretenen ser un model quant a l'extensió: s'ofereixen itineraris amplis per tal d'obrir diversos camins i posar a l'abast una bona quantitat de textos i de possibilitats d'entre els quals el professorat podrà decidir quines propostes s'adaptin millor al seu context. Per tant, es pot fer servir tota la proposta completa o bé triar-ne algunes parts o activitats sempre que donin de si per seguir el fil conductor treballat.

Com podem fer un itinerari de lectura guiada?

---

1. Per on comencem? Triem el fil

En aquest apartat presentem els passos orientatius per planificar itineraris de lectura literària. Ho fem a partir de les decisions que s'han pres per elaborar l'itinerari que es troba desenvolupat en el següent apartat d'aquest dossier: "Itinerari per a 3r d'ESO: Qui m'explica la història? Una mirada cap a diferents usos del punt de vista narratiu".

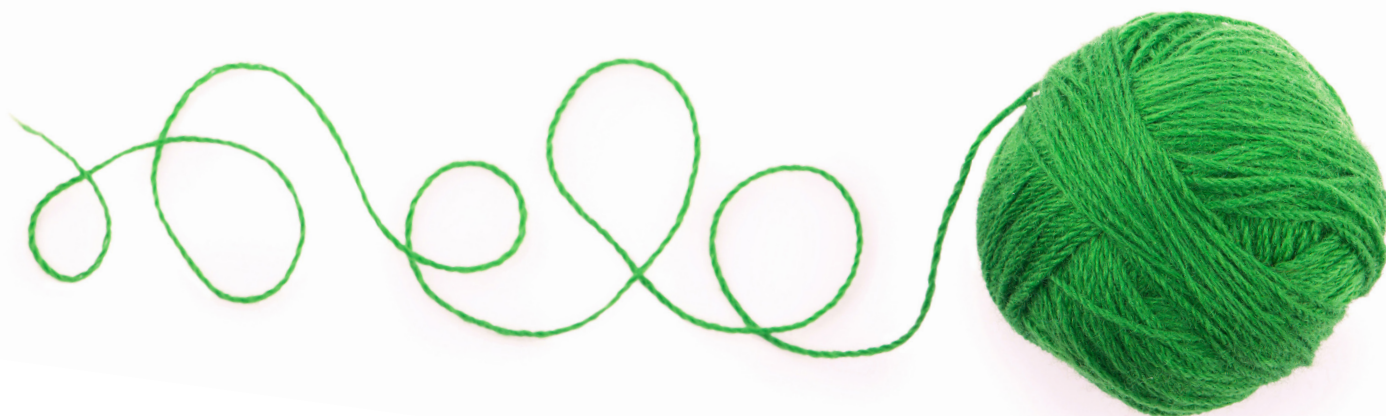
Qualsevol itinerari de lectura necessita un fil d'unió que doni sentit a les lectures que es faran al llarg de l'itinerari. Els textos s'han de triar en funció de com hi aparegui aquest eix, és a dir, de l'oportunitat que els textos donin als alumnes d'aprendre alguna cosa relacionada amb el focus triat.

Aquest fil ha de servir per concretar el plantejament: ens proporciona uns objectius per a la proposta de treball i, per tant, per poder avaluar els aprenentatges (que tindran a veure amb aquest tema i amb els objectius).

És important deixar constància a la programació de quin aspecte de la competència literària s'ha treballat per poder preveure altres propostes per continuar avançant després en la formació literària dels alumnes.

Si prenem com a exemple l'itinerari "Qui m'explica la història? Una mirada cap a diferents usos del punt de vista narratiu", desenvolupat en el següent apartat d'aquest dossier, el fil conductor que marca els criteris per a la tria dels textos, dels objectius i de les activitats és el punt de vista narratiu en les seves diferents manifestacions. Aquest fil conductor és el que articula els aprenentatges centrals de la proposta, encaminada a entendre com s'aconsegueixen determinats efectes literaris i, per tant, a avançar en la formació dels alumnes com a creadors i lectors de literatura.

Sovint s'educa aquest aspecte en relació amb els textos periodístics i amb el cinema, però la literatura també és un bon àmbit per desenvolupar l'esperit crític sobre com es mostra o es representa una realitat i quines implicacions té fer-ho d'una manera o d'una altra. Aprofundir en el funcionament del punt de vista narratiu pot ajudar a prendre distància sobre els relats i a perdre la ingenuïtat com a lectors.

Pensem que cap itinerari esgotarà cap tema: els textos literaris donen respostes creatives als aspectes que els conformen. No hi ha dos textos iguals, així que en cada text podrem veure matisos particulars, més o menys originals. Si treballem més textos en un itinerari, podem veure més matisos del focus i s'anirà ampliant el coneixement sobre aquest aspecte literari. Si en treballem menys, és important tenir consciència de quins matisos han sortit a classe i quins encara no, per tenir clar el punt en el qual es troben els alumnes i reprendre'l com a punt de partida en properes planificacions.

2. Repte següent: triem un corpus

En l'itinerari sobre el punt de vista, que ens serveix com a exemple per mostrar els passos que hem seguit per desenvolupar-lo, hem optat per triar textos que siguin **unitats narratives** (en el nostre cas, contes, cançons...), que es puguin llegir i treballar en poques sessions. Si són fragments, també hem intentat que representin una unitat narrativa i estiguin contextualitzats, per tal de poder reflexionar sobre com el punt de vista influeix en el sentit de l'obra. Ha estat molt important que en els textos seleccionats aquest recurs tècnic sigui significatiu per aprofundir en la interpretació i en la valoració de l'obra.

D'altra banda, hem pensat un itinerari per a 3r d'ESO, nivell en el qual ja se'ls haurien de poder donar a conèixer autors clàssics de la tradició literària, però també autors actuals, tot barrejant autors consagrats i d'altres de més joves. També hem intentat tenir en compte la paritat, tal com recull un dels vectors del nou currículum, i obrir el cànon a altres literatures no occidentals. A més, hem pensat en els diferents gèneres en els quals es poden trobar les històries (cançons, contes, poesia...).

Ha calgut llegir molt, i moltes de les lectures que inicialment s'havien considerat han hagut de quedar fora de l'itinerari. Poden considerar-se com a lectures "de recanvi", orientatives, segons el curs, o com a recomanacions de lectura complementària per als alumnes.

Les imatges següents mostren dos fragments d'un quadre que hem utilitzat inicialment per organitzar els materials amb què treballar. Hem començat pensant en obres que coneixíem i que podrien suposar una aportació al coneixement de com es pot utilitzar literàriament el punt de vista.

Tal com es veu en la llegenda, hem atorgat colors diferents a cadascun dels tipus d'obra (teatre, cançó, conte...) i hem indicat molt esquemàticament quin podria ser l'aprenentatge que els alumnes farien sobre cada recurs tècnic.

CRITERIS DE SELECCIÓ DEL CORPUS

- ⌘ Paritat de gènere
- ⌘ Cànon
- ⌘ Autors joves i també clàssics o reconeguts
- ⌘ No només contes (àlbums, curts, cançons, teatre...)
  - Fragment de novel·les (possible activitat de contrast per focalitzar)
- ⌘ Diferents nivells lectors (per oferir opcions als docents)

LLEGENDA:

- contes
- novel·la
- cançó
- teatre
- poesia

Narrador omniscient 3a persona	Narrador testimoni 1a persona	Narrador protagonista (múltiple) Visió estereoscòpica	Narrador protagonista 1a persona	Efectes
«El gelat rosa», Mercè Rodoreda Aprentatge: signes de puntuació com a orientadors, contrast món interior-exterior, estil directe-indirecte- flux de consciència		<i>Antologia d'Spoon River,</i> Lee Masters	«Redacció», Quim Monzó Aprentatges: narratori, construcció de la veu	Poc fiable
«La síndrome del narrador quasi omniscient», Gemma Martí Aprentatges: un narrador radicalment omniscient seria insuportable	«Tereseta-que-baixava- les-escales», Salvador Espriu	<i>Dràcula</i> , Bram Stoker	«Correspondència», Mc Cullers	
Contes de Cornelia Funke: -distanciament crític -humor?	Sherlock Holmes		«Louisiana o els camps de cotó», Els Amics de les Arts	
			«Zerafina», Mercè Rodoreda Aprentatges: caracterització de la veu. Com condiona la informació que dona (el lector en sap més que el personatge)	
3a persona focalitzada en la protagonista: *****		<i>Els silencis de Derrís,</i> Bartomeu Cruells	<i>El curiós incident del gos a mitjanit</i> , Mark Haddon Aprentatges: caracterització de la veu	Distanciament crític?
			<i>Cartes a Hèrcules Poirot</i> , Jaume Fuster	
			<i>Pròleg Tigre, tigre</i> , Lynne Reid Banks	
			«Era la Selma», Elin Nilsson	Identificació
<i>La loteria</i> , Shirley Jackson		<i>Art</i> , Yasmina Reza	Edgar Allan Poe Autojustificació	Contrast retrospec- tiu / joc d'experi- ències / suspens

Un cop feta aquesta classificació inicial, hem passat a fer una cerca d'altres relats i obres que omplissin els buits que ens havien quedat (per respectar el criteri de la paritat, per exemple, o per exemplificar altres efectes d'algun dels narradors, per poder oferir un text que representés una unitat narrativa completa, que no fos massa llarga i es pogués treballar en poques sessions...).

És d'aquesta manera com hem arribat a la selecció final —es mostra en la taula següent—, de la qual han quedat fora moltes de les propostes inicials, i moltes més que hem trobat que no encaixaven en els criteris que ens havíem fixat o que resultaven redundants.

Cal tenir present que no hi haurà un corpus adequat per a tots els grups d'alumnes: cada docent ha de pensar en els alumnes que té al davant i fer una tria adient (sense tenir por de posar reptes als alumnes i treure'ls de la seva zona de confort). Així mateix, cada docent pot decidir fins a quin punt vol analitzar l'aspecte que es treballa o, si vol, només donar-lo a conèixer i, més endavant, aprofundir-hi. En aquest sentit, en aquesta proposta no cal treballar tots els textos en l'ordre en el qual es presenten: cada docent pot fer de més o de menys, triar un text que li sembli més pertinent, segons el que es proposi. Finalment, un criteri que ens ha semblat important a l'hora de triar un itinerari de lectura guiada és la qualitat lingüística i literària dels textos. Tot i que puguem fer alguna concessió per deixar clar algun aspecte, cal remarcar que si podem oferir **bons models** i aconseguir que es valorin contribuïrem de manera més clara a desenvolupar la sensibilitat estètica de l'alumnat.

3. Aprofundim en els textos triats i seleccionem els aspectes a treballar

Un cop triats els textos que proposarem als alumnes, els hem analitzat a fons, fixant-nos especialment en què aporta el punt de vista a l'obra, com l'ha utilitzat l'autor, com funciona en el text..., però també altres trets literaris rellevants. Sovint hem trobat aspectes estretament vinculats amb el punt de vista narratiu: el narratori, la caracterització de personatges o alguns efectes expressius, com la ironia o el suspens.

Com que no es pot treballar tot i no volem fer sempre el mateix, el pas següent ha estat triar què treballarem en cada relat, prioritzant que l'alumne pugui anar construint un saber sobre el punt de vista que el vagi ajudant a fer interpretacions més elaborades de les lectures.

Mostrem a continuació un parell d'exemples d'anàlisi dels textos, previs al disseny de les activitats.

En el primer cas, hem anat marcant els aspectes significatius per al sentit del relat i relacionats amb el punt de vista per tal de plantejar les activitats de formació literària dels alumnes.

"Jura'm que no te'l trauràs mai més." Per mirar-se'l, separà els dits, estirà una mica el braç i féu oscil·lar la mà. Pensà amb una secreta recança en la seva mà d'una estona abans, sense anell, àgil i lliure. Els ulls se li velaren una mica.

Havien sortit del parc i caminaven agafats del braç, cap a l'entrada del metro.

—Té, pren el rosa.

Ella l'agafà i sentí com una defallença a les cames. Feren uns quants passos. "Rosa, rosa...". Tot d'una s'estremí i una onada de rubor li pujà fins als cabells.

—Ai, el gelat!— L'havia deixat caure expressament per amagar la seva torbació.

—Vols que te'n compri un altre?

—No.

"...rosa... rosa... de pressa, que no s'adoni de res... Per què et menges les roses? Ens casarem.

- Escena idíl·lica. Anell de promesos
- Flash-back
- Els ulls se li velaren: transició?
- Ambigüitat (sentiment, moment)

- Camp semàntic de les seves sensacions. Ambigüitat
- AMAGAR
- Falsa innocència, "expressament"
- "Rosa, rosa...": qui parla, cometes, pont amb el monòleg interior

En el segon cas, hem anat marcant amb colors diferents els trets que caracteritzen la veu narrativa del protagonista, un aspecte del funcionament del punt de vista, significatiu en aquest conte i que volíem treballar.

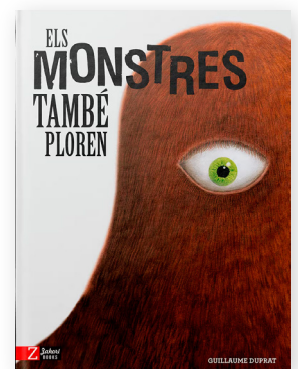
escales i me'n vaig anar al llit, i des del llit sentia la pel·lícula i sentia com es barallaven els papàs i discutien, però amb el soroll del televisor no podia sentir ben bé què deien. Després es barallaven a crits i jo vaig baixar del llit per acostar-me a la porta i entendre què deien, però com que tot era a les fosques no m'hi veia bé, només hi havia la llum de la lluna que entrava per la finestra que dona al jardí, i com que no m'hi veia bé, vaig entrebancar-me i vaig haver de tornar al llit, amb por que vindrien a veure què havia estat aquell soroll, però no van venir. Jo sentia que continuaven discutint. Ara ho sentia millor perquè es veu que havien apagat el televisor, i el papà li deia a la mamà que no l'emprenyés i la insultava i li deia que no tenia ambicions, i la mamà també l'insultava i li deia que se n'anés de casa, i deia el nom d'una dona i la insultava, i després vaig sentir que es trencava alguna cosa de vidre i després vaig sentir els crits més forts, i eren tan forts que no s'entienien, i després vaig sentir un gran crit molt gros i després ja no vaig sentir res més. Després vaig sentir molta fressa, però petita, com si arrosseguessin un mòdul del tresillo. Vaig sentir que es tancava la porta del jardí i aleshores vaig tornar a sortir del llit i vaig sentir soroll a fora i vaig mirar per la finestra, i sentia fred als peus, perquè anava descalç, i a fora era fosc i no s'hi veia gens, i em va semblar que el papà cavava al costat de l'arbre i vaig tenir por que hi descobrís la bina i em castigues i vaig tornar al llit i em vaig tancar ben bé, tot, fins i tot la cara,

4. Establim una seqüència lògica d'aprenentatge per als textos

En l'itinerari sobre el punt de vista narratiu s'ofereix una visió polièdrica de l'ús del punt de vista literari, però també hi ha una progressió en la complexitat del recurs i dels seus efectes, que es pot apreciar en el recorregut que proposem a continuació.

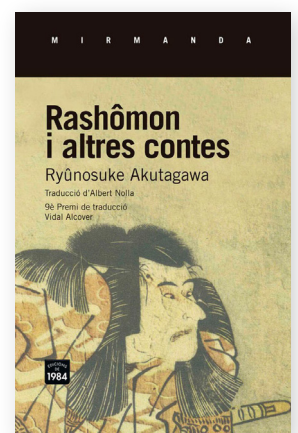
❖ a) Un text amb diferents punts de vista per fer evident la seva funció

Comencem l'aprenentatge sobre el punt de vista amb un àlbum, *Els monstres també ploren*, de Guillaume Duprat, que presenta monstres emblemàtics des de dos punts de vista: el d'un narrador extern, que explica fets coneguts de la seva història, i el del mateix personatge, que transmet els seus sentiments. Aquest contrast, reforçat per la presentació (a la pàgina parella de manera oberta i a la imparella de manera oculta darrere d'una pestanya), ajuda a visualitzar el funcionament d'aquestes dues perspectives en els textos, per tal que els alumnes les tinguin presents en properes lectures.

❖ b) El punt de vista intern polifònic

Seguidament, ens endinsem en el coneixement del funcionament del punt de vista intern protagonista i presentem una proposta de relat polifònic ("Dins un bosquet de bambú", de Ryunosuke Akutagawa) per sensibilitzar els alumnes sobre el perspectivisme: les limitacions de les narracions en primera persona i les aportacions literàries que poden suposar pel que fa a la construcció d'una intriga i la imitació de la realitat. En aquest cas, un mateix fet és explicat per diferents personatges que tenen diferents informacions sobre els fets. Aquest ús del punt de vista permet veure que hi ha diferents visions de la realitat, totes elles vàlides malgrat que no coincideixin, i que, per tant, la realitat és polièdrica.

Es posa de manifest, també així, el rol imprescindible dels lectors en la construcció dels sentits en la literatura, el necessari distanciament del que s'explica, així com la importància d'atendre els detalls, que són les pistes amb què compta el lector.

❖ c) La caracterització dels personatges a través de la primera persona

A continuació, focalitzem l'estudi en com l'ús de la primera persona caracteritza els personatges (pel que diuen i per com ho diuen) i com aquests trets condicionen després el que expliquen, de manera que produeixen un efecte o un altre en la lectura, la qual cosa reforça de nou la necessitat de tenir una actitud activa davant la lectura. Això ho fem a partir d'una selecció de fragments de relats amb narradors amb una caracterització molt marcada, que condiciona els respectius relats.

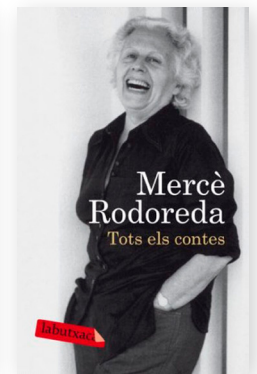
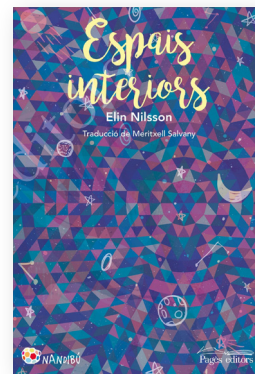
❖ d) El narrador quasi omniscient

En el conte següent, "La síndrome del narrador quasi omniscient", de Gemma Martí, la complexitat de l'ús del punt de vista augmenta degut al joc metaliterari que en fa l'autora. En el relat desapareix el narrador. És un relat dialogat que arriba als lectors com si estiguéssim veient el que enregistra una càmera. En aquest cas, però, un dels personatges que dialoga assumeix un rol impossible de narrador extern omniscient. Aquest contrast entre els punts de vista que es fa, que alhora esdevé un motiu clau per al desenllaç de la història, permet introduir la diferència entre l'estil directe i l'estil indirecte i la reflexió sobre com rebem una narració presentada en un estil o en l'altre, i com l'autora ho aprofita i rebla el clau amb aquesta qüestió tècnica per produir l'efecte còmic.

❖ e) Narrador extern omniscient vs. primera persona

La proposta següent torna a contrastar l'ús d'un narrador extern omniscient i l'ús de la primera persona (com en l'àlbum), però en històries que no es limiten a presentar personatges, sinó que presenten conflictes interns més sofisticats: "Era la Selma", d'Elin Nilsson, i "El gelat rosa", de Mercè Rodoreda. Aquesta vegada, els dos punts de vista es mostren en dos relats diferents, però que evidencien un dels temes habituals a la literatura:

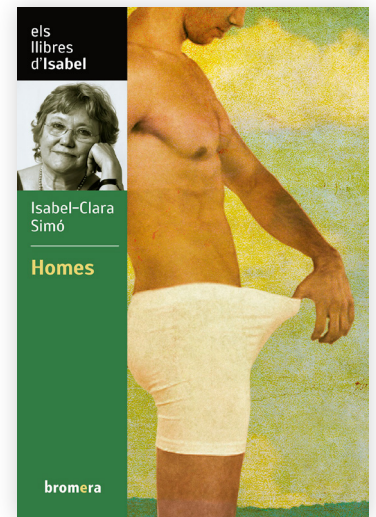
el conflicte entre el món interior i el món exterior, en aquest cas, de les joves protagonistes. En aquests relats resulta molt significatiu l'ús de l'estil directe i l'estil indirecte, i ofereixen als alumnes l'oportunitat de conèixer una altra manera de presentar la interioritat dels personatges: el flux de consciència. En la proposta s'incideix en la utilitat de parar atenció als signes de puntuació com a pistes per guiar la lectura i interpretació correcta del text. L'estudi contrastat dels dos relats pretén posar de manifest els diferents efectes que en cada relat provoca l'ús d'aquests dos punts de vista.

❖ f) El concepte de narratori a través de les cançons

Amb l'estudi de les cançons, introduïm un element tècnic estretament relacionat amb el narrador i el punt de vista: el narratori. A més a més, les activitats tenen l'objectiu d'acostumar els alumnes a trencar amb lectures simplificadores, ja que les tres cançons s'adrecen a un narratori que en cada cas té, però, un valor diferent. En cada cançó, el destinatari s'utilitza per a una finalitat diferent, i cal de nou fixar-se en els detalls, els signes de puntuació... per poder interpretar adequadament el que es diu en les cançons. Tot això és el que hauran de recollir al final en un escrit reflexiu. Amb aquesta proposta, volem que els alumnes s'adonin que el punt de vista no és només una qüestió present als contes i les novel·les.

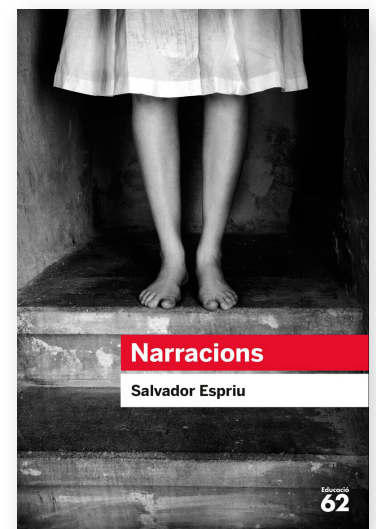
g) L'efecte de versemblança a través del punt de vista

Als relats "Redacció", de Quim Monzó, i "Què has fet aquest estiu", d'Isabel-Clara Simó, el narratori ve donat pel gènere discursiu que s'imita, la qual cosa permet parlar d'un altre concepte literari, la versemblança. Els dos contes tenen molts punts en comú, si bé la solució tècnica final és diferent i té a veure, entre altres coses, en com en el segon cas es trenca l'homogeneïtat del punt de vista. Volem que els alumnes reflexionin sobre com això afecta les diferents instàncies que hi ha implicades en la lectura literària (autor, lector, narrador, personatge) i que desenvolupin criteris de valoració literària fonamentats en el seu estudi sobre l'ús del punt de vista. Per això, la proposta final d'activitat consisteix en una reflexió argumentada sobre les seves preferències que vagi més enllà d'una valoració immediata.

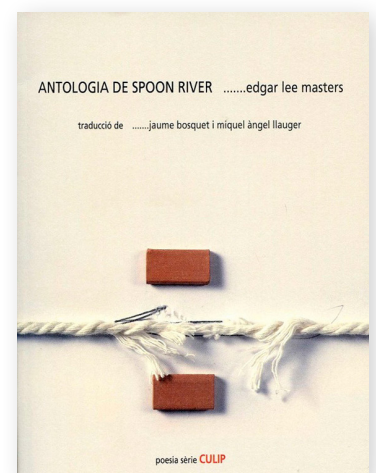
h) El narrador testimoni: aportacions i limitacions

El relat de Salvador Espriu "Tereseta-que-baixava-les-escapes" utilitza un narrador intern testimoni. Els alumnes hauran de recuperar el que han après sobre la caracterització de la veu narrativa i sobre les limitacions del narrador intern, però en aquest cas les limitacions que han de tenir en compte són d'un altre tipus i afecten d'una altra manera la història, donat que els narradors no parlen de si mateixos. Acompanyem els alumnes durant la lectura perquè s'adonin de les implicacions que té la tria d'aquest punt de vista i els demanem que incorporin en una creació pròpia el que hauran vist, per tal que puguin experimentar-ho en primera persona com a autors literaris.

i) El punt de vista en la poesia

L'última proposta (lectura d'una selecció de poemes-epitafi d'*Antologia de Spoon River*, d'Edgar Lee Masters) s'acosta molt a la feta amb el relat "Dins un bosquet de bambú". En aquest cas, els alumnes veuran com l'element narratiu del punt de vista funciona també en la poesia: el conjunt de veus poètiques que configuren la comunitat de Spoon River relaciona els personatges lligats a aquestes veus alhora que permet al lector entendre millor les interioritats de cadascun d'ells. Pot ser una bona manera d'introduir a la poesia alumnes més resistent, ja que ofereix un model de llibre de poesia diferent de l'habitual.

En aquesta taula es pot veure la configuració final de l'itinerari. Aquest és només un itinerari possible. Segurament, cadascú hi pot trobar a faltar altres textos i autors, i els hi podria afegir, canviar... En cap cas pretenem que sigui un itinerari únic i definitiu.

Obra	Gènere	Coneixement sobre el punt de vista	Tipus d'activitat	Sessions
Guillaume Duprat: <i>Els monstres també ploren.</i> Zahorí Books, 2019	Àlbum il·lustrat	<ul style="list-style-type: none"> - Contrast entre 3a i 1a persona - Grau d'implicació en la història - Interioritat del personatge - Efecte d'estranyament (una altra mirada sobre un mateix) - Lectura multimodal 	Esriptura creativa: creació d'un àlbum il·lustrat col·lectiu	3
Ryunosuke Akutagawa: "Dins un bosquet de bambú", dins <i>Rashômon i altres contes.</i> Edicions de 1984, 2016	Conte	<ul style="list-style-type: none"> - Polifonia - Visions parcials de la realitat - Monòlegs 	Esriptura creativa: història polifònica	3
<p>Mark Haddon: <i>El curiós incident del gos a mitjanit.</i> Debutxaca, 2023</p> <p>James Finn Garner: <i>Contes per a nens i nenes políticament correctes.</i> Quaderns crema, 1995</p> <p>Wadji Mouawad: <i>Ànima.</i> Edicions del Periscopi, 2014</p> <p>Irene Solà: <i>Canto jo i la muntanya balla.</i> Anagrama, 2019</p> <p>Mercè Rodoreda: "Zerafina", dins <i>La meva Cristina i altres contes.</i> Edicions 62, 2010</p>	Fragments de contes i novel·les	<ul style="list-style-type: none"> - Caracterització de la veu narrativa: trets lingüístics, limitacions en la informació/informació privilegiada, parcialitat 	Repte en equip: escrit reflexiu amb exemples	2
Gemma Martí: "La síndrome del narrador quasi omniscient" (publicada a la revista digital <i>Núvol</i>)	Conte	<ul style="list-style-type: none"> - Estil directe i estil indirecte - Interpretació dels signes de puntuació (en els diàlegs) - Diferència entre el narrador omniscient i el narrador quasi omniscient - Metaficció 	Joc oral	2

Obra	Gènere	Coneixement sobre el punt de vista	Tipus d'activitat	Sessions
Elin Nilsson: "Era la Selma", dins <i>Espais interiors</i> . Pagès Editors, 2020 Mercè Rodoreda: "El gelat rosa", dins <i>Tots els contes</i> . Labutxaca, 2011	Contes	- Narrador extern omniscient i narrador intern protagonista - Estil directe, estil indirecte, flux de consciència - Interpretació dels signes de puntuació	Contrast i argumentació en un debat	3
"I tu, sols tu", Diluvi "Punt i final", Iglú i Roserona "Benvolgut", Manel	Cançons	- Narratari - Diferents valors del "tu" present a les cançons - Ambigüitat - Narració epistolar	Text reflexiu	4-5
Quim Monzó: "Redacció", dins <i>Olivetti, Moulinex, Chaffoteaux et Maury</i> . Quaderns crema, 2010 Isabel-Clara Simó: "Què has fet aquest estiu", dins <i>Homes</i> . Bromera, 2010	Contes	- Narratari (autor/lector/narrador/personatge) - Text emmarcat - Caracterització de la veu - Versemblança - Narrador intern protagonista	Text argumentatiu de literatura comparada	3-4
Salvador Espriu: "Tereseta-que-baixava-les-escals", dins <i>Narracions</i> . Educaula, 2013	Conte	- Narrador testimoni - Caracterització de la veu	Esriptura creativa: moments importants de la pròpia vida	3
Edgar Lee Masters: <i>Antologia de Spoon River</i> . Llibres del Segle, 2012	Poemes	- Poesia-monòleg - Subjectivitat i parcialitat de la informació - Polifonia	Esriptura creativa i dramatització	2

5. Últim pas: el disseny d'activitats per a la mediació

L'últim pas per elaborar l'itinerari sobre el punt de vista ha consistit en el disseny d'activitats. L'objectiu que ens ha guiat és aconseguir que els alumnes detectin els aspectes sobre el punt de vista que hem assenyalat en els textos i els utilitzin per interpretar-los de manera més profunda o per enriquir les seves creacions.

A partir de preguntes, hem intentat portar l'atenció cap als detalls concrets del text, i que els alumnes els relacionin amb la interpretació que donen a la història i amb la seva experiència com a lectors. De tant en tant s'utilitzen quadres o taules que ajuden a visualitzar el que s'està focalitzant i

sovint convidem a contrastar amb els companys el que van descobrir. Generalment, es convida els alumnes a comentar qüestions del text a partir d'unes activitats que recomanem que facin en petits grups per incentivar la discussió, abans de posar en comú les respostes amb tot el grup classe, moment en el qual el docent haurà d'assegurar-se que els alumnes han detectat els aspectes clau que s'estan treballant i aprofitarà per introduir el metallenguatge específic, en cas que sigui necessari.

Les activitats no han sortit a la primera, sinó que són el resultat de refer diferents formulacions. Hem començat plantejant les qüestions de manera més directa, per anar afinant la formulació, o ajuntant les qüestions que tenien a veure amb el mateix tema, fins a donar forma a la proposta.

En la imatge següent es veu una altra fase en la creació de les activitats. Hem anat anotant preguntes i activitats que servissin per portar l'atenció sobre els elements literaris rellevants que havíem destacat en els textos. La feina posterior ha consistit a endreçar-ho per tal que en la proposta definitiva no es treballassin els elements per separat, sinó agrupats segons com funcionen en el text en qüestió, i de manera que afavorissin la comparació que volíem que fessin amb un altre conte. També, en aquesta fase intermèdia, deixem constància d'idees que s'haurien de desenvolupar o descartar posteriorment (com la d'incloure una taula amb exemples).

DURANT LA LECTURA:

PERSONATGE FEMENÍ: Anota tot allò que ajudi a descriure la narradora... XXXXXXXXXXXXX

(TAULA AMB EXEMPLES)

- Sobre desitjos, pensaments, fantasies, opinions, inseguretats, preocupacions, contradiccions...
- Una part de mi esperava que no em veiés ningú; l'altra, no ho esperava tant.
- Hi ha alguna decisió de la protagonista que t'hagi sorprès? Quina i en quin sentit? XXXX
- Què et suggereix l'aparició d'un eriçó? Per a tu què aporta al conte? **(Posar aquesta pregunta en un altre apartat: sensacions???)**
- Quan ell rep la trucada telefònica al cotxe, ja de tornada, la narradora ens ho diu amb una frase molt curta i es refereix a la persona que ha trucat amb un pronom: "Era ella". Fixa't en aquesta frase tan curta com està aïllada. Què vol dir "ella"? Et remet a alguna part del conte que ja hagi llegit? Què et diu de la protagonista? Què et fa pensar el fet que l'únic personatge amb nom propi sigui un que no apareix físicament en la història? **(Posar això en un altre apartat: personatges???)**

PERSONATGE MASCULÍ: El noi coneix aquests pensaments, sentiments, neguits... de la protagonista? Quina imatge creus que pot tenir d'ella? **CONTRAST INTERIOR-EXTERIOR** (l'importa el que pensin d'ella, nervis, vulnerabilitat...). **INCOMUNICACIÓ** entre els personatges. **Com diríeu que és la relació entre ells?**

Per tal d'afavorir que les preguntes resultin significatives, de vegades hem pensat una activitat marc que justifiqui haver de respondre-les. S'han plantejat tasques de diferents tipus: de conversa i reflexió, de contrast, de creació, orals i escrites. I també hem incorporat exercicis que permetin sistematitzar explícitament el coneixement literari que va sorgint. Aquest punt ens ha semblat especialment necessari, donat que en les preguntes hem evitat el metallenguatge, pensant que la

funció mediadora del docent entre el text i aquests coneixements teòrics serà fonamental en les posades en comú de les seves activitats i reflexions. Com s'ha dit, cada docent ha de trobar el moment oportú per introduir els termes específics per anomenar allò que s'està posant de relleu en la narració amb les activitats. Intentem així que els alumnes se centrin sobretot en els textos i que la terminologia mal assimilada no esdevingui un obstacle per a la reflexió o que espanti a l'hora d'implicar-se en la interpretació. Quan el docent vegi que els alumnes tenen clar el mecanisme desplegat per un autor per fer arribar la història d'una determinada manera i quines conseqüències té haver-ho fet així, seria el moment de posar-li nom. Apostem, doncs, per un recorregut inductiu.

Cada docent, en funció dels seus objectius i del nivell lector dels seus alumnes, pot decidir com fer les activitats, quines fa (si les fa totes o no), si deixa fer totes les activitats per després posar-les en comú o va fent aturades entre les activitats per acompanyar una mica més el procés, si prefereix que els alumnes treballin principalment de forma individual o tota l'estona en petits grups, encara que anem donant indicacions sobre aquestes qüestions en cada proposta. En qualsevol cas, hem d'aclarir que les activitats no estan pensades com a "exercicis que l'alumne ha de respondre o fer" i que després es corregeixen, sinó que són detonants de converses i discussions sobre el sentit del text i sobre com aquest s'ha construït. Les propostes intenten ser un acompanyament per tal que siguin els mateixos alumnes (amb la imprescindible mediació del docent) qui s'adonin dels valors literaris que hi ha en les obres que es treballen i cada cop tinguin una mirada més profunda sobre, en aquest cas, com s'utilitza i com funciona literàriament el recurs del punt de vista.

A mesura que els alumnes vagin analitzant el punt de vista en més relats, el docent pot fer referència als altres textos treballats a classe, ja que constitueixen els referents comuns, i destacar com hi ha usos molt diversos del mateix recurs tècnic que aconsegueixen efectes i resultats molt diferents. Aquestes reflexions han de permetre als alumnes valorar la riquesa dels recursos i solucions literàries aportades pels autors davant del repte d'explicar una història.

ITINERARI PER A 3r D'ESO:

Qui m'explica la història? Una mirada a diferents usos del punt de vista narratiu

---

Objectius d'aprenentatge i relació amb el marc curricular

Els **objectius d'aprenentatge** d'aquest itinerari literari són els següents:

1. Identificar i interpretar els diferents punts de vista narratius que poden presentar els relats.
2. Utilitzar recursos com ara *narratori*, *versemblança* i *caracterització de la veu* per valorar les obres.
3. Aprofundir en el funcionament del punt de vista narratiu per ajudar a distanciar-se dels relats i a perdre la ingenuïtat com a lectors.
4. Adonar-se del rol actiu dels lectors en la construcció del sentit del text.
5. Desenvolupar la lectura atenta per tenir claus interpretatives de les històries.
6. Desenvolupar l'esperit crític en la recepció de les històries.
7. Integar l'hàbit de compartir les lectures per aprofundir en la interpretació de les obres.

La situació d'aprenentatge plantejada en aquest itinerari literari s'inscriu en el desenvolupament de la **competència específica 8** sobre la lectura guiada del marc curricular:

Llegir, interpretar i valorar obres o fragments literaris del patrimoni propi i universal, utilitzant un metallenguatge específic i mobilitzant l'experiència biogràfica i els coneixements literaris i culturals, per establir vincles entre textos diversos que permetin conformar un mapa cultural, eixamplar les possibilitats de gaudir de la literatura i crear textos d'intenció literària.

Tot i que no s'hi desenvolupa específicament la competència 7 de lectura autònoma, totes les lectures que es fan en l'itinerari poden suggerir la lectura individual d'altres textos dels mateixos autors, temes, etc.

Els **criteris d'avaluació i sabers del marc curricular** que es concreten i contextualitzen en l'itinerari són els següents:

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- ▣ **8.1** Explicar i argumentar la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra, i de les relacions externes del text amb el seu context sociohistòric, atesa la configuració i evolució dels gèneres i subgèneres literaris.

‡ **8.2** Establir, de manera progressivament autònoma, vincles argumentats entre els textos llegits i altres textos escrits, orals o multimodals i altres manifestacions artístiques en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge i valors ètics i estètics, mostrant la implicació i la resposta personal del lector en la lectura.

SABERS (LECTURA GUIADA)

- ‡ Lectura d'obres rellevants del patrimoni literari nacional i universal i de la literatura actual inscrites en itineraris temàtics o de gènere, que incloguin la presència d'autores i autors, en el context de l'aula i de l'entorn proper, i que permetin fer la transferència a altres situacions de caràcter literari i cultural amb vincles amb la pròpia vida. Gèneres: narració breu, fragments de novel·la, poesia i cançons. Temes i tòpics.
- ‡ Aplicació d'estratègies de construcció compartida de la interpretació de les obres a través de discussions, converses literàries.
- ‡ Relació i contrast entre els elements constitutius del gènere literari i la construcció del sentit de l'obra. Anàlisi dels efectes dels seus recursos expressius en la recepció.
- ‡ Relació i comparació dels textos llegits amb altres textos orals, escrits o multimodals, amb altres manifestacions artístiques i amb les noves formes de ficció en funció de temes, tòpics, estructures i llenguatges.
- ‡ Aplicació d'estratègies per interpretar obres i fragments literaris a partir de la integració dels diferents aspectes analitzats i atenent els valors culturals, ètics i estètics presents en els textos, així com la lectura amb perspectiva de gènere.
- ‡ Creació de textos a partir de l'apropiació de les convencions del llenguatge literari i en referència a models donats (imitació, transformació, continuació, etc.) en el context de l'expressió dels sentiments, emocions i experiències pròpies.

Tot l'itinerari integra l'**avaluació formativa i reguladora** a través de les posades en comú, les aturades i reflexions que es demanen als estudiants, les revisions mútues dels textos i les converses a l'aula en el desenvolupament de les quals el docent pot copsar com evoluciona el grup i pot regular les propostes. L'avaluació de l'assoliment dels objectius d'aprenentatge emergeix de totes aquestes situacions en què el docent pot recollir evidències i establir criteris específics per valorar-les.

Al final es demana una activitat en grup que ha de recollir en un pòster els textos llegits i els aprenentatges assolits sobre el punt de vista. Aquest pòster s'ha de presentar davant el grup perquè tots els alumnes puguin donar i rebre *feedback* i compartir els aprenentatges.

Desenvolupament de l'itinerari

1. Els monstres també ploren, Guillaume Duprat

ORIENTACIONS

Ens sembla que un àlbum il·lustrat és una bona manera de trencar el gel i presentar la reflexió sobre l'aspecte tècnic que volem treballar, per l'ús que fa de les imatges. Es pot començar preguntant als alumnes si normalment llegeixen o han llegit còmics o novel·la gràfica o algun tipus d'obra literària amb imatges i en quins aspectes es fixen, a part de la història.

En les activitats, intentem que des de l'inici apareguin uns conceptes bàsics clau (els tipus de narrador) i s'adonin de la importància dels paratextos com a elements centrals per a la interpretació d'una obra (la distribució de la informació en les pàgines).

Resulta molt significatiu el contrast entre el relat en 3a persona de la història del monstre, que parla dels fets, i el relat en 1a persona, que introdueix els seus sentiments.

En aquesta obra, donant veu al personatge s'aconsegueix reflexionar sobre la imatge que sovint ens fem dels altres i s'afavoreix el qüestionament de les pròpies creences. Aquest efecte crític de la mirada de l'altre ha estat habitual en la història de la literatura.

S'ha triat fer una aturada específicament en l'últim monstre perquè és l'únic que interpel·la directament el lector i reforça la reflexió sobre la mirada que tenim cap als altres.

Responen per escrit aquestes preguntes en petits grups:

- ❖ 1. Després d'haver llegit l'àlbum, quina diferència trobeu entre els textos de la pàgina esquerra i els de la pàgina dreta?

Narrador / Punt de vista	Esquerra	Dreta	Exemple que ho demostra
Intern			
Extern			
Omniscient			
Testimoni			
Protagonista			
Objectiu			
Subjectiu			

- ❖ 2. Per què la pestanya es troba al cap dels personatges? Com sabem qui parla en aquest text?
- ❖ 3. Quina imatge acostumem a tenir dels monstres? Després de llegir aquests textos de les pestanyes, hi ha alguna cosa que us sorprengui sobre els personatges? Ens fa qüestionar algun prejudici?
- ❖ 4. Per què penseu que l'àlbum té aquest títol? Amb quin dels dos textos de cada monstre té relació?

Mirem detingudament el text de l'extraterrestre.

- ❖ 5. Per què creieu que els extraterrestres ens han interessat tant com es diu en la introducció d'aquest capítol?
- ❖ 6. Fixeu-vos en els noms dels dos humans que viuen a Mart. Quina referència cultural hi ha al darrere?
- ❖ 7. Al text hi ha un joc amb els colors. Quin és el "planeta vermell"? I el "planeta blau"? En canvi, com són les postes de sol en cada un d'aquests planetes?
- ❖ 8. Què us sembla que, estant a Mart, els personatges pensin que el seu habitant és un "monstre"?
- ❖ 9. En aquest personatge, no trobem un monòleg, sinó un diàleg amb els humans. Per què no hi ha una bafarada que surti de la boca del personatge?
- ❖ 10. Quina relació s'estableix entre les pors i el concepte de monstre? Hi esteu d'acord?
- ❖ 11. Quin punt de vista s'està donant en aquesta última reflexió? Què s'aconsegueix amb això?
- ❖ 12. Podríeu establir alguna relació entre l'intercanvi humà-monstre que planteja l'extraterrestre i l'intercanvi de colors de les postes de sol que hem comentat abans? Compartiu les vostres respostes amb les de la resta de la classe.

Activitat de creació

- ❖ 13. Poseu-vos en parelles i imagineu un "monstre". Feu una doble pàgina amb un DIN-A3, com les de l'àlbum.
  - ⌘ Penseu alguns trets físics i alguns fets de la seva història. Redacteu un paràgraf amb el punt de vista que utilitzen els textos de la pàgina esquerra.
  - ⌘ Dibuixeu el monstre a la pàgina dreta i enganxeu-li una pestanya al cap per donar-li veu.
  - ⌘ Imagineu què diria aquest personatge, què ens voldria mostrar de si mateix i de nosaltres. Amb això, redacteu un paràgraf amb el punt de vista del personatge, per posar a sota de la pestanya seguint el model de l'àlbum.
  - ⌘ Al final, ajunteu els vostres textos i feu l'àlbum de la classe.

Activitat de sistematització i síntesi

- ❖ 14. Si haguéssiu d'explicar a un company el que ara sabeu sobre el funcionament del punt de vista en un text literari, què podríeu dir-li? Feu una petita redacció recollint les vostres idees amb exemples del que dieu.

Us oferim unes qüestions que us podríeu plantejar per fer l'escrit:

- ⌘ Quina diferència heu trobat que hi ha entre explicar la història en 3a o en 1a persona?
- ⌘ Per què pot servir explicar una història en 1a persona? I en 3a?
- ⌘ Què pot aportar i què es pot perdre amb cadascun dels punts de vista?

2. “Dins un bosquet de bambú”, Ryunosuke Akutagawa

ORIENTACIONS

Amb aquesta proposta s'encoratja els alumnes a qüestionar-se si a la vida real només hi ha una veritat absoluta o si qualsevol fet es pot comprendre segons diversos punts de vista, valors, actituds, etc. La literatura, en aquest conte, reproduïx la impossibilitat de disposar d'una única veritat definitiva.

L'alumnat hauria de veure que, com en la vida real, dels fets de la història proposada només en tenim coneixements parcials (els dels personatges i el seu punt de vista), i ser capaç de traslladar aquesta reflexió a la interpretació del relat.

Caldrà fer èmfasi en la importància de comptar amb diferents punts de vista, en la complexitat dels fets i les seves interpretacions, i en la necessitat de valorar la credibilitat de les diverses versions. La complexitat d'aquest conte ve donada per aquesta diversitat de punts de vista i de percepcions.

La multiplicitat de punts de vista (polifonia/perspectivisme) deixa la història oberta a diferents interpretacions i exigeix per part del lector un paper actiu a l'hora de fer la reconstrucció dels fets. Aquesta tècnica és coneguda com a “efecte Rashomon” arran de l'adaptació cinematogràfica d'Akira Kurosawa.

En l'activitat final d'escriptura, es demana als alumnes que juguin amb aquesta tècnica per representar uns fets de manera polifònica a l'estil del conte.

- ❖ 1. Llegiu atentament el conte i empleneu aquest quadre amb la informació que dona cada personatge:

	Llenyataire	Monjo pelegrí	Informant de la policia	Senyora gran (mare de la Masago)	Tajômaru (el bandit)	Masago (penitent al temple Kiyomizu-dera)	Esperit del marit
Qui demana a qui marxar junts?							
Per quins motius suposadament la dona indueix la mort del marit?							
Per quin motiu fuig la dona?							
Com s'ha produït la mort?							
Quina informació rellevant per al cas dona cada personatge?							

- ❖ 2. Coincideixen en algun detall tots els testimonis? Hi ha alguna manera de tenir una versió única i definitiva del que ha passat?

Què et fa sentir que la història estigui explicada polifònicament, és a dir, a partir dels punts de vista dels diferents personatges?

- ❖ 3. Aquesta polifonia coincideix amb la nostra manera d'interpretar el que ens passa a la vida real? Us heu trobat alguna vegada amb una situació on hi havia diferents versions sobre un fet? Les heu tingut totes en compte o heu donat credibilitat a una de sola? Amb quin criteri ho heu fet?

- ❖ 4. Heu vist alguna pel·lícula o heu llegit alguna altra història en què es presentin diversos testimonis amb versions diferents sobre els mateixos fets? Quin efecte genera aquesta estratègia en l'espectador/lector?

- ❖ 5. Compartiu les vostres respostes amb les de la resta de la classe.

- ❖ 6. Feu grups de cinc. Imagineu una escena i reconstruiu el que hi ha passat. Penseu en cinc personatges que hi hagin intervingut. Cadascun de vosaltres escriurà el monòleg d'un d'ells. Recordeu que no tots els personatges saben el mateix. El que diguin ha de ser coherent amb el seu rol i la seva experiència; per tant, heu d'introduir alguna diferència en el que explica cada un. Al final, llegiu en veu alta la història als companys a veure si troben les diferències entre els testimonis.

3. Caracterització de la veu narrativa (fragments diversos)

ORIENTACIONS

Aquesta proposta segueix el plantejament de les "caceres del tresor": demanem que es facin unes activitats amb uns textos i totes seran necessàries per donar resposta al repte final, que en aquest cas és un escrit amb una explicació teòrica sobre la caracterització del punt de vista narratiu.

Idealment, caldria fer equips de cinc alumnes, perquè proposem cinc textos per il·lustrar aquesta qüestió. Cada alumne podria analitzar-ne un, però després es pot animar els alumnes a posar-los en comú i discutir el que han trobat, abans de posar-se a fer l'escrit.

Els fragments s'han triat amb la voluntat de trobar punts de vista singulars, que es reflecteixen en el text no només per qui explica la història, sinó també pel que diuen i com ho diuen, i que produeixen efectes diversos en els respectius relats (crític, líric, còmic, dramàtic...). Caldria insistir en la necessitat de fixar-se en els petits detalls a l'hora d'interpretar una història i ressaltar la seva importància en els textos literaris.

Cada fragment té unes qüestions que pretenen focalitzar aspectes significatius que el text aporta sobre el tema que els alumnes han d'observar per fer l'escrit. Per exemple, en el fragment d'*El curiós incident del gos a mitjanit*, es vol que es caracteritzi el protagonista a través de la seva manera de parlar (repeticions, aclariments, molta precisió, discurs molt estructurat, frases curtes, cap descripció...).

Al fragment de "Zerafina", en canvi, volem que s'adonin que un tret lingüístic tan evident com el fet que la protagonista sigui papissota és una cortina de fum que amaga una història molt dura. L'autora està posant un repte al lector, que haurà de ser capaç d'anar més enllà del problema fonètic per adonar-se de la profunditat de la situació personal de la protagonista.

Al fragment de *Canto jo i la muntanya balla*, el llenguatge és molt més líric i la caracterització ve donada pels temes que tracta aquest narrador, en aquest cas, els núvols.

El fragment de la "La Blancaneu" és l'únic que té un narrador extern omniscient. Es vol posar els alumnes en contacte amb un narrador extern que intervé en la història i té una ideologia i, alhora, veure com l'autor ho utilitza irònicament per fer una crítica mitjançant l'ús i l'abús descontextualitzat del llenguatge políticament correcte.

Finalment, al fragment d'*Ànima*, els alumnes haurien de veure com la veu té una manera d'expressar-se que dona idea de com podria parlar aquest ocell, d'una manera coherent amb els seus moviments juganers, i reforçada pel contrast amb el to greu de la conversa.

Feu grups de cinc persones. Volem posar-vos un repte per treballar en equip. Teniu cinc fragments de diferents contes i novel·les. Els heu de llegir i analitzar la veu del narrador amb detall (hi ha unes preguntes que us ajudaran).

Podeu repartir-vos els fragments, però al final haureu de resoldre conjuntament el repte amb la informació que tindreu entre tots.

FRAGMENT 1

El curiós incident del gos a mitjanit

Llavors va arribar la policia. M'agraden els policies. Porten uniformes, i números, i sempre saps què se suposa que han de fer. Hi havia una policia i un policia. La policia tenia un foradet a les mitges, a l'alçada del turmell esquerre, i una rascada vermella al mig del forat. El policia portava una fulla taronja molt grossa enganxada a la sola de la sabata que li sobresortia per un costat.

La policia va abraçar la senyora Shears i la va acompanyar a la casa.

Vaig aixecar el cap de la gespa.

El policia es va ajupir al meu costat i em va dir:

—¿Em pots dir què ha passat aquí, jovenet?

Em vaig asseure i vaig contestar:

—El gos és mort.

—Fins aquí ja hi havia arribat —va dir ell.

Vaig dir:

—Em penso que algú ha mort el gos.

—Quants anys tens? —va preguntar.

Vaig contestar:

—Tinc 15 anys, 3 mesos i 2 dies.

—¿I què hi feies, al jardí, exactament? —va preguntar.

—Abraçava el gos —vaig contestar.

—¿I per què abraçaves el gos? —va preguntar.

Era una pregunta difícil. Era una cosa que volia fer. M'agraden els gossos. Em va entristir veure que el gos era mort.

També m'agraden els policies i volia contestar la pregunta com cal, però el policia no em va donar prou temps per trobar la resposta correcta.

—¿Per què abraçaves el gos? —va tornar a preguntar.

—M'agraden els gossos —vaig dir.

—¿L'has mort tu? —va preguntar.

Vaig dir:

—Jo no he mort el gos.

—¿La forca és teva? —va preguntar.

Vaig dir:

—No.

—Sembles molt afectat —va dir.

Feia massa preguntes i les feia massa de pressa. Se m'apilaven al cap com les barres de pa a la fàbrica de l'oncle Terry. La fàbrica és un forn i ell controla les màquines de llescar. De vegades la màquina de llescar no funciona prou de pressa, però el pa continua arribant-hi i s'hi fa un embús. De vegades m'imagino el meu cap com una màquina, però no sempre com una màquina de llescar pa. Així m'és més fàcil explicar a la gent què hi passa a dins.

El policia va dir:

—T'ho preguntaré una altra vegada...

Em vaig deixar caure damunt la gespa, vaig tornar a repenjar el front a terra i vaig fer el soroll que el pare anomena "gemec". Faig aquest soroll quan m'arriba massa informació al cap procedent del món exterior. És com quan estàs enrabiad i et prems la ràdio contra l'orella i la sintonitzes a mig camí entre dues emissores fins que només escoltes soroll blanc i llavors apuges el volum per no escoltar res més que això i llavors saps que no corres cap perill perquè no pots sentir res més.

El policia em va agafar pel braç i em va fer posar dempeus.

No em va agradar que em toqués d'aquella manera.

Llavors li vaig pegar.

Mark Haddon, *El curiós incident del gos a mitjanit*, La Magrana, 2005: 15-16.

- ❖ 1. El personatge afirma que té 15 anys... Hi ha alguna cosa que et cridi l'atenció de la manera com explica la seva experiència? Pren nota d'alguns exemples d'expressions o frases que caracteritzin la seva manera de parlar. Fixa't especialment en el contrast entre la conversa i la narració. Què canviaria si aquesta experiència l'expliquessis tu?
- ❖ 2. Pel que explica i com ho explica, què sabem d'aquest personatge?

FRAGMENT 2

"Zerafina"

Zí, zenyora, zóc la minyona nova... Ja ho zé que zón lez nou i que havia de venir a lez trez, però éz que m'he perdut una mica i quan em penzava que ja havia arribat, un zenyor molt ben veztit m'ha dit que era a Zantz. M'ha explicat per on havia de pazzar per anar a Zant Gervazi i, preguntant, preguntant, entre totz plegatz m'han enviat al parque. He vitz totez lez bèztiez: elz tigre, elz elefantz, lez cotorrez i lez monez. Dezpréz he zortit a la Rambla i m'he pазzejat per entre lez florz i elz zenyorz que pазzaven em deien cozez. Un que duia un baztó m'ha convidat a beure una zerveza. No el coneixia, però de zeguida hem eztat conegutz. M'ha dit que era ric i que tenia ganez de cazar-ze... No z'ézpanti que no m'ha pазzat rez. ¿Viu zola vozté? Doncz, zi em dezcuído, quin zuzto que li hauria donat... Zi zabéz l'eztona que fa que em pазzejo per aqueztz carrerz... Anava voltant la caza i he vitz entrar zenyores i cada vegada que corria per poder entrar amb ellez ja havia fet tard. He eztat a punt de zaltar la paret per darrera, però no acabava de zaber zi era la paret del zeu jardí. Per què no he trucat el timbre? Perquè zempre que el volia tocar em picava. Quan eztic una mica nervioza tot el que toco pica, com zi eztiguéz ple d'electricitat... De maletez no en tinc, tot ho duc en aqueztz farzellet... No, no eztic genz canzada, de viatgez com aqueztz n'hauria pogut fer deu zenze canzar-me, però, zi vol, m'azeuré a la butaqueta. Veu? Em penzava que així que arribaria m'hauria de pozar a rentar elz platz. Zi ze'm queda, a l'eztiu li pozaré bé el jardí, i a la paret de l'acabament, perquè no ez vegi tan pelada, hi plantaré campanetez i una carabazzera. Li agrada a voztè, menjar una bona zopa de carabazza? A mi zí, però zempre em fa zinglot...

Mercè Rodoreda, "Zerafina", dins *Tots els contes*, Labutxaca.

- ❖ 1. Pots escriure normativament les següents paraules del text?

Pazzejat:

Cozez:

Zerveza:

Farzellet:

Z'ezpanti:

Explica quin és tret lingüístic amb el qual es caracteritza aquest narrador.

- ❖ 2. Podries explicar com és aquest personatge i les coses que li han passat?
- ❖ 3. A l'hora de llegir el text, en què t'has fixat més: en la manera com el personatge parla o en el que diu? Desenvolupa què suposa això per al lector: quins reptes, quins avantatges...

FRAGMENT 3

Canto jo i la muntanya balla

Vam arribar amb les panxes plenes. Doloroses. Els ventres negres, carregats d'aigua fosca i freda i de llamps i de trons. Veníem del mar i d'altres muntanyes, i ves a saber de quins llocs més, i ves a saber què havíem vist. Rascàvem la pedra dalt dels cims, com sal, perquè no hi brotessin ni les males herbes. Triàvem el color de les carenes i dels camps, i la brillantor dels rius i dels ulls que miren enlaire. Quan ens van llambregar, les bèsties salvatgines es van arraulir caus endintre i van arronsar el coll i van aixecar el musell, per sentir l'olor de terra molla que s'apropava. Els vam tapar a tots com una manta. Als roures i als boixos i als bedolls i als avets. Xsssst. I tots plegats van fer silenci, perquè érem un sostre sever que decidia sobre la tranquil·litat i la felicitat de tenir l'esperit sec.

Irene Solà, *Canto jo i la muntanya balla*, Anagrama, 2020: 15.

- ❖ 1. Aquest text ens planteja una endevinalla. Qui és el narrador? Quines pistes ens dona perquè puguem identificar-lo? Quins recursos s'utilitzen?

FRAGMENT 4

“La Blancaneu”

—Si ens ha de guiar la bellesa,
la Blancaneu et guanya, Altesa.

Quan la reina va sentir això, la va prendre la ràbia. El projecte d'elaborar amb la Blancaneu un fort llaç de germanor feia temps que s'havia esvaït. Per això, la reina es va permetre una actitud masculina d'abús de poder, i va manar al company llenyataire reial que portés la Blancaneu al bosc i la matés. I, possiblement per impressionar els mascles de la cort reial, va ordenar amb tota la barbàrie que arrenqués el cor de la noia i l'hi portés.

El company llenyataire va acatar aquestes ordres amb tristesa i va dur la noia, que de fet ara ja era tota una personeta femenina, al mig del bosc. Però vet aquí que la vida en contacte amb la Natura i els seus cicles havia fet del company llenyataire una persona de sentiments nobles, i fer-li mal li resultava insuportable. Va explicar a la Blancaneu l'ordre opressora i poc solidària de la reina i li va dir que fugís bosc endins, tan endins com li fos possible.

James Finn Garner, "La Blancaneu",
dins *Contes per a nens i nenes políticament correctes*, Quaderns Crema.

- ❖ 1. Busca en el text expressions del llenguatge ideològic (classes socials, feminisme) i relaciona-les amb el títol del llibre.
- ❖ 2. Quin efecte produeix l'ús (excessiu) d'aquestes expressions en el context d'un conte tradicional?

FRAGMENT 5

Serinus Canaria

S'asseuen. Ella aboca un líquid fosc a les tasses que tenen al davant. Jo canto. Passo d'un trapezi a un altre i després del trapezi a la pedra i de la pedra al trapezi. Canto. Ell em mira. Canto. Deixo el trapezi, m'agafo amb les potes a l'enreixat, em frego el bec al metall, em giro, de cap per avall, canto. Ella s'aixeca, obre la finestra de casa meva, estira un dit. Canto. M'enfilo a la seva ma. Torna cap a la cadira. Em deixa a la seva espatlla. Ell em mira. Canto. Ella diu:

—El pare ha intentat trucar-te.

Canto. Li rasco l'orella. Canto. Ell contesta:

—No puc parlar-hi.

—Està preocupat. Hauria volgut venir a l'enterrament, però ja no pot viatjar.

—Tinc la sensació que està decebut.

Canto. Salto. Deixo l'espatlla i l'encaix del seu coll i li pujo al cap. Ell em mira. Canto.

—Decebut? Decebut de què?

—No ho sé. Em va salvar la vida. En una situació espantosa. Em va salvar la vida. Va aconseguir salvar-me la vida. I jo no he sabut salvar la Leónie. Si hagués tornat més aviat, si no hagués anat a comprar [...]

Wajdi Mouawad, *Ànima*, Periscopi, 2014: 38.

- ❖ 1. Què és el "líquid fosc" que s'aboca a les tasses? Per què creus que no l'anomena pel nom?
- ❖ 2. Què fa l'autor per reproduir com parlaria el narrador que s'ha triat? Si no hi hagués el títol, com podríem demostrar qui és el narrador? Posa'n exemples.
- ❖ 3. Quin efecte provoca la tria d'aquest narrador? Et concentres en el que s'està parlant en la conversa? Quina diferència hi ha entre el que s'explica en el diàleg i el que s'explica en la narració?

Repte final

Feu un escrit entre tot el grup explicant com es pot caracteritzar un personatge a través de la seva veu i quines conseqüències pot tenir per a la narració, la història, els lectors...

Poseu exemples dels textos llegits del que expliqueu. N'hi ha d'haver de tots els textos.

4. “La síndrome del narrador quasi omniscient”, Gemma Martí

ORIENTACIONS

Aquest conte ens dona l'oportunitat de diferenciar les tècniques de l'estil directe i l'estil indirecte. Els signes de puntuació esdevenen pistes per interpretar correctament el joc metaficcional que proposa el conte. L'autora fa aquest joc contrastant l'ús d'aquests dos estils.

El lector està situat en l'escena, com si fos al teatre, el narrador s'ha eclipsat, i aquesta escena, que sembla enregistrada per una càmera, té aquest narrador “zero”, que és el narrador quasi omniscient.

Alhora, un dels personatges pren un doble rol: el de personatge d'una relació amorosa i el rol de narrador extern de tot el que passa, com si fos un narrador omniscient, verbalitzant tots els detalls, tot i que no aportin res a l'escena i encara que no pugui ser un narrador omniscient perquè forma part de la història. Hi ha un desdoblament del personatge, que se situa dins i fora. Això és un problema en la relació entre els personatges i un repte per al lector. Aquest fals distanciament del personatge produeix un joc metaficcional amb un efecte còmic.

En consonància amb aquest efecte còmic que té l'ús del punt de vista en aquest relat, s'ha fet una proposta de treball més lúdica, que comença i acaba amb un joc.

La recomanació és que tot el grup classe faci les primeres dues activitats i que després llegeixin la història. A continuació, haurien de respondre les qüestions en petits grups i s'haurien de posar en comú abans de fer el joc final, per garantir que aquest incorpora de manera conscient l'estratègia analitzada en el conte i els alumnes poden gaudir-la.

Tot i que en el primer joc es pretén posar en evidència el diferent ús dels signes de puntuació en els estils directe i indirecte, posteriorment, a la classe de llengua es pot aprofundir en aspectes lingüístics relacionats amb els dos estils.

ABANS DE COMENÇAR

- ❖ 1. Sabeu què vol dir “narrador omniscient” i “narrador quasi omniscient”? Quines característiques s'acostumen a atribuir a cada narrador? Podeu consultar aquest [breu apunt teòric](#) sobre tècniques narratives.

- ❖ 2. Farem un petit joc per assajar com podem transmetre els missatges dels personatges:
  - ⌘ Demaneu a un company que us faci una pregunta o us doni un consell i escriviu-lo tal qual utilitzant els signes de puntuació corresponents (estil directe).
  - ⌘ Escriviu en un altre paperet el que us han preguntat o aconsellat (estil indirecte) i doneu-li a un altre company. La frase hauria de començar "En/La ... m'ha preguntat/aconsellat...".
  - ⌘ Reescriviu en estil directe el missatge que heu rebut.

DESPRÉS DE LLEGIR

- ❖ 1. Fixeu-vos que ens trobem davant d'una narració escrita en forma de diàleg entre dos personatges.
- ❖ 2. Quin signe ortogràfic indica les diferents intervencions dels personatges que es presenten en estil directe?
- ❖ 3. Hi ha un narrador que ens expliqui el que està passant en l'escena? Quin efecte causa que la narració es presenti en forma de diàleg (estil directe)? Què us ha semblat?
- ❖ 4. Al diàleg trobem dos personatges. Parlen tots dos de la mateixa manera? Descriviu amb exemples la manera de parlar de cadascun.
- ❖ 5. Quin creieu que és el "narrador quasi omniscient" al qual fa referència el títol del conte? Què us ho fa pensar?
- ❖ 6. Esteu d'acord amb la dona quan diu que sembla un narrador de "novel·la rosa barata"?
- ❖ 7. Quina conseqüència té en la història? Per què pensem que és així?
- ❖ 8. Com heu vist, en aquest conte es juga explícitament amb coneixements literaris (tipus de narrador, estil directe i indirecte...). Com juga l'autora amb aquesta metaficció per produir l'efecte còmic de la història?
- ❖ 9. Ara us proposem que feu un joc. Dividiu-vos en grups de sis persones. Haureu de sortir per parelles davant del vostre grup i representar un diàleg en què una persona de la parella actuï com el personatge masculí del conte. Aquí teniu algunes idees per a les vostres converses:
  - ⌘ Professor/alumne
  - ⌘ Pare/filla
  - ⌘ Mare/fill
  - ⌘ Pacient/metge
  - ⌘ Botiguer/clienta
  - ⌘ ...

5. “Era la Selma”, Elin Nilsson – “El gelat rosa”, Mercè Rodoreda

ORIENTACIONS

En aquesta proposta hem optat pel contrast entre dos relats com a estratègia que posa en evidència els aspectes literaris que han d'aprendre els alumnes.

Els dos contes tenen molts elements en comú i mostren el desajust entre el món interior i el món exterior de la protagonista, de manera que només el lector coneix les sensacions i els sentiments de la noia. D'aquesta manera es planteja el tema central de la incomunicació.

En el primer relat, l'autora utilitza un narrador intern, mentre que en el segon, el narrador és extern i, ocasionalment, cedeix la paraula a la protagonista. Això permet entendre el funcionament de recursos com l'estil directe, l'indirecte i el monòleg interior al servei de la caracterització dels personatges i les seves relacions.

Els alumnes podran veure que no hi ha una relació directa entre el tipus de narrador i els temes que es presenten en una història i el seu enfocament, i podran valorar com la tria del narrador i del punt de vista construeix el tema. L'activitat final, en la qual els alumnes han de debatre sobre quina de les dues opcions els ha arribat més, té l'objectiu de fer-los reflexionar sobre aquest punt.

A més a més, el relat de Mercè Rodoreda permet mostrar com el narrador extern no és objectiu. En aquest cas, aquesta manca d'objectivitat es manifesta de forma més evident en la focalització: ofereix el punt de vista parcial de la protagonista, tot utilitzant els recursos comentats abans.

Ara llegirem dues històries en les quals es mostra la sensibilitat de la protagonista, en cada cas des d'un punt de vista diferent. Haureu d'analitzar-les per veure com influeix el punt de vista narratiu triat en la nostra comprensió de la història. A continuació organitzareu un debat final sobre quina de les dues us ha arribat més en funció de com s'ha fet.

“Era la Selma”

ABANS DE LLEGIR (individualment)

- ❖ 1. Abans de començar a llegir, atura't uns segons en el títol. Pensa en tu quan has de posar-ne un: què tens en compte?
- ❖ 2. Et suggereix alguna cosa aquesta frase?

NOMÉS COMENÇAR LA LECTURA (individualment)

- ❖ 3. **NARRADOR:** Amb només el primer paràgraf, què pots deduir del narrador? Creus que serà la protagonista d'aquesta història?

DURANT LA LECTURA (en parelles o petits grups)

❖ 4. **PERSONATGE FEMENÍ:** Anota el que ajudi a descriure la narradora.

Desitjos	
Pensaments	
Fantasies	
Opinions	
Inseguretats	
Preocupacions	
Contradiccions	
Altres	

- ⌘ Hi ha alguna decisió de la protagonista que us hagi sorprès? Quina i en quin sentit?
- ⌘ Com arribem els lectors a conèixer la vulnerabilitat d'aquest personatge? Poseu algun exemple del text que us hagi servit per veure-la. Què creieu que canviaria de la història si el narrador fos el noi?

❖ 5. **PERSONATGE MASCULÍ:**

- ⌘ ("Vam col·locar les tovalloles darrere d'un arbust perquè no ens veiés ningú.") La narradora ens descriu el noi. Fixeu-vos com ho fa i si la seva mirada cap a ell evoluciona durant el conte. Què en sabem d'ell fins ara?
- ⌘ Hi ha alguna reacció del personatge que us hagi sorprès? Quina i en quin sentit? Com penseu que acabarà la relació? Què us ho ha fet pensar?
- ⌘ El noi coneix els pensaments, sentiments, neguits... de la protagonista? Quina imatge creieu que pot tenir d'ella? Com diríeu que és la relació entre ells?

❖ 6. **PERSONATGES:**

- ⌘ Quan ell rep la trucada telefònica al cotxe, ja de tornada, la narradora ens ho diu amb una frase molt curta i es refereix a la persona que ha trucat amb un pronom: "Era ella". Fixeu-vos en aquesta frase tan curta, com està aïllada. Què vol dir "ella"? En podem saber el nom? Què us diu de la protagonista? Què us fa pensar el fet que l'únic personatge amb nom propi sigui un que no apareix físicament en la història?

❖ 7. SITUACIONS:

- ❖ (“Havia refrescat; de la superfície de l’aigua...”) En aquesta escena es mostra la diferent manera com els personatges viuen la situació. Expliqueu-ho.
- ❖ (“El gloc-gloc i el clapoteig...”) Fixeu-vos en aquesta darrera descripció. Quins sentits hi intervenen?
- ❖ Hi ha alguna altra descripció que hàgiu llegit fins ara basada també en els mateixos sentits i el moviment?
- ❖ Creieu que contribueix d’alguna manera a crear una atmosfera particular en el conte? Penseu que d’alguna manera posa de relleu com és la relació entre ells?
- ❖ Què us suggereix l’aparició d’un eriçó? Quina sensació us transmet? Què aporta al conte?

DESPRÉS DE LA LECTURA

El títol del recull de contes és *Espais interiors*. Hi surt algun “espai interior” en aquest conte? A què penseu que pot fer referència?

“El gelat rosa”

Ara analitzareu a fons aquesta història, en la qual també podreu conèixer la sensibilitat d’un personatge femení, però explicada d’una altra manera. Les preguntes us poden ajudar a fixar-vos en alguns detalls i a reflexionar.

- ❖ 1. **PERSONATGES:** Quins són els tres protagonistes de la història?
- ❖ 2. **NARRADOR:** Fixeu-vos en els dos primers paràgrafs, després que el personatge ofereix un gelat. En un paràgraf, l’actitud és més objectiva i en l’altre més subjectiva. Comenteu quin tipus de narrador trobem i quina és la seva actitud en cada cas. Com expliqueu aquesta subjectivitat en la narració?
- ❖ 3. **SENSACIONS:**

Sinestèsia: figura retòrica consistent en l’associació d’elements que provenen de diferents dominis sensorials. (DIEC)

- ❖ Als primers paràgrafs utilitza una sinestèsia molt expressiva que imprimeix el to de tota la història. Podeu copiar-la i reflexionar sobre quin és el to que hi predomina i en quins altres moments ho podem veure?
- ❖ Feu un recull del camp semàntic relacionat amb les sensacions de la protagonista. Trobeu alguna diferència entre com es troba en el present i les seves sensacions en el passat?

❖ 4. RECORDS:

En aquest conte s'expliquen dos moments diferents del passat de la protagonista de forma diferent. La primera escena del passat acaba amb una frase molt ambigua: "Els ulls se li velaren una mica". Com interpreteu aquesta reacció del personatge a la situació idíl·lica que recorda? Argumenteu amb detalls del text la vostra interpretació.

¶ Quan agafa el gelat, aquest li porta un altre moment del passat. Què hi ha en el gelat que li serveixi de pont amb el passat?

A més a més, aquest record s'explica entre cometes i utilitzant lletra estàndard i cursiva. Quins personatges parlen en aquest record? Per què està escrit aquest record entre cometes? Què indiquen els diferents tipus de lletra?

❖ 5. EL TEMPS I L'ESPAI: Quina sensació us produeix que els records s'expliquin de dues maneres diferents? Ha canviat alguna cosa en la vostra percepció del que explica?

¶ Indiqueu el contrast entre el temps i l'espai que es veu en la història: quin i com era l'espai del record? I l'espai de la realitat present?

¶ Quant de temps comprèn el record? I la situació present? Hi ha un tractament objectiu o subjectiu del temps?

¶ Quina forma d'expressió utilitza la protagonista en el record? I en la situació present?

❖ 6. FEMENÍ/MASCULÍ:

¶ El personatge femení del conte té plena consciència del que fa en cada moment. Preneu nota de dos moments en què es vegi molt clar, un del present i un del passat.

¶ Fixeu-vos en l'actitud diferent del personatge femení amb els dos homes amb els quals es relaciona. Compareu aquestes actituds i discutiu què evidencia de la situació actual de la protagonista.

¶ El personatge masculí coneix els records i les sensacions de la protagonista? Com diríeu que és la relació entre ells?

¶ Fixeu-vos en la negació contundent del final. Com ha arribat a saber el lector el que sent i pensa la protagonista? Per què creus que ella respon això? Què et fa sentir la seva resposta?

7. **SÍNTESI:** Arriba el moment de sistematitzar una mica el que heu observat en les dues històries. El quadre de la pàgina següent us ajudarà:

	“Era la Selma”	“El gelat rosa”
Narrador		
Punt de vista		
Com és la protagonista femenina. Quina decisió pren en la història?		
Com es mostren les sensacions i els pensaments del personatge femení? (Amb quins recursos?)		
Com és la relació entre els personatges i com acaba?		
Amb quins recursos es mostra aquesta relació? (Què s’aconsegueix amb aquests recursos?)		
Contrast entre diferents moments de la història: es produeix algun canvi en el personatge protagonista? En què es manifesta aquest canvi?		
Símbol i què transmet		

⌘ Ara us podeu dividir en dos grups a la classe per defensar quin dels dos punts de vista us ha fet arribar millor la sensibilitat del personatge. Heu de posar exemples dels textos que us serveixin per explicar la vostra elecció i convèncer els companys. També podeu imaginar exemples o pensar en altres lectures que hàgiu fet.

⌘ Escolliu tres representants per defensar la vostra postura i organitzeu un petit debat. En acabar, haureu de resumir les conclusions del debat en un text i reflexionar sobre si es podria dir que un punt de vista és “millor” que un altre per mostrar la sensibilitat del personatge.

6. Tres cançons: “I tu, sols tu”, El Diluvi - “Punt i final”, Iglú i Roserona - “Benvolgut”, Manel

ORIENTACIONS

Aquests textos volen presentar el punt de vista en un altre gènere (les cançons). Hi ha un vincle entre poesia i música, i la poesia també pot tenir un component narratiu, tot i que no sempre en el mateix grau. En les cançons treballades, la segona i la tercera són narratives, a diferència de la primera.

Aquestes cançons permetran als alumnes familiaritzar-se amb el recurs del narratori. Se n'han triat tres en les quals la veu s'adreça a una segona persona del singular (“tu”) amb diferents valors.

En la primera, la proposta comença amb unes preguntes per tal que s'estableixi el vincle entre la cançó i el poema de M. Mercè Marçal, i sorgeixi ja des del començament la idea de reivindicació. En aquest sentit, la 2a persona és una forma d'interpel·lar directament el lector i esperonar-lo a mantenir una actitud activa i conscient. Lluny de ser una interpel·lació singular i exclusivament femenina, aquest “tu” acaba adreçant-se a un “tu” col·lectiu compromès.

En la segona cançó (“Punt i final”), hi ha un repte interpretatiu: la barreja entre realitat i ficció, entre el que es diu i el que es pensa, entre el present i el passat. Per aclarir aquests àmbits, caldrà interpretar bé el valor dels signes de puntuació que s'utilitzen en el text i tenir en compte l'al·lusió que un dels personatges fa a una “pel·lícula” just al començament de la cançó.

També l'ús dels pronoms “jo”, “tu”, “nosaltres” i “ell”, pel seu valor díctic, contribueixen a imprimir ambigüitat al text, i caldrà parar atenció als detalls per elaborar una interpretació coherent de tota la història. Segurament les interpretacions que facin els alumnes no coincidiran, però poden ser vàlides igualment. Aquesta reflexió també es podria contrastar amb el que passa a la realitat.

En aquest cas, la 2a persona s'utilitza com un desdoblament d'un mateix, i serveix per donar aquest to més introspectiu al que s'està explicant: s'està valorant el que ha estat la relació entre els personatges i com han evolucionat.

Finalment, la cançó de Manel té un narratori explícit, representat per la fórmula de salutació de les cartes formals: “Benvolgut”. Aquesta formalitat contrasta amb el que diu al receptor en la cançó-carta i imprimeix una certa ironia. Es tracta, doncs, d'una 2a persona concreta, a la qual s'adreça el narrador, a diferència del que passa en la primera cançó (“I tu, sols tu”). Els alumnes s'adonaran de les implicacions que té l'ús del narratori: qui rep el missatge és un destinatari diferent del suposat en el text. Això converteix el lector en un intrús i el missatge pren un sentit més potent.

“I tu, sols tu”, El Diluvi

Divisa

A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona,
de classe baixa i nació oprimida.

I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.

Maria Mercè Marçal i Serra
Cau de llunes, 1977

Parleu en grups petits sobre aquest poema.

- ❖ 1. Sabeu què vol dir “divisa”? Quina és la seva funció?
- ❖ 2. Els tres “dons” que ressalta, us sembla que tradicionalment són positius? Quina actitud manifesta en agafar-los com a lema?
- ❖ 3. Penseu quina podria ser la vostra divisa.
- ❖ 4. Ara escoltareu una cançó (“I tu, sols tu”) inspirada en aquest poema.

Quins aspectes de la cançó trobeu que tenen relació amb el poema comentat? (Coincidència de paraules, d'actitud, de personatges, de missatge...)

Abans de compartir els vostres comentaris amb els companys, llegiu la lletra de la cançó i responeu a les qüestions següents per enriquir les vostres opinions:

- ❖ 5. Qui parla? A qui s'adreça? Mostreu exemples d'on ho veieu. Per què creieu que utilitza la 2a persona? Creieu que s'adreça a una persona en concret? Quin efecte s'aconsegueix amb l'ús de la 2a persona?
- ❖ 6. Quines paraules relacioneu amb l'actitud rebel de la qual es parla?
- ❖ 7. Busqueu el quadre del pintor francès Eugène Delacroix *La llibertat guiant el poble*. Què tenen en comú aquest quadre, el poema i la cançó?
- ❖ 8. Gairebé tot el text està en futur. Què us suggereixen els moments escrits en present? Com relacioneu aquests dos temps verbals amb el missatge de la cançó?
- ❖ 9. I com relacioneu aquests temps verbals i aquest missatge amb la vostra experiència? Sentiu que us està parlant a vosaltres? Què hi ha en el poema que us fa pensar això?

Poseu en comú totes les vostres respostes amb els companys.

“Punt i final”, Iglú i Roserona

Treballeu en petits grups.

- ❖ 1. Després d’escoltar la cançó “Punt i final” i veure’n el videoclip, llegiu-la i marqueu amb diferents colors les diferents veus que hi apareixen. Creieu que s’ha produït realment la conversa entre els personatges? Què us ho fa pensar?
- ❖ 2. Localitzeu els diàlegs que hi ha en el text. Per què creieu que al final s’escriuen amb cometes i, en canvi, altres vegades no?

Poseu en comú les vostres idees abans de continuar.

Continueu treballant en petits grups, abans de compartir les vostres idees entre tots.

- ❖ 3. “No tinc clar, si a mi / Va ser a qui vas arribar a conèixer ahir.” Penseu que es refereix al dia anterior (“ahir”)? Com interpreteu aquesta frase? Per què penseu que es repeteix a la cançó? Podria tenir alguna relació amb el que es repeteix al final: “Ara que tu ets un altre”?
- ❖ 4. “He vist que hi ha coses que no val la pena perdre.” Com es pot interpretar aquesta frase, a què creieu que fa referència: a la seva relació, a la decisió de no marxar...?
- ❖ 5. Què creieu que és el que han vist, que sempre té “el mateix final”? Pot tenir alguna relació amb la frase anterior? I amb el títol de la cançó? Fixeu-vos en el que es diu després: “Em dius: ‘adeu’ / “Ja ens veurem una altra vegada”. Us sembla que es tornaran a veure? Explica-ho.

Ara podeu reflexionar individualment.

- ❖ 6. Recapitem una mica: heu interpretat tots de la mateixa manera els versos de les preguntes 3, 4 i 5? Heu justificat totes les respostes amb informació del text? Quin efecte us produeix que la interpretació pugui no coincidir?
- ❖ 7. “Ara que tu ets un altre / Jo només puc oblidar-te.” Fixeu-vos en aquesta frase: qui la diu i a qui parla? Té aquesta 2a persona el mateix valor que tenia en la cançó “I tu, sols tu?”. Podríeu intentar explicar quina funció fa aquesta 2a persona? L’heu fet servir alguna vegada en la vostra vida?

“Benvolgut”, Manel

Llegiu la cançó “Benvolgut” i contesteu aquestes preguntes en grup-classe:

- ❖ 1. Fixeu-vos com comença el text: en quina situació s’acostuma a fer servir l’adjectiu “Benvolgut”?
- ❖ 2. Quins són els tres personatges d’aquesta història? Qui està parlant i a qui s’adreça? Per què ho fa? Indiqueu on ho veieu.

Ara escolteu la cançó i intenteu aclarir el que diu en grups petits:

❖ 3. De què li està parlant? Intentem aclarir alguns comentaris:

“no és que siguis cada tarda el meu tema preferit.” Per què creieu que li diu això?

“vostres són les promeses que ningú ja complirà.” De qui són aquestes promeses i per què penseu que no es compliran?

“encara avui, sense remei, tot trontolli un segon / quan un amic, amb bona fe, pronuncia el vostre nom.” Per què tot pot “trontollar” encara, a què creieu que es refereix?

“si un dia et van fer mal / el meu amor, la meva sort, les meves mans.” Per què li han pogut fer mal les seves mans?

“entre els dos em féssiu créixer amagat.” Què vol dir que el van fer créixer d’amagat? Com el van fer créixer?

Què queda encara de la vida d’abans, segons el narrador?

❖ 4. Llegiu aquests fragments i després responeu el que es demana:

“I, benvolgut, ni sospiteu que gent com jo / estem esperant.”

“Ai, pobrets meus, com s’haguessin espantat,
si entre els matolls, sortim tu i jo dient
ei, aquí els senyors, estem esperant.”

⌘ Quina idea donen de les relacions i de l’amor els versos subratllats? Quina relació trobeu entre aquesta idea de les relacions i la idea romàntica de l’amor? Què en penseu?

⌘ Creieu que el punt de vista triat en aquesta cançó afavoreix la reflexió sobre l’amor real?

(Si voleu enriquir la vostra experiència lectora, podeu llegir el poema “El mutilat”, de Gabriel Ferrater. En [aquest poema](#) també hi són presents tres protagonistes d’una relació.)

Finalment, escriviu una reflexió en petits grups sobre l’ús fet del punt de vista a les cançons treballades:

❖ 5. A les tres cançons treballades hem trobat que el narrador utilitza la **2a persona** per adreçar-se a l’interlocutor. Aquest “tu” té el mateix sentit en les tres cançons? Expliqueu-lo amb exemples de les cançons.

7. “Redacció”, Quim Monzó – “Què has fet aquest estiu”, Isabel-Clara Simó

ORIENTACIONS

En aquesta ocasió presentem dos relats bastant semblants: comparteixen el tipus de narrador (intern protagonista), que adopta el punt de vista d'un nen, i això condiciona el que diu i com ho diu. Els alumnes haurien de veure aquest aspecte, sobretot si ja han treballat la proposta sobre la caracterització de la veu narrativa, en aquest mateix itinerari.

Els dos relats estan escrits en forma d'una redacció que el protagonista escriu per a un narratori, que és la mestra, tot i que en el segon es trenca la coherència amb aquest marc perquè canvia el punt de vista al final. Proposem que primer es treballi el conte “Redacció” i després es llegeixi “Què has fet aquest estiu” per establir un contrast entre l'un i l'altre.

En el primer conte, hi ha un dèficit d'informació del narrador-protagonista, que supleix el lector, mecanisme que genera un cert desassossec per la duresa del que està passant en contrast amb la innocència que transmet la veu narrativa, i que exigeix un paper actiu al lector per reconstruir els fets. Aquest efecte es perd en el segon relat, on el personatge és conscient de tot i ho fa explícit, de manera que facilita la feina del lector.

En els dos casos, el lector rep el punt de vista del protagonista, però també està situat en el lloc del narratori, donat que està llegint la redacció. Això el converteix en un lector intrús, fet que accentua la necessitat de prendre la posició de l'adult i qüestionar-se com reaccionaria davant d'uns fets com aquests.

Resulta interessant aprofitar l'anàlisi d'aquests dos contes per fer explícites les instàncies que participen en un text literari (narrador, narratori, personatge, autor i lector) i com es pot jugar amb la informació que cadascú té per generar determinats efectes. La taula de l'activitat 5 pretén fer evident això. La de l'activitat 10, en canvi, serveix per visualitzar el diferent tractament d'aquest aspecte en els dos relats.

Amb la tasca final, l'objectiu és que els alumnes vagin prenent consciència de la seva capacitat de llegir entre línies, més enllà del que explica el narrador, i que puguin desenvolupar un criteri literari fonamentat en l'ús que es fa als relats dels recursos tècnics.

- ❖ 1. Quins aspectes del conte que acabeu de llegir us han sorprès o desconcertat més? Apuntau-los i expliqueu-ne el motiu.

Narrador

- ❖ 2. Qui està explicant la història? I quines característiques del text us fan veure que aquest és el narrador (repeticions, connectors, vocabulari, tipus de detalls en què es fixa).

Narratori

- ❖ 3. Per a qui escriu aquest text el protagonista?

❖ 4. Qui l'hauria de llegir? I qui l'està llegint realment?

❖ 5. **MOMENT DE REFLEXIÓ AMB EL COMPANYY:** Nosaltres, com a lectors, on ens situem? Dins o fora de la història? Quin punt de vista tria el lector: el del protagonista o el del narratori?

Informació

❖ 6. Com interpreten i com els fan sentir aquests fets? Busqueu-ne dos exemples més i completeu la taula.

FETS	NARRADOR / PROTAGONISTA	NARRATARI	LECTOR	AUTOR
Vaig sentir un crit molt gros i després ja no vaig sentir res més.	La baralla s'ha acabat.	No ho sabem.	El pare ha matat la mare.	El pare mata la mare.
Em va semblar que el papà cavava al costat de l'arbre.	No s'ho planteja. Està preocupat per si el pare descobreix la seva nina enterrada.			

❖ 7. Què ha passat en aquesta història? Penseu que el protagonista/narrador n'és conscient?

❖ 8. Fixeu-vos en la columna del lector: quin diríeu que és el seu paper en la reconstrucció dels fets que li explica el narrador? Per què creieu que ha de ser així?

❖ 9. Quins aspectes d'aquest narrador accentuen la gravetat de la situació que s'està explicant? Creieu que l'efecte hauria estat el mateix si l'autor hagués triat el punt de vista d'un altre personatge?

Símbols

❖ 10. Fixeu-vos en la nina que el protagonista enterra en el jardí.

- ⌘ Com la tracta el nen? Trobeu alguna relació amb el comportament del pare?
- ⌘ Anticipa el que passarà en la història real.

Ara teniu 15 minuts per llegir el conte “Què has fet aquest estiu?”, d’Isabel-Clara Simó.

❖ 11. Ompliu aquesta taula en parelles o en petits grups i parleu de les qüestions que es plantejen després.

	La redacció	Què has fet aquest estiu?
Narrador		
Narratori		
Gènere discursiu que imita		
Fet central que s’hi explica		
Consciència dels fets que té el narrador		
Paper del lector		
Efecte aconseguit amb la manera com s’ha narrat la història		

❖ 12. Les dues històries tenen molts aspectes en comú, però també diferències. Observeu, per exemple, que al final de la història “Què has fet aquest estiu?” el narrador i el punt de vista canvien.

- ⌘ Quin efecte s’aconsegueix amb el canvi de narrador i de punt de vista?
- ⌘ Quina de les dues històries us sembla més explícita?
- ⌘ Com a lectors, necessiteu la intervenció d’aquest últim narrador? Us sembla coherent amb el gènere discursiu que imita el text?

Redacteu en petits grups un text breu argumentant la vostra resposta amb exemples dels dos textos analitzats. Després llegiu el vostre text en veu alta per compartir-lo amb els companys i veure si heu coincidit.

8. “Teraseteta-que-baixava-les-escales”, Salvador Espriu

ORIENTACIONS

En aquesta proposta, abans de començar a llegir s'activen una sèrie d'aspectes (records significatius de la pròpia vida, persones que hi eren presents, llocs on van passar), que s'han triat pensant en les claus interpretatives del relat i en les necessitats que després tindran els alumnes per fer la tasca d'escriptura creativa final.

Durant la lectura, es demana que, en grups, vagin fent aturades per omplir una graella. Aquesta vol posar l'atenció en alguns dels detalls significatius del text per tal que els alumnes s'adonin que amb els narradors testimoni només poden arribar a construir un retrat incomplet (i fins i tot amb buits i contradiccions) de la vida de la protagonista. A més, podran veure les constriccions narratives que l'autor s'ha imposat: espai i acció.

Aturar-se per discutir les dades amb els companys és una estratègia que ajuda els alumnes a aprofundir en la lectura i a fixar-se en aspectes que fent-ne una lectura seguida i solitària potser no veurien.

Finalment, proposem que facin un relat tenint com a model el que han observat en el text d'Espriu, de manera que integrin aquest ús del punt de vista. Després també han de resumir explícitament quin ha estat aquest ús i quins efectes han observat que ha tingut en la narració. D'aquesta manera els alumnes s'entrenen en anar elaborant un discurs sobre els coneixements literaris que van treballant amb els relats.

S'ha focalitzat molt el treball del recurs tècnic i s'ha deixat de banda el comentari del valor de l'autor dintre de la història de la literatura perquè no és l'objectiu de l'itinerari. Això no vol dir que, si el docent ho considera oportú, pugui presentar als alumnes l'autor i la seva obra.

ABANS DE LA LECTURA

- 1. Si haguessis d'explicar la teva vida en cinc escenes, quines triaries com a més representatives? Quin narrador escolliries per explicar-les, que no fossis tu? Per què? Fes una llista d'aquests cinc moments i, al costat de cada un, escriu el nom d'una persona (que no siguis tu) que el podria explicar i apunta què aportaria el seu punt de vista.

DURANT LA LECTURA

- 2. Llegiu el conte de Salvador Espriu i ompliu la graella per analitzar-lo. Podeu aturar-vos després de cada capítol per omplir el quadre i comentar-lo amb el grup.

Capítol			
Espai			
Edat Tereseta			
Com es mou? Quin és el seu estat d'ànim?			
Narrador			
Punt de vista Quina informació deduïm sobre el narrador? (Caracterització del personatge)			
Quina relació té amb la protagonista?			
Quina informació obtenim sobre la protagonista?			

❖ 3. REFLEXIÓ: Diríeu que la Teresa ha estat feliç durant la seva vida?

DESPRÉS DE LA LECTURA

- ❖ 4. Escriviu breument tres escenes que puguin definir la vostra vida des de tres punts de vista diferents. Quin espai les podria unificar? Feu, com en el conte, que en totes aparegui un espai comú.
- ❖ 5. Finalment, reviseu els capítols que heu escrit sobre la vostra vida. Com els podeu enriquir amb matisos o més detalls?
- ❖ 6. No oblideu incloure en el vostre portafolis la reflexió sobre el que hàgiu après avui sobre el funcionament del narrador i el punt de vista. Tingueu en compte els aspectes següents:
  - ⌘ Com podem saber qui està explicant una història, com és i la seva relació amb els personatges?
  - ⌘ Quines conseqüències té per a la història que l'expliqui un altre personatge diferent del protagonista?
  - ⌘ Quines repercussions té per al lector que la història estigui explicada per un narrador testimoni?

9. Antologia de Spoon River, Edgar Lee Masters

ORIENTACIONS

L'estudi d'aquests textos reforça el que es planteja a la proposta de treball del relat "Dins un bosquet de bambú": l'encreuament de punts de vista dona una visió més polièdrica dels fets i de les relacions. Si ens quedem només amb una versió, tindrà les limitacions d'aquest narrador, és a dir, la subjectivitat i la parcialitat d'un únic punt de vista.

Les activitats estan orientades a fer que els alumnes creuin els punts de vista per tal que construeixin la seva versió de la història, tot experimentant després les possibilitats d'aquesta estratègia literària en una creació col·lectiva.

En aquest cas, les històries es troben en poemes que adopten les característiques d'un gènere discursiu molt concret: l'epitafi, que imprimeix transcendència a les paraules i, en alguns casos, ironia.

Aquesta proposta podria ser una altra porta d'entrada a la poesia, des de textos que podrien considerar-se híbrids: alguns de molt lírics però que al mateix temps semblen monòlegs teatrals, l'encreuament dels quals construeix la narració de la vida en un poble.

Antologia de Spoon River recull més de 200 poemes que són els epitafis dels habitants de la localitat de Spoon River. El conjunt ens pot donar una idea de la vida i les relacions humanes en aquesta població nord-americana. N'hem triat cinc per veure com es mostra.

❖ 1. Ompliu la següent taula amb la informació dels poemes:

Personatges	De quin personatge parla i quina relació hi té?	Quina informació ens dona sobre la seva vida?	Quins sentiments o recances manifesta?
Benjamin Pantier			
Mrs. Benjamin Pantier			
Reuben Pantier			
Emily Sparks			
Trainor, l'apotecari			

❖ 2. Fixeu-vos en els monòlegs del matrimoni. Tots dos expliquen la mateixa història? Quina informació dona als lectors tenir la seva història explicada des dels dos punts de vista?

❖ 3. Fixeu-vos en els monòlegs del fill del matrimoni Pantier i el de la seva mestra. Què ens hauríem perdut si només en tinguéssim un?

❖ 4. Quina reflexió fa l'apotecari sobre les relacions humanes? Quina relació té amb la història dels Pantier? Creus que aquesta reflexió està condicionada pel fet que la faci un apotecari?

Activitat de creació

- ❖ 5. Edgar Lee Masters va publicar la seva obra el 1915. Teniu l'encàrrec de fer una versió actual de l'*Antologia de Spoon River*. Quins personatges hi apareixeran? De què parlaran? Quines relacions tindran entre ells?
  - ⌘ Feu grups de 4 o 5 persones. Cadascú de vosaltres ha de pensar un personatge i la seva relació amb algun dels altres (tots han d'estar relacionats amb algun altre d'alguna manera). Escriviu el monòleg del vostre personatge des del seu punt de vista, tal com hem vist en els poemes. Tingueu present el que pot i no pot explicar.
  - ⌘ Al final, els podeu ajuntar per publicar-los en una Nova antologia. Decidiu en quin ordre voleu que es publiquin.
  - ⌘ A més a més, cada grup pot representar els seus poemes en forma de monòlegs teatrals. Caldria preparar prèviament la representació per donar-li el to corresponent de versemblança a cada poema.

Activitat de síntesi

- ❖ 6. Un cop feta la representació dels vostres monòlegs, parleu entre vosaltres una mica sobre el que heu descobert sobre l'ús literari del punt de vista amb aquesta activitat. Anoteu les idees que trobeu més importants amb exemples.

Us oferim unes qüestions que us podríeu plantejar per fer l'escrit:

- ⌘ Com es mostra el punt de vista d'un personatge en el seu monòleg? Què mostra aquest punt de vista al lector?
- ⌘ Què aporta tenir diferents visions d'una mateixa història o relació?
- ⌘ Per què podríem dir que aquests cinc poemes conformen una "història coral"?

10. Activitat de cloenda de l'itinerari (2-3 sessions)

En grups de quatre, dissenyeu un **pòster** amb una aplicació digital. Al pòster heu de sintetitzar el que heu après sobre el punt de vista literari al llarg d'aquest itinerari per poder explicar-ho a la resta de la classe. Podeu fer-ho en una taula o un esquema que recullin:

- ❖ Textos llegits
- ❖ Tipus de narrador i punt de vista de cada text
- ❖ Funcionament del punt de vista en el text: com està caracteritzada la veu, quin efecte aconsegueix...
- ❖ Exemples que il·lustrin el que expliqueu

En l'elaboració del pòster, heu de tenir en compte:

- ✔ Parlar de tots els textos que heu treballat
- ✔ Revisar que la informació sigui correcta
- ✔ Aportar exemples de tot el que s'explica
- ✔ Enriquir el pòster amb enllaços pertinents
- ✔ Corregir l'ortografia i l'expressió
- ✔ Cuidar el component visual del pòster (claredat, colors adequats, distribució de la informació...)

Per fer-ho, reviseu tot el que heu treballat al llarg de l'itinerari, seleccioneu allò que voleu explicar i planifiqueu en paper com ho distribuïreu al pòster. Abans d'elaborar el pòster definitiu, lliureu aquest esbós al docent o intercanvieu-vos-el entre els grups per a la revisió. Després el podreu millorar, fer-ne la versió definitiva i assajar-ne la presentació oral.

L'últim dia, cada grup presentarà el seu pòster i podrà rebre el *feedback* dels companys.

ITINERARI PER A 2n DE BATXILLERAT.

La recepció de Víctor Català en la cruïlla dels segles XIX i XX fins a l'actualitat: què ens diu la seva obra als lectors del segle XXI?

Presentació de la proposta

Oferim un altre exemple d'itinerari literari de lectura guiada, organitzat en forma de recerca, per a batxillerat. Es planteja als alumnes un repte sobre una autora, Víctor Català (abreviat com a VC en aquest document), i per donar-hi resposta han de fer tot un seguit de lectures i reflexions que els ajudaran a aprofundir en l'obra i el coneixement de l'autora, el seu context literari i la seva recepció.

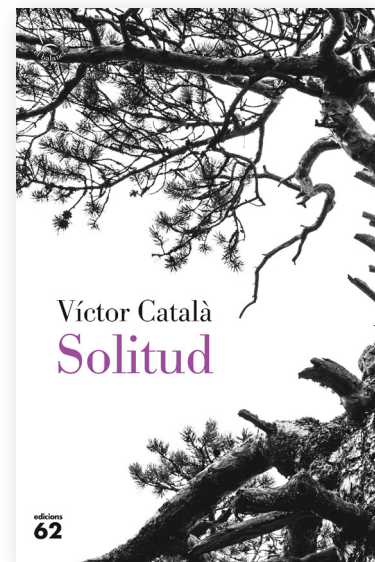
L'obra de Víctor Català representa un punt d'inflexió de l'evolució de la narrativa, en integrar, en una proposta personal, algunes característiques de la literatura del tombant del XIX i de la cruïlla cap a la novel·la del XX en la literatura catalana. La recerca que es planteja permet, per tant, atendre un moment ric de canvis que ajuda a entendre el sistema literari, així com algunes característiques estilístiques i estètiques que serveixen per interpretar moltes altres obres i autors. A més, aquesta recerca també té en compte la controvèrsia que van suscitar els seus escrits i per això s'estableixen vincles amb altres autors que es van pronunciar sobre la producció de l'autora. Caterina Albert-Víctor Català també exemplifica molt bé el repte de ser dona i escriptora en una societat amb uns valors determinats i amb una intel·lectualitat que s'erigeix com a dipositària del saber a l'hora d'establir els canons. La recerca que articula l'itinerari vincula aquesta situació de l'autora amb interessos del nostre temps sobre el paper de la dona i la confluència de factors que configuren la literatura de cada moment. En definitiva, la modernitat que representa l'obra de Víctor Català i les tensions que van provocar el seu caràcter innovador i la llibertat creativa de la seva veu en el context literari del seu temps en justifiquen la selecció.

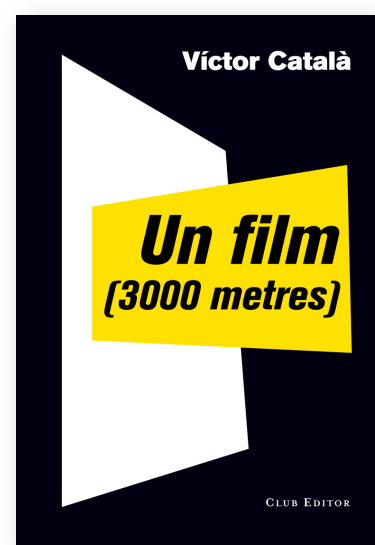
En efecte, reconèixer el valor de la seva obra i entendre el seu impacte en el sistema literari són objectius adients per a la formació literària dels estudiants de batxillerat que accediran a una obra complexa i elaboraran criteris per orientar-se en els escrits de la crítica i la historiografia literària. Aquest itinerari incorpora un enfocament inductiu en el plantejament de les classes de literatura que atén la proposta curricular d'introduir processos d'indagació literària. Es planteja que, de manera acompanyada, els estudiants consultin les fonts primàries de teoria o crítica literària per elaborar el seu propi criteri i, per tant, s'aposta per no donar-los fetes ni la caracterització de l'obra de l'autora ni la informació sobre la seva adscripció a un corrent estètic o a un altre, de manera que siguin ells qui hagin d'elaborar aquest coneixement sobre les lectures, tan fictivals com assagístiques. El repte d'haver de construir un criteri propi sobre la recepció de l'obra de Víctor Català fa que els estudiants hagin d'adoptar un rol actiu en la construcció de coneixements historiogràfics i estètics en comptes de limitar-se a reproduir un discurs ja preelaborat que els dificulta fer-se'l seu i apropiar-se'n.

D'aquesta manera, per progressar com a lectors, volem que els estudiants desenvolupin un criteri fonamentat sobre l'obra de VC i s'adonin també de com funciona el sistema literari: quines fonts procedents de la crítica, de la historiografia literària, de la teorització de la mateixa autora i quins textos literaris d'altres autors poden ajudar a entendre la manera de fer dels escriptors; quins aspectes poden condicionar la lectura i publicació d'una obra, o bé com l'estil i els aspectes que s'hi valoren canvien en funció dels interessos i la manera de pensar a cada època, entre d'altres. Tot això sempre amb l'objectiu d'enriquir la interpretació dels textos de l'autora amb tota la informació contextual que es treballa. D'aquesta manera, es pretén que els estudiants s'impregnin del coneixement i l'elaborin a partir de l'adquisició de criteri personal fonamentat durant tota la seqüència d'aprenentatge i que facin una lectura de l'obra segons el que va representar en el moment en què va ser escrita i el que representa des del segle XXI per al conjunt de la literatura catalana i universal.

El repte que proposem és que es posin en la pell d'un editor actual, que hagin de decidir si l'obra de VC encara resulta interessant per als lectors d'avui dia i, per tant, si es mereix aparèixer en el seu catàleg i, en aquest cas, si s'hauria de mantenir el pseudònim que va triar l'autora o bé s'hauria de publicar amb el seu nom. La conclusió s'haurà de donar en un informe redactat en parelles o en grups de tres. Aquest informe s'entén com un text argumentatiu en el qual es doni resposta als dilemes plantejats amb arguments que hauran de sorgir de la lectura de l'obra de VC, així com de tot el que s'haurà treballat i analitzat sobre ella al llarg de l'itinerari. Per facilitar la connexió entre el treball sobre les lectures realitzat durant l'itinerari i l'elaboració de l'informe final, es demana als estudiants que elaborin un **Diari de la recerca** on anotin conclusions o responguin preguntes que els ajudaran a fixar continguts que després utilitzaran a l'informe. Aquest escrit intermedi permet no perdre de vista el repte d'indagació al voltant del qual s'articula l'itinerari. Al final, es posaran en comú els diferents informes que surtin a la classe, per contrastar el que han estat les seves experiències de l'itinerari.

El recorregut d'aquest itinerari és flexible. Es presenta una organització en cinc blocs, que tracten diferents aspectes que es podrien considerar per respondre els dilemes proposats (vegeu quadre-síntesi d'activitats al final del document, pàg. 110-113):

- ❖ En el bloc I es planteja la **situació d'aprenentatge** i es posa en contacte els estudiants amb l'autora i la seva obra.
- ❖ En el bloc II es proposa la **lectura de textos literaris de l'autora** (un monòleg i tres relats) i es posen en relació amb valoracions de la seva obra (de la crítica i de la mateixa autora) i amb altres manifestacions artístiques.
- ❖ En el bloc III s'aborda el que han dit sobre l'obra de VC **editors, crítics, historiadors** així com què emana de les **reflexions teòriques de l'autora** sobre la seva obra i les idees estètiques amb què dialoga.

- En el bloc IV es proposa la **lectura de textos literaris d'altres escriptors** per establir relacions entre l'obra de l'autora i altres propostes literàries coetànies, anteriors o posteriors.
- El bloc V es reserva per a l'**estructuració final dels coneixements** per preparar i elaborar la **proposta final**. Tot i això, durant tot l'itinerari el **Diari de la recerca**, a més de fer de pont entre les activitats i l'encàrrec final, també haurà servit per sistematitzar el coneixement elaborat.

Cada bloc inclou diverses sessions i proporciona als docents les informacions següents:

- L'objectiu didàctic que hi ha al darrere de les sessions i la seva contribució a l'encàrrec final.
- El plantejament i la intencionalitat general de cada bloc amb els fragments dels textos amb els quals es proposa treballar i el resum del coneixement al qual es voldria arribar amb els alumnes.
- Als blocs II, III i IV s'inclou un quadre que permet visualitzar els textos i els continguts que es tracten a cada sessió del bloc.
- El desenvolupament esquemàtic de les sessions.
- Les conclusions a les quals es pretén que s'arribi, propostes per al **Diari de la recerca** i les referències bibliogràfiques suggerides.

Cada docent pot decidir optar per unes propostes o unes altres en funció del grup, de la seva trajectòria en la seva formació literària i de la programació del curs: es podrien dedicar més sessions a algun dels aspectes i suprimir-ne d'altres, triar només algunes de les sessions d'un bloc per portar-les a l'aula i prescindir-ne d'altres... També es podria alterar l'ordre de les sessions i dels blocs o anar-los intercalant si es creu convenient. I per últim, es podrien canviar els textos o documents o afegir-ne d'altres si un docent ho considerés adient. **Al llarg de l'itinerari és convenient establir vincles amb la realitat dels alumnes i convidar-los a aportar referències pròpies (cançons, sèries, lectures...) que considerin relacionades amb el que s'està treballant a l'aula.**

La informació de cada bloc dona orientacions als docents quant a la seqüència de lectura, a les qüestions que es poden plantejar sobre els textos en les converses literàries i als continguts que s'han previst que poden emergir en cada proposta. Caldrà que el professorat prengui les decisions d'organització de l'aula, d'elaboració de materials per a l'alumnat o d'activitats que aquí només estan apuntades.

Cal tenir en compte que la proposta que es fa parteix d'un plantejament metodològic que se sustenta en aquests principis:

- Es parteix d'una situació inicial que proposa als estudiants una indagació a través d'una qüestió a respondre i de l'elaboració d'una proposta final on cal posicionar-se de manera argumentada i fonamentada.

- ❖ Tot l'itinerari es basa en la lectura dels textos i en l'acompanyament a través de la conversa o en activitats similars que guiïn de manera inductiva cap al descobriment dels sabers.
- ❖ S'introdueixen propostes de sistematització i d'estructuració de coneixements i se segueix un camí per elaborar progressivament conclusions sobre VC i la seva obra en una eina com el **Diari de la recerca**, així com per elaborar la proposta final.
- ❖ L'aprenentatge es va produint en espiral i de manera progressiva i s'ha procurat no donar els sabers elaborats sinó que es construeixin a mesura que es llegeix i es reflexiona sobre els textos.

Per tant, insistim que **la proposta està articulada a partir de l'experiència directa i acompanyada de la lectura dels textos per part dels alumnes**.

A partir d'aquesta lectura, mitjançant converses o diferents exercicis, és com es pretén que els alumnes arribin a aprofundir en les idees i vagin desenvolupant el seu coneixement literari. Aquest enfocament inductiu l'ha de "monitoritzar" el docent, per assegurar-se que aquest coneixement queda estructurat i sistematitzat. L'elaboració progressiva del **Diari de la recerca**, en el qual els alumnes van recollint les idees centrals que emergeixen de cada sessió que els poden ajudar a redactar l'informe final, també és un instrument per a la sistematització dels aprenentatges. El Diari els obliga a tornar a mirar el que han fet a l'aula, però no per repetir-ho, sinó per utilitzar-ho en el desenvolupament de reflexions pròpies sobre l'obra de l'autora, que els ajudaran posteriorment en la resolució de l'encàrrec final. El docent ha de procurar fer propostes de reflexió per al Diari i els n'ha de recordar la seva utilitat per argumentar les seves decisions a l'informe final, i el fet que sempre s'han d'il·lustrar amb referències als textos en l'elaboració de les conclusions.

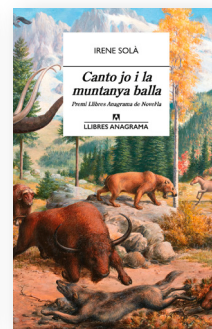
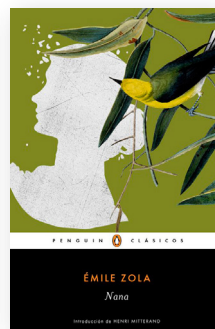
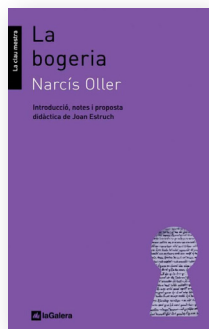
Aquest itinerari no constitueix una autèntica recerca, atès que els alumnes no són els que busquen les fonts ni organitzen el recorregut que faran. La manca d'experiència i de tradició en el desenvolupament de recerques literàries al llarg de l'educació secundària, per la complexitat que comporten, i, en aquest cas, el volum i la diversitat de textos que s'hi presenten, així com la limitació del temps del qual es disposa, aconsellaven en aquest cas fer un plantejament més dirigit i tancat. Per això és fonamental que de tant en tant es faci reflexionar els alumnes sobre els passos que estan fent i el seu objectiu. D'aquesta manera, per una banda, se'ls mostra com es fa una recerca en literatura i, per l'altra, es posa en valor el contrast entre autors i la consulta de fonts diverses (històries de la literatura, ressenyes, epistolaris, discursos, pròlegs, pintura, pel·lícules, podcasts...) per aprofundir en la interpretació de les obres.

Un cop tinguin l'experiència d'aquest itinerari, es poden suggerir altres recerques en literatura que els alumnes haurien de fer de manera voluntària i una mica més autònoma. En aquest itinerari, l'encàrrec de l'informe està pensat per donar sentit justament a la consulta de totes aquestes fonts, així com a l'aprofundiment en la lectura de l'obra de VC.

El desenvolupament d'aquest itinerari pot obrir nous horitzons de lectures als alumnes, i convé que el docent aprofiti totes les oportunitats per portar a l'aula les obres que van sorgint i que s'utilitzen per aprofundir en els textos de VC, que, tot i que només s'analitzen fragmentàriament, se'ls hauria de convidar a llegir i gaudir de manera autònoma, i que podrien ser objecte d'estudi

en un altre itinerari. Per exemple, obres de la mateixa autora, com ara altres contes de VC, *Solitud*, però també novel·les d'altres autors i autores, com *La bogeria*, *Nana*, *Canto jo i la muntanya balla*, *Terres mortes*...

Tot l'itinerari integra l'avaluació formativa i reguladora a través del Diari de la recerca, de les aturades i reflexions que es demanen als estudiants entre sessió i sessió, de les converses a l'aula en el desenvolupament de les quals el docent pot copsar com evoluciona el grup i pot regular les propostes, així com de les revisions mútues dels informes finals i la posada en comú. L'avaluació de l'assoliment dels objectius d'aprenentatge emergeix de totes aquestes situacions en què el docent pot recollir evidències i establir criteris específics per valorar-les.

Objectius d'aprenentatge i relació amb el marc curricular

Els objectius d'aprenentatge d'aquesta situació d'aprenentatge (SdA) i que es desenvolupen en l'itinerari literari són els següents:

1. Llegir i interpretar de manera crítica l'obra de VC per arribar a tenir una opinió pròpia fonamentada en els textos.

1.1 Analitzar els valors literaris de tres contes i un monòleg de VC.

1.2 Enriquir aquesta anàlisi amb el contrast de textos sobre la recepció de l'obra (crítica literària, història de la literatura) i amb altres textos de no-ficció de la mateixa autora (pròlegs, conferències, cartes, entrevistes).

1.3 Integrar en aquesta anàlisi el contrast de textos d'altres autors per establir les connexions i els punts de ruptura.

1.4 Valorar les aportacions de l'obra de VC en l'evolució del gènere narratiu.

2. Entendre que la crítica literària/historiografia està condicionada per factors contextuais i altres interessos, i que condiciona la lectura que es fa de les obres.

2.1 Llegir i interpretar fragments de crítica literària de l'època i posteriors per relacionar-los amb l'obra de VC.

2.2 Entendre les aportacions principals dels corrents estètics i ideològics en què se situen aquests textos per poder interrelacionar-los i elaborar reflexions fonamentades.

3. Prendre consciència del tractament desigual de la dona en l'establiment del cànon literari.

4. Desenvolupar processos de recerca literària a partir de la consulta i contrast de diferents fonts per respondre preguntes reflexives i extreure'n conclusions.

La situació d'aprenentatge plantejada en aquest itinerari literari s'inscriu en el desenvolupament de la **competència específica 8** sobre la lectura guiada del marc curricular:

Llegir, interpretar i valorar obres rellevants de la literatura catalana, castellana i hispanoamericana, utilitzant un metallenguatge específic i mobilitzant l'experiència biogràfica i els coneixements literaris i culturals, per establir vincles entre textos diversos que configurin un mapa cultural i eixamplin les possibilitats de gaudir de la literatura i de crear textos d'intenció literària.

També incideix i ajuda a desenvolupar la **competència 7** (lectura autònoma):

Seleccionar i llegir de manera autònoma obres rellevants de la literatura contemporània com a font de plaer i coneixement, configurant un itinerari lector que s'enriqueixi progressivament quant a diversitat, complexitat i qualitat de les obres, i compartir experiències lectores, per construir la pròpia identitat lectora i gaudir de la dimensió social de la lectura.

Totes les lectures que es fan en l'itinerari per contrastar amb obres de Víctor Català es poden promocionar per a la lectura autònoma amb estratègies que estableixin vincles entre els estudiants i les obres. Per exemple, se'ls pot animar a llegir-les facilitant alguna explicació sobre cada obra i el que va representar; se'ls pot demanar que facin una tria de les que els vindria de gust llegir, etc.

A través de les competències específiques en què s'aprofundeix en l'itinerari, es contribueix a desenvolupar **competències clau**: competència en comunicació lingüística, competència personal, social i d'aprendre a aprendre, competència ciutadana i competència en consciència i expressió culturals. També s'hi tenen en compte els aprenentatges competencials, la perspectiva de gènere, la qualitat de l'educació de les llengües i la ciutadania democràtica i consciència global, en aquest cas cultural.

Els criteris d'**avaluació i sabers del marc curricular** que es concreten i contextualitzen en l'itinerari són els següents:

CRITERIS D'AVALUACIÓ

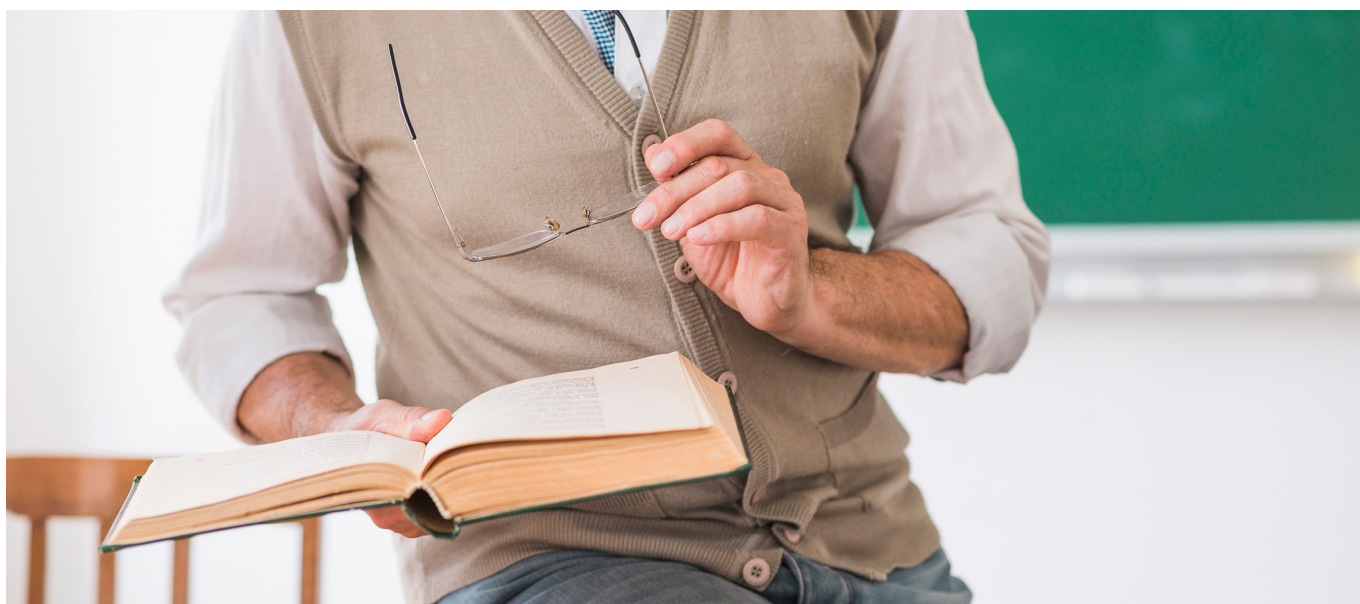
- ‡ **8.1** Explicar i argumentar la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra i de les relacions externes del text amb el context sociohistòric i amb la tradició literària, utilitzant un metallenguatge específic i incorporant judicis de valor vinculats a l'apreciació estètica de les obres.
- ‡ **8.2** Desenvolupar projectes d'investigació que es concreten en una exposició oral, un assaig o una presentació multimodal, mitjançant l'establiment de vincles argumentats entre les obres de la literatura catalana, castellana i hispanoamericana des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI, objecte de lectura guiada, i altres textos i manifestacions artístiques d'ahir i d'avui, en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge, recursos expressius i valors ètics i estètics, i explicitant la implicació i la resposta personal del lector a la lectura.

SABERS

▣ Lectura i anàlisi d'obres rellevants de la literatura catalana, des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI, inscrites en itineraris temàtics o de gènere, amb especial atenció als aspectes següents:

- Construcció compartida de la interpretació de les obres per mitjà de discussions o converses literàries.
- Anàlisi dels elements constitutius de les narracions i un monòleg de Víctor Català i de fragments d'altres autors, de la seva relació amb el sentit de l'obra i dels efectes d'aquests elements i dels seus recursos expressius en la recepció del lector.
- Utilització de la informació sociohistòrica, cultural i artística per interpretar l'obra de Víctor Català i comprendre el lloc que ocupa en la tradició literària.
- Establiment de vincles intertextuals entre obres de Víctor Català, altres autors, altres manifestacions artístiques en funció de gèneres, temes, tòpics, estructures i llenguatges. Reflexió al voltant dels elements de continuïtat i ruptura. Gèneres: narració breu, teatre, assaig. Temes: amor, amiatat, mort, etc.
- Expressió argumentada de la interpretació dels textos, integrant els diferents aspectes analitzats i atenent els seus valors culturals, ètics i estètics. Lectura amb perspectiva de gènere.

La proposta està dissenyada amb un **enfocament competencial de l'educació literària**, de manera que s'orienta a desenvolupar la competència literària dels estudiants, a través de l'ús integrat dels sabers en un context de lectura i d'interpretació guiada dels textos. Es pretén guiar els estudiants perquè adquireixin competència lectora dels textos literaris i que puguin integrar, en la seva interpretació, coneixements culturals i activar el seu gust pel coneixement i la indagació literària que ajudi a arribar a conclusions i criteris d'elaboració pròpia.

Seqüenciació de les sessions

BLOC I. Introducció a l'itinerari

Presentació del cas per a la indagació i de l'encàrrec final (1 sessió)

L'objectiu de la primera sessió és presentar Caterina Albert com una escriptora que va ser controvertida en la seva època, per tal de fomentar l'interès dels estudiants per llegir la seva obra i per indagar sobre com en va ser la recepció. També es presentarà la tasca final de l'itinerari i es començarà a fer una lectura compartida del monòleg *La infanticida*.

La contribució a l'encàrrec final d'aquesta sessió s'emmarca en la planificació del recorregut que s'ha de fer per resoldre el repte que es proposa sobre l'autora.

Plantejament de la sessió

La sessió s'organitza per tal de fer emergir interès per l'autora i la seva obra, així com de planificar les lectures que s'hauran de fer per arribar a conclusions que responguin a la pregunta inicial que es proposa.

Caterina Albert va ser una escriptora amb una personalitat molt marcada, fet que va comportar que no encaixés del tot en cap etiqueta amb què se la volia encasellar. Els intel·lectuals de l'època li van fer notar i ella va haver de defensar-se, argumentar, explicar-se i mantenir-se fidel al seu model i estil literaris. Aquest és un bon inici per desvetllar la curiositat dels estudiants per poder respondre si la seva proposta estètica tenia sentit en el moment històric en què es va produir i per saber explicar per què es tracta d'una obra universal i clàssica que val la pena llegir al segle XXI i en endavant.

Desenvolupament esquemàtic de la sessió

A. PUNT DE PARTIDA

Iniciem l'itinerari amb un punt de partida que porti a fer-se preguntes per indagar a través de diferents fonts. Es pot plantejar en aquests termes:

L'escriptora Caterina Albert va iniciar la seva carrera literària al final del segle XIX amb la presentació de relats en certàmens literaris. Les seves obres van ser elogiades per uns i criticades per altres. L'obra que va tenir més èxit va ser la novel·la Solitud, publicada el 1908.

Les seves obres van ser controvertides i no deixaven indiferent ningú. Va començar a ser coneguda en el certamen literari dels Jocs Florals d'Olot, l'any 1898. Va presentar-hi un monòleg titulat La infanticida que va ser premiat, però va ser un guardó agredolç. A alguns crítics i intel·lectuals de l'època —especialment als sectors tradiciona-listes i conservadors— els va escandalitzar que aquell text, "que esgarrifa i fa tremolar només de pensar que es pogués posar en escena", segons el jurat del premi, l'hagués escrit una dona i va ser titllat d'immoral. Vegeu el text complet del que va dir el jurat sobre el seu monòleg quan van obrir la plica amb el nom del guanyador:

“ Lo que sobresortí desseguida fou lo registrat ab lo nº 143 *La infanticida*, lema “Jou de reconrs”. Monólech en vers, tal vegada lo mellor del Certamen. Te un caràcter, tant en lo fondo com en la forma, marcadament realista, molts ne diran modernista! y prenentho aixís donchs, he de fer constar que lo Jurat entre lo que no es modernista y está plagat de frases buydas y amplositats que no conduheixen a cap fi, inspirat tot en la poesia castellana, y lo que se’n diu modernista, realista, simbolista, com vulgueu! pero que traspua poesia i te xispas de sentiment, prefereix lo modern y en dona prova premiant *La infanticida*, d’un realisme que posa els cabells de punta, qu’esgarrifa y fa tremolar només de pensar que s’ha de posar en escena, però que encanta per lo ben fet, per la correcció de la forma... ”

Acta del president del Jurat (Prat i Vila, 1993: 22-23)

Semblava que no era propi d’una dona escriure textos tan poc amables i que traspuaven una foscor i una cruesa allunyats de les “sensibilitats femenines”. De fet, algun estudiós s’ha referit a ella com la Tarantino catalana.

A partir d’aquell moment va decidir signar la seva literatura sota un pseudònim masculí, Víctor Català, que va mantenir en totes les seves publicacions.

A més a més de Solitud i del monòleg La infanticida, va escriure i publicar relats breus i una altra novel·la, Un ilm (3000 metres), ins a la seva mort amb 97 anys el 1966. Tant aquesta darrera novel·la com alguns dels seus relats van ser poc llegits i poc coneguts en contrast amb la novel·la que la va fer una escriptora coneguda.

Per què una dona no podia escriure textos com La infanticida a principis del segle passat? Què té aquest monòleg que escandalitzés els intel·lectuals de l’època? Va canviar el seu estil i la manera d’escriure in luen-ciada per les crítiques que va rebre? Com van in luir aquestes crítiques a l’autora? Caldrà llegir-la i enten-dre-la en el seu moment històric per tal d’adquirir un criteri propi.

Es pot completar aquest punt de partida amb el capítol “De Caterina Albert a Víctor Català” de Casacuberta (2019).

B. PROPOSTA DE PREGUNTES PER A LA INDAGACIÓ I ENCÀRREC FINAL

A partir d’aquesta introducció a l’autora, plantegem als estudiants la indagació següent:

Caterina Albert va suposar una aportació rellevant per a la literatura catalana o bé va escriure una obra ins-crita en models caducs i fora del seu temps? Com es caracteritza la seva obra pel que fa a la qualitat literària i a la seva universalitat?

Per respondre aquest repte, sorgeixen altres preguntes específiques que guiaran la recerca:

⌘ *Per què Caterina Albert va decidir signar totes les seves obres amb pseudònim masculí si hi havia altres dones escriptores de la mateixa època que no ho van fer? Avui dia s’utilitzen pseudònims? I, quin és l’ús actual dels pseudònims?*

⌘ *Què es va criticar de la seva obra i quin criteri s’utilitzava per valorar-la? Què se’n va valorar? Com es va relacionar la seva literatura amb la que s’havia fet i amb la que s’estava fent en el seu temps i la que feien altres autors i autores? Com explicava ella les seves opcions literàries/estètiques?*

- ‡ *Com van afectar les crítiques que va rebre a la seva producció literària? Van fer que es llegís menys la seva obra, que s'editessin menys els seus relats i, per tant, que fossin poc coneguts? Quan van començar a publicar-se i a estar a l'abast dels lectors?*
- ‡ *Com se l'ha tractat des de les històries de la literatura, a ella com a dona i a altres dones escriptores?*
- ‡ *Quines característiques estilístiques i estètiques presenta l'obra de VC?*
- ‡ *Per què l'obra de VC va escandalitzar els seus contemporanis?*
- ‡ *Les seves obres han rebut l'atenció que es mereixen, durant el segle XX i XXI?*
- ‡ *Són obres de qualitat i literàriament interessants per esdevenir clàssics que no passen de moda? Què se li criticaria i què es valoraria de la seva obra avui dia?*

Per justificar aquesta indagació, proposem als alumnes que es posin en una situació que emmarqui la seva recerca, alhora que els faci prendre consciència d'alguns aspectes del funcionament del circuit literari de les obres. Concretament, se'ls demana que es posin en la pell d'un editor actual i decideixin si inclourien o no l'obra de Víctor Català en el seu catàleg: *val la pena continuar llegint aquesta autora? Hem de prescindir del seu pseudònim i publicar els seus llibres amb el seu nom? Hi ha altres casos similars al d'aquesta autora que potser es podrien publicar?* Al final, els alumnes hauran de redactar un informe fonamentant les seves respostes amb arguments i exemples extrets dels textos llegits i treballats al llarg de l'itinerari.

C. LA RECERCA

Per respondre les qüestions i d'altres que n'apareixeran quan es comenci a indagar sobre l'autora i la seva obra, es proposarà als estudiants que, entre tots, pensin i planifiquin què haurien de llegir i saber per arribar a conclusions. Es proposarà que facin una pluja d'idees sobre què es necessita per respondre les preguntes anteriors.

Haurien de veure que necessiten llegir els textos de VC, tant de ficció com d'altre tipus on faci declaracions sobre la seva obra, textos d'altres autors per contrastar semblances i diferències i dialogar amb la tradició, textos dels crítics i de les històries de la literatura per veure com han parlat d'ella. En definitiva, han de ser conscients que cal indagar sobre el que ella va escriure i pensava sobre la literatura, el que han escrit altres autors coetanis i d'altres èpoques per contrastar i adquirir criteris per valorar la seva obra i també el que han dit d'ella.

Si els alumnes no arriben per si mateixos a aquestes idees, cal que el docent vagi guiant la reflexió perquè s'adonin de la necessitat d'aquestes lectures per poder arribar a conclusions pròpies sobre l'obra de VC. Deducir i acudir a les fonts que els poden ajudar a construir un discurs propi i rigorós forma part del procés d'aprendre a fer una recerca literària.

Caldrà explicar als alumnes com funcionarà el Diari de la recerca: durant l'itinerari hauran de recollir de manera personal i reflexiva el coneixement que es generi. Tindran unes preguntes que els ajudaran a reflexionar i sistematitzar el que vagin estudiant i on també podran afegir anotacions pròpies i idees que sorgeixin de les sessions, així com exemples

dels textos que considerin representatius d'allò que voldrien mostrar en les seves argumentacions al final. No cal que escriguin el diari cada dia, però sí que hi anotin tot allò que considerin útil o interessant per a l'encàrrec final.

D. TANCAMENT DE LA SESSIÓ

Per tancar la sessió, iniciarem a l'aula la lectura del monòleg *La infanticida* fins on es pugui arribar. Demanarem que s'acabi a casa amb la tasca d'atendre aquestes qüestions:

Localitza fragments que justifiquin les següents afirmacions del veredicte del jurat:

"un realisme que posa els cabells de punta, que esgarrija i fa tremolar només de pensar que s'ha de posar en escena."

"traspua poesia i té xispas de sentiment (...) que encanta per lo ben fet, per la correcció de la forma."

Conclusions-aprenentatges previstos

S'espera que aquesta sessió serveixi per generar la curiositat dels estudiants per l'obra de VC a partir de la contextualització del repte/ tasca final en la situació d'aprenentatge d'indagació sobre la recepció de l'obra de l'autora. La planificació de les necessitats per respondre al repte pot servir per tenir evidències de quina és la seva representació del que se'ls demana. La lectura inicial de *La infanticida*, a l'empara de les valoracions del jurat dels jocs florals, exemplifica l'ús dels textos crítics per enriquir la pròpia lectura de l'obra. Cal llegir *La infanticida* tenint presents les paraules del jurat d'Olot, de manera que els estudiants hi busquin què escandalitzava d'aquest text.

Diari de la recerca

Cal que anotin la mena de textos que creuen que hauran de llegir (alguns textos de l'autora, textos crítics, etc.) per respondre les preguntes i poder elaborar el producte final. També es pot demanar que cada estudiant formuli quina curiositat té sobre Víctor Català i la seva obra.

Recull de textos per a la sessió

- ‡ *La infanticida* (monòleg teatral). Es pot trobar en algunes de les edicions dels contes de VC.
- ‡ Casacuberta, Margarida (2019). *Víctor Català, l'escriptora emmascarada*. L'Avenç.

L'objectiu de les sessions de lectura i anàlisi dels textos literaris de Víctor Català és construir un criteri sobre el valor literari de la seva obra a partir de la conversa i de la confrontació amb les valoracions que la crítica i la mateixa autora han fet sobre aquestes peces literàries. La interpretació conjunta de les característiques literàries de *La infanticida* es relaciona amb les valoracions que es van fer d'aquest monòleg en el moment de publicar-lo. Es mostra com aquesta recepció marcada per l'escàndol va influir notablement en l'autora, que va haver de justificar-se i prendre la decisió de signar amb pseudònim. La lectura detallada dels contes "Ànimes mudes", "L'explosió" i "La vella" es focalitza en la presa de consciència d'algunes constants de la narrativa de l'autora: atenció al costat fosc de la realitat, cosmovisió fatalista, llibertat creativa i ruptura de les convencions. L'anàlisi d'aquestes narracions permetrà contestar les preguntes d'indagació sobre la qualitat literària i la categoria de "clàssic" de la seva obra.

Contribució a l'encàrrec final

Les sessions sobre *La infanticida* seran útils per començar a elaborar reflexions al voltant d'aquestes preguntes del repte d'indagació:

- ‡ *Per què Caterina Albert va decidir signar totes les seves obres amb pseudònim masculí si hi havia altres dones escriptores de la mateixa època que no ho van fer? Avui dia s'utilitzen pseudònims?*
- ‡ *Com van afectar les crítiques que va rebre a la seva producció literària? Què es va criticar de la seva obra i quin criteri s'utilitzava per valorar-la?*

Les sessions d'interpretació conjunta dels contes i de *La infanticida* ajudaran a elaborar l'argumentació de l'informe final sobre la conveniència o no de publicar els contes de Víctor Català. En concret, l'anàlisi d'aquestes obres permetrà començar a elaborar un criteri per contestar la pregunta:

- ‡ *Quines característiques estilístiques i estètiques presenta l'obra de VC?*

Plantejament de les sessions sobre *La infanticida*

Les sessions parteixen d'una interpretació del monòleg basada en els comentaris que li fan al certamen literari d'Olot, el premi on va presentar el monòleg. Es posa en relació l'opció estètica de VC amb altres manifestacions artístiques i s'aborda què implica la decisió de l'autora d'adoptar un pseudònim masculí per publicar les seves obres.

Plantejament de les sessions sobre els contes

Es marca una progressió entre les formes de lectura dels contes, des de la lectura de tot el conte per part del docent (“Ànimes mudes”) a la lectura d’un fragment a classe per generar expectatives i donar consignes per a la lectura individual de la resta del conte (“L’explosió”), per acabar amb la lectura individual de “La vella”.

La socialització de les lectures d’“Ànimes mudes” i “L’explosió” es fa a partir de converses literàries que fan relacionar als estudiants les seves aportacions amb fragments de textos teòrics que permeten posar nom als trets literaris, estilístics i temàtics de les obres. En el cas de “La vella”, la negociació de significats es condueix a partir de la modelització, per part del docent, d’un comentari de text que mostrarà com la recerca de sentit i l’activació dels mecanismes interpretatius ajuden a superar les barreres lingüístiques de l’estil del conte.

Per tal que els estudiants construeixin de manera progressiva els trets narratius de l’autora, al llarg de les sessions es va tornant als textos ja analitzats per veure com les característiques que van identificant s’apliquen a la totalitat del corpus treballat. Així, a l’última sessió, es fa una recapitulació dels trets estilístics i temàtics dels quatre textos llegits i analitzats.

Relació de textos

TEXT-AUTOR	IDEES CLAU	SESSIÓ
<p><i>La infanticida</i>, VC (1898)</p> <p>Clip Sense ficció dedicat a Víctor Català</p> <p>Fragment del veredict del jurat d’Olot (1898)</p> <p>Fragment de “El patrimoni dels defectes”, VC (1922)</p> <p>Fragment del pròleg a <i>Ombrívols</i>, VC (1904)</p> <p>Fragment de Casacuberta (2019)</p> <p>Pintures realistes i idealitzades</p>	<p>Apropament a <i>La infanticida</i>. S'utilitzen les valoracions del jurat d'Olot i de la crítica actual, així com reflexions de l'autora per enriquir la interpretació conjunta de l'obra.</p> <p>Relació del realisme “cru” de l'obra amb diferents opcions estètiques del realisme (descarnada o idealitzada) en pintures i obres actuals.</p>	S1
<p>Capítols 1, 12 i 16 de <i>La fabricant</i>, Dolors Monserdà (1904)</p> <p>Fragment carta a F. Matheu, Caterina Albert (1902)</p> <p>Fragment “Caterina Albert. Un retrat”, Marta Pessarrodona (2004)</p>	<p>Repàs històric d'usos del pseudònim per contextualitzar la motivació de Caterina Albert per signar la seva obra com a Víctor Català.</p>	S2

Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants

– Quina impressió t'ha fet la lectura de *La infanticida* llegida ara al segle XXI? Després de veure el reportatge "*La Víctor*" fins al minut 15:10, escriu una reflexió personal que relacioni com t'imagines que era la personalitat i ideologia de Caterina Albert i el final que tria VC per al monòleg *La infanticida*.

– A partir de la recerca feta a classe sobre els diferents motius pels quals s'ha utilitzat el pseudònim en diferents moments de la història de la literatura, anota quines funcions pot tenir l'ús d'un pseudònim avui dia. El docent pot donar indicacions perquè en la resposta tinguin en compte algunes funcions del pseudònim que poden associar a VC: la voluntat de l'autora de separar obra literària i vida privada, la possibilitat que recórrer al pseudònim fos una manera de "burlar el sistema", la consciència professional de l'autora i la influència d'aquesta actitud en autores posteriors.

"Ànimes mudes", VC (1904) Fragment Lluïsa Julià (2017) Fragment Núria Nardi (2005)	"Ànimes mudes": la condensació narrativa com a recurs expressiu que transmet el fracàs de dues trajectòries vitals per escapar a l'alienació que impedeix la seva realització com a individus.	S3
"L'explosió", VC (1902) Fragment d'un article de Carme Gregori i Soldevila Sense ficció Fragment carta de VC a Maragall (1902)	Identificació d'elements de la construcció narrativa de "L'explosió", com l'anticipació del final, la creació de suspens i la condensació expressiva del clímax final. A la conversa literària sobre la interpretació d'"Ànimes mudes" i "L'explosió" es relacionen els dos contes amb la teoria de la crítica sobre el recurs de la ironia del destí per transmetre la visió fatalista de les narracions de VC.	S4
"La vella", VC (1902) Fragment d'un llibre de Casacuberta (2019) Fragment de "Parlant d'un film", VC (1927) Fragment d'Entrevista de Tomàs Garcés (1926) Fragment de Cartes a J. Miracle (1949 i 1951) Fragment de carta a Joan Maragall (1905)	Aprofundiment en "La vella" mitjançant un comentari de text modelat pel docent. Recapitulació dels trets temàtics i estilístics de les quatre lectures de VC.	S5, S6

Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants

– Argumenta, amb exemples comentats dels textos, a favor o en contra de si la literatura de VC parla o no al lector actual pel que fa als temes i a com els tracta.

– Escolta entre el minut 19 i el 22:45 del **Vostè primer 27/09/21** dedicat a l'autora i desenvolupa les qüestions següents:

· Compara la teva experiència de lectura de VC amb les recomanacions dels contertulians sobre la forma de superar la barrera lingüística que poden presentar els seus textos deixant-se arrossegat per la força expressiva del seu estil sense intentar entendre-ho tot.

· Imagina que participes a la tertúlia i prepara una intervenció per ampliar com era la relació de VC amb la llengua. Incorpora a la teva intervenció exemples de textos on l'autora mostra la seva consciència lingüística, molt lligada a la consciència d'autora que porta un control sobre la seva obra i és conscient de l'aportació lingüística de la seva literatura.

I. La infanticida (2 sessions)

Desenvolupament esquemàtic de les sessions

A. INTERPRETACIÓ

Conversa literària sobre *La infanticida* a partir de les consignes proporcionades a la darrera sessió:

Localitza fragments que justifiquin les següents afirmacions del veredicte del jurat:

"un realisme que posa els cabells de punta, que esgarrifa i fa tremolar només de pensar que s'ha de posar en escena."

"traspua poesia i té xispas de sentiment (...) que encanta per lo ben fet, per la correcció de la forma."

D'aquesta conversa haurien d'emergir aprenentatges literaris sobre el realisme "esfereïdor" del monòleg i sobre l'eficàcia poètica i emocional del seu estil. Per tal d'anar construint un criteri propi sobre què aportaria la publicació dels contes, convé plantejar la reflexió sobre l'actualitat del tema triat per l'autora vist des del segle XXI i sobre la incomoditat que devia representar per a la societat benestant de l'època tractar un tabú com l'infanticidi que la literatura ha recollit des de *Medea*, d'Eurípides, fins a Tony Morrison (*Beloved*, 1987) o recentment Katixa Agirre a *Les mares no* (2020).

Per tal que les converses que es plantegen en aquesta proposta esdevinguin discussions literàries que ajudin a construir col·lectivament la interpretació, s'haurien de tenir en compte alguns aspectes:

- ❖ Seria convenient que siguin els alumnes els que s'acostumin a parlar en dos plans: la generalització del que detecten i els exemples concrets del text per mostrar el que volen dir.
- ❖ Caldria que no es limitessin a respondre les dues qüestions plantejades, sinó també que comentessin si els ha cridat l'atenció algun altre aspecte, per exemple, si han llegit algun text semblant o vist alguna pel·lícula o notícia que puguin relacionar amb la història... També és important insistir en com està presentada la història, donat que és possible que els alumnes tendeixin a fixar-se en els fets més que en l'estil com es presenten. Per exemple, es pot fer incidència en característiques del monòleg com a gènere teatral per diferenciar-lo d'un relat i en les particularitats que presenta *La infanticida* com a trets diferencials (ús de la segona persona per implicar l'espectador, estratègia per crear sensació de versemblança en la presentació del monòleg com a confessió davant d'un jurat). Aquesta conversa pot ser un bon modelatge perquè els alumnes vegin com volem que llegixin els textos i alhora una oportunitat per posar sobre la taula molts dels trets característics de l'autora que després es poden reprendre en altres textos.

Per enriquir la interpretació de *La infanticida*, recomanem utilitzar les següents lectures complementàries i preguntes durant la conversa literària:

- ❖ Sobre la recepció actual de la seva obra: primer apropament al resum de *Sense ficció*. *La infanticida* és "el Quentin Tarantino de la literatura catalana": per què diu Laura Borràs que és violenta la manera de viure en un cos de dona que es representa en el monòleg?

❖ Sobre la perspectiva estètica que representa: es pot llegir un fragment de la conferència de Víctor Català "El patrimoni dels defectes" (1922) (des de "per aquest camí planer" fins a "tot venia a ésser u", p.154) i plantejar preguntes com les següents:

– Què hi ha de "fem" i què hi ha de "rosa" en *La infanticida*?

– És una història "pessimista" o forma part de la realitat?

❖ Es pot complementar la reflexió amb la lectura del fragment del pròleg de VC a *Ombrívols* (1904), on afirma que "El cor humà és com una casa a quatre vents" i que a la seva obra mira pel costat on no dona el sol, el de la part fosca i ombrívola. Completar amb aquest fragment de Casacuberta, que explica des d'una perspectiva crítica actual alguns dels retrets que va rebre VC sobre el punt de vista situat en la part fosca de l'ànima humana que adopta en les seves narracions. Casacuberta comenta:

“ Es tracta d'una perspectiva programàticament esbiaixada que ha de permetre a la veu narradora accedir al moll de l'os de la condició humana, a la bestialitat dels instints més primaris, al cantó més obscur del jo despersonalitzat, extret només per un moment de la massa amorfa i acèfala que es converteix en un dels principals temes de la literatura europea finisecular. ”

(Casacuberta, 2019:220)

❖ Pot ser interessant, en aquest punt, relacionar l'opció estètica de VC amb manifestacions artístiques que adopten altres visions de la realitat (cruesa de les [pintures negres de Goya](#), realisme de [La vieja friendo huevos, de Velázquez](#), i visió dignificadora del retrat de [Gertrudis Gómez de Avellaneda, de Madrazo](#), o idealitzada de [Botticelli](#)).

❖ També es pot demanar als estudiants que pensin referents propers de lletres de cançons que representin aquests dos posicionaments —cruesa *versus* visió idealitzada— davant la realitat. Es pot fer la conversa posant en relació fragments de comentaris de VC sobre qüestions estètiques com ara "fem/roses", "esgarrifors", "casa a quatre vents"...

B. PSEUDÒNIM

Reprenem el fet que el premi d'Olot va provocar que Caterina Albert decidís signar la seva obra a partir d'aquell moment amb un pseudònim per dedicar-hi una conversa, amb lectures i altres cerques sobre el tema:

❖ Contextualitzem l'ús del pseudònim masculí per part de dones escriptores: per què algunes dones es plantegen la necessitat d'amagar-se darrere un pseudònim mentre d'altres no ho han fet?

❖ Es pot apuntar o conduir la conversa cap a algunes de les possibles causes per amagar-se sota un nom masculí:

⌘ El fet de ser dona i escriptora. El pseudònim masculí facilita el reconeixement literari de la seva obra. Per exemple, el nom de Mary Shelley, autora de *Frankenstein*, no va aparèixer en la primera edició de l'obra el 1918 i es va atribuir el text al seu marit, atès que no estava

ben vist que una dona signés una obra; a la segona edició va signar-la amb el seu nom i en el pròleg explicava que l'autora era ella.

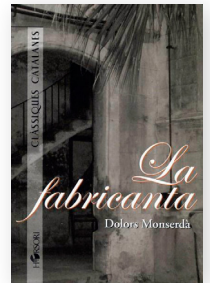
☛ El fet d'avançar-se al seu temps o de no apartar-se dels gustos de l'època.

☛ ...

☛ Es pot buscar informació sobre algunes escriptores de principis del segle XX per adonar-se que algunes utilitzen pseudònim i d'altres no. Per exemple, Carme Karr, periodista i directora de la revista *Feminal*, Dolors Monserdà, Emilia Pardo Bazán, Palmira Ventós (Felip Palma), Francesca Bonnemaison (Franar quan publicava adaptacions de contes populars a *La veu de Catalunya*).

☛ Es pot llegir el primer capítol de la novel·la *La fabricant*, de Dolors Monserdà, i contrastar-ne l'estil, realista costumista, amb *La infanticida*. També es pot llegir el capítol XII del llibre de Monserdà i contrastar els personatges de la Nela (*La infanticida*) i la Florentina (*La fabricant*). A la novel·la de Monserdà aquest personatge és una burgesa enlluernada per les novel·les romàntiques que se sent desgraciada pel matrimoni que ha contret. En aquest capítol s'hi pot veure el didactisme de l'obra. En el capítol XVI de *La fabricant*, "Lo plan de l'Antonieta", en el qual se sintetitza l'emprenedoria de la protagonista i el reconeixement d'aquesta vàlua per part del marit, es pot observar el feminisme conservador de Monserdà.

Tot i que Monserdà és una escriptora que vol reivindicar el paper de la dona en la societat, no considera que hagi de signar amb un pseudònim. Què diferencia VC de Monserdà? L'estil i la temàtica de les obres respectives? L'entorn on vivien? VC va néixer i vivia en un entorn social més tancat —l'Escala— que la ciutat de Barcelona on vivia Monserdà. Quin paper té la dona en el monòleg de Víctor Català? I en *La fabricant*? Es pot buscar informació sobre l'argument de l'obra.

☛ També es pot posar en relació amb autores d'altres contextos, com ara les germanes Brontë, que a la primera meitat del segle XIX van començar a publicar les seves obres amb pseudònims masculins —Carrer, Ellis i Acton Bell—; Amantine Aurore Lucile Dupin, coneguda pel pseudònim que utilitzava, George Sand (1804-1876); Concepción Arenal (1820-1893), que havia de disfressar-se d'home per anar a tertúlies literàries o a classes a la universitat.

☛ Es pot plantejar l'ús del pseudònim en l'actualitat: per què algú pot voler ocultar el seu nom en signar una obra artística actualment? Passa només amb les dones? Buscar quin motiu hi ha darrere l'ús dels pseudònims d'Elena Ferrante, Carmen Mola, Yasmina Khadra, Benjamin Black, Ofèlia Dracs...

☛ Es pot llegir el fragment de la carta a F. Matheu l'any 1902 per contextualitzar la conversa i reflexió sobre l'ús del pseudònim per part de Caterina Albert:

“ Al saberse que'ls Drames eren escrits per una dona, ha bastat pera que la gent s'escriuixis y'ls considerés de manera que no'ls hauria considerat, escrits per un home; no puc planyerme'n molt perquè és una cosa natural. Lo que sí puch dir que al ferlos no hi havia res de partis-pris. Cada hu veu com veu i sent com sent; y si a més, és sincer, procura traduhir lo que ha vist y sentit ab la major sinceritat possible. ”

(Albert, 1902:131)

- Finalment, se suggereix la lectura de les primeres pàgines de "Caterina Albert. Un retrat", de Marta Pessarrodona (p. 9-13).

Conclusions-aprenentatges previstos

Es pretén que s'arribi a prendre contacte amb l'estil i les inquietuds de l'autora (capacitat de transmetre la cruesa de la vida en els seus textos, de no fer concessions als lectors, autora culta, compromesa amb la societat en què va viure, amb conviccions fermes, modernitat de la seva mirada cap a les dones malgrat l'aparença de noia benestant i conservadora). També, que es prengui consciència de com van ser els seus inicis en el món literari i de quina recepció va tenir a la seva època inicialment, així com la postura de l'autora davant aquesta recepció. No va cedir (la qual cosa demostra la seva decisió conscient d'explicar el que explicava i de fer-ho com ho feia), sinó que va entendre que la seva posició de dona implicava certes limitacions en el circuit literari i va trobar la solució d'adoptar un pseudònim que li permetés construir la seva identitat literària de cara a la societat de forma autònoma a la seva condició de dona en el seu context.

Diari de la recerca

- Quina impressió t'ha fet la lectura de La infanticida llegida ara al segle XXI? Després de veure el reportatge "La Víctor" fins al minut 15:10, escriu una reflexió personal que relacioni com t'imagines que era la personalitat i ideologia de Caterina Albert i el final que tria VC per al monòleg La infanticida.*
- A partir de la recerca feta a classe sobre els diferents motius pels quals s'ha utilitzat el pseudònim en diferents moments de la història de la literatura, anota quines funcions pot tenir l'ús d'un pseudònim avui dia. El docent pot donar indicacions perquè en la resposta tinguin en compte algunes funcions del pseudònim que poden associar a VC: la voluntat de l'autora de separar obra literària i vida privada, la possibilitat que recórrer al pseudònim fos una manera de "burlar el sistema", la consciència professional de l'autora i la influència d'aquesta actitud en autors posteriors.*

Recull de textos per a les sessions

- La infanticida* (monòleg dramàtic en vers). Víctor Català (1898). Es pot trobar en algunes de les edicions dels contes de VC.
- La fabricant*, Dolores Monserdà, capítols 1, 12 i 16, (1904),
- [Clip de resum del programa Sense ficció.](#)
- Veredicte del jurat d'Olot a Casacuberta, M., Rius, L. (1988). *Els jocs florals d'Olot* (1890-1921), Olot, Editora de Batet, 36-39.
- CATALÀ, Víctor, Conferència "El patrimoni dels defectes", 1922, fragment p. 154-155: "en tot fem hi ha la possibilitat d'una rosa, en tota rosa, la realitat del fem...", *Guaitant enrere. Escrits esparsos i conferències de VC* (ed. d'Irene Muñoz Pairet. Ed. Diputació de Girona, 2022).

- ‡ CATALÀ, Víctor (1904). "Als llegidors", pròleg a *Ombrívoles*.
- ‡ CASACUBERTA, Margarida (2019). *Víctor Català, l'escriptora emmascarada*. L'Avenç.
- ‡ [Pintures negres de Goya, La vieja friendo huevos de Velázquez](#), Retrat de Gertrudis Gómez de Avellaneda, de Madrazo, figures idealitzades de Botticelli.
- ‡ Carta de Caterina Albert a Francesc Matheu: 22 d'abril de 1902, *Epistolari de VC, vol. I*, p.137. Edició a cura d'Irene Muñoz i Pairet (2005-2009), Girona, CCG.
- ‡ AYMERICH, Pilar; PESSARRODONA, Marta (2004). Caterina Albert. *Un retrat*. Generalitat de Catalunya, Institut Català de la Dona.
- ‡ Reportatge "La Víctor". *Sense ficció*, 28/03/2017, TV3 a la carta (fins al minut 15:10 o, optativament, tot el programa).
- ‡ PRAT, E.; VILA, P. (1993). *Actes de les primeres jornades d'estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert i Paradís "Víctor Català"*, l'Escala, 9-11 d'abril de 1992. Ajuntament de l'Escala-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p.22-23.

II. "Ànimes mudes", "L'explosió" i "La vella"

Desenvolupament esquemàtic de les sessions

Per tal de contextualitzar la situació de lectura de la indagació sobre VC, cal tornar a plantejar la pregunta sobre com hem de planificar la investigació: recapitular què hem fet (llegir *La infanticida*, conversar sobre els seus valors literaris, relacionar la lectura amb què van dir l'autora, els seus contemporanis i la crítica actual sobre l'obra, fer-nos preguntes sobre l'obra relacionades amb l'encàrrec final...) i què necessitem fer a partir d'ara:

- ‡ Llegir més contes de VC i marcar-ne quins són prioritaris.
- ‡ Llegir què ha dit la crítica sobre VC.
- ‡ Seguir llegint què va escriure la mateixa autora sobre la seva obra.

A. "ÀNIMES MUDES", UN ROMEU I JULIETA A LA CATALANA?

Lectura en veu alta del primer paràgraf d'"Ànimes mudes" per part del docent. S'activen les hipòtesis sobre la relació dels personatges amb els seus referents literaris (Romeu i Julieta) i es dirigeix la reflexió als diferents motius del caràcter tràgic de les dues parelles. Es poden crear expectatives a partir del títol i de la presentació: "Capulets i Montescs de barretina i calces de vellut". Utilitzar-los com a objectiu de lectura per a la discussió a classe que s'organitzarà per respondre a:

- ‡ [Quines semblances i diferències trobes entre la relació de Però i Xuriguera i la de Romeu i Julieta?](#)

- ‡ *Justifica el títol a partir d'allò que passa al conte. Segons la teva interpretació del conte, a què es deu aquesta mudesa de les ànimes? Està relacionat amb el context de misèria en què viuen els personatges?*

Continua la lectura en veu alta de **tot el conte** per part del docent. A la posada en comú, es comença a focalitzar l'atenció cap a elements estilístics com la condensació narrativa que, a través de la selecció de moments i detalls significatius, aconseguix transmetre el dramatisme de les trajectòries vitals dels protagonistes:

- ‡ Se seleccionen els moments rellevants per narrar dues vides, de la joventut a la vellesa, de forma comprimida. Es poden suggerir els fragments que Lluïsa Julià, al postfaci de *De foc i de sang* (2017: 247-248) posa com a exemple d'aquesta compressió narrativa per expressar una relació amorosa continguda i limitada als gestos: mirades i forma de seure (p. 55), gestos paral·lels per expressar el condol aixafant els terrossos (p. 54, 58).
- ‡ Es relaciona l'efecte d'aquesta "concentració dramàtica" (Yates, 1969) que va més enllà del mer detallisme descriptiu (Caixàs i altres, 1999) amb el sentit del conte. Per reflexionar sobre per què resulta tan dramàtic el relat d'aquestes dues vides estroncades es pot proposar aquesta reflexió de Núria Nardi: "En el fons de les obres de Víctor Català sempre hi ha present la rebel·lió de Caterina Albert contra les forces que coarten i limiten la realització de les personalitats" (Nardi, 2005, citada a Julià, 2017: 247).

B. "L'EXPLOSIÓ", "ÀNIMES MUDES" I LA IRONIA DEL DESTÍ

Lectura expressiva a classe per part del docent del **diàleg inicial de "L'explosió"** (fins a la marxa d'en Peret: "se perderen escala avall") per orientar la posterior lectura individual a la identificació d'elements de la construcció narrativa com l'anticipació del final, la creació de suspens i la condensació expressiva del clímax final.

- ‡ Cal fer notar com els personatges representen dues posicions antagòniques davant del poder (conformista/revolucionària) i l'habilitat de la construcció narrativa que integra aquest discurs ideològic en un diàleg.
- ‡ Impulsarem la lectura individual a casa per estar atents a les següents qüestions:
  - ‡ *Podríem dir que el final ja s'està preparant en aquest primer diàleg? Com?*
  - ‡ *Per aprofundir en l'atenció envers la perfecció narrativa del conte, es demana als estudiants que localitzin: a) el moment de tensió i de suspens en la tornada a casa d'en Peret, amagant alguna cosa i b) com es relata el final perquè sigui tan impactant.*

Conversa literària sobre "L'explosió" dirigida als següents aspectes:

- ‡ Sobre els fragments de "L'explosió" que han seleccionat per il·lustrar els trets constructius sobre els quals vam dirigir l'atenció: anticipació del final, creació de suspens, construcció narrativa del clímax final. Perquè s'adonin de la magistral creació del clímax final es pot fer una relectura conjunta des de "I se separaren" i detenir-se en el contrast entre el ritme més lent de la preparació de l'atemptat, molt eficaç per transmetre l'estat de nervis i atordiment

del Peret, i la condensació amb què s'explica l'escena de l'explosió a partir de "Fou cosa de no res".

- ❖ Sobre el final: es podria dir que és irònic? Es pot relacionar amb la definició del recurs de la ironia del destí o dels esdeveniments que **Carme Gregori Soldevila** utilitza per caracteritzar la narrativa breu de Víctor Català:

“**Ironia dels esdeveniments** es caracteritza per presentar una incongruència entre les expectatives i l'esdeveniment. Resulta irònic, doncs, que de manera imprevista es frustren o es capgiren els propòsits o les esperances que animaven un fet o una acció. ”

(Gregori, C. Inèdit: 5-6)

- ❖ Es pot ajudar a relacionar aquest recurs amb la seva aplicació a *L'explosió* a partir del següent fragment:

“També el “mal fat” (538) ha entrat en les vides de Peret i Quimeta, la parella que protagonitza “L'explosió”. Peret aspira a construir un món millor, sense injustícies, plantant cara als explotadors que viuen de la sang d'uns treballadors condemnats a malviure; però la bomba que posa, per venjar-se de l'amo del taller d'on ha estat acomiadat, fa saltar a trossos la seva dona, la qual és de visita a casa de l'antic patró, d'amagat d'en Peret, per demanar-li'n la readmissió. Malgrat el clar posicionament ideològic del narrador en contra, que en denuncia l'error, l'expectativa que anima l'actuació del personatge és contribuir a una millora social, a un ordre del món més just, una expectativa que els resultats contradiran tràgicament. Peret ha causat la mort de la dona que estima, víctima innocent i imprevisible dels fets, i, amb ella, una desgràcia més gran que la que intentava reparar. ”

(Gregori, C, inèdit: 6-7)

- ❖ Per reflexionar sobre l'aplicació de la ironia del destí o dels esdeveniments definida per Soldevila a “Ànimes mudes”, plantejarem les següents preguntes:

- ❖ *Podríem afirmar que “Ànimes mudes” també és una narració construïda a partir de la ironia del destí? Per què? Podria estar relacionat amb el contrast entre el referent literari de la parella protagonista (Romeu i Julieta) i la realitat del seu amor “mut”?*
- ❖ *Què en penseu d'aquesta observació de Soldevila: El narrador considera “una terrible ironia del destí” que la hidropesia inflí també finalment el ventre de la pubilla de Can Xorigué, després d'haver estat “eternalment grossa, d'una grossesa despietada de bèstia de cria, de vaca a lloguer”.* (Gregori, inèdit: 4)?

Comencem la lectura del conte “La vella” i posem com a deures:

- ❖ *Selecioneu fragments del conte que es relacionin o que il·lustrin les següents idees:*

- ❖ *Segons Laura Borràs, VC és “la Quentin Tarantino catalana” perquè el gest violent de La infanticida reflecteix que “és violenta la manera que tenen les dones de poder viure dins del seu cos de dona”. Diries que a “La vella” també es reflecteix aquesta violència?*

- ‡ En aquest fragment d'una carta de VC a Maragall (1902), l'autora parla així dels seus contes: "La corrua punyenta de gent dels llimbs, dels nous nans de Velázquez, de les larves d'ànima a quines l'estretor i misèries de la vida no deixen assolir son perfecte desenrotllament." Selecciona els personatges que responen a aquest patró, tant de "La vella" com de la resta de lectures, i explica com es concreten aquests trets en cada cas.

C. RECAPITULACIÓ DE LA VISIÓ DEL MÓN I DE LES CARACTERÍSTIQUES ESTILÍSTIQUES DE VÍCTOR CATALÀ A PARTIR DE "LA VELLA"

La lectura de "La vella", que serà **totalment individual**, s'enfoca a la identificació dels elements violents i l'atenció a la marginalitat. En aquest cas la socialització de la lectura del conte es condueix a partir de: 1) Conversa literària sobre "La vella"; 2) Modelització, per part del docent, d'un comentari de text que mostrarà com la recerca de sentit i l'activació dels mecanismes interpretatius ajuden a superar les barreres lingüístiques de l'estil del conte; 3) Síntesi dels trets estilístics i temàtics de la narrativa de VC a partir de la recapitulació del treball sobre *La infanticida* i els tres contes i de les aportacions dels textos teòrics de l'autora i de la crítica.

1. Conversa literària sobre "La vella":

- ‡ En primer lloc, posarem en comú els fragments que aportin els estudiants per il·lustrar el caràcter violent del conte i la seva capacitat per reflectir, de forma sensorial, una realitat dura i implacable. Connectarem amb les citacions de VC sobre la seva tria de la perspectiva del costat fosc i ombrívol "de la casa a quatre vents" que es va tractar al bloc de *La infanticida*.
- ‡ Es pot suggerir com la malaltia, irònicament, suposa una possibilitat per al personatge d'escapar-se d'una vida de bèstia de càrrega i d'alçar la mirada al cel. Es poden contrastar la presentació de la vida degradada de la vella que s'associa a l'animalitat ("*i en sa cara inexpressiva, de pòmuls sortits i boca entregirada, no s'hi veia més que una passible indiferència, com en la d'un brau manso*" p.30) amb la que es refereix a l'escletxa per a la contemplació de la bellesa del món que suposa la malaltia ("*En sa arrossegada vida de burro guixer, blincada sempre al pes de la càrrega, no li havia quedat una hora vagativa per a contemplar-lo, el cel*" p.28).
- ‡ Caldria detenir-se en la citació sobre "la gent dels llimbs", concepte que cal fixar perquè s'utilitzarà també en altres blocs de l'itinerari. Caldria comentar, a partir dels personatges que els estudiants han associat a "*les larves d'ànima*", com representen també l'intent fallit d'escapar-se de "*l'estretor i misèries de la vida*" i el fracàs en la presa de consciència de la seva individualitat perquè la seva situació no els deixa "*assolir son perfecte desenrotllament*".
- ‡ Per contrastar les valoracions que s'han fet de la focalització de VC sobre els aspectes foscos i els personatges marginals, es poden llegir les paraules de l'autora perquè els alumnes en donin la seva opinió:

“ S'ha insistit moltes vegades a assenyalar el pessimisme com a tret dominant de la meua literatura. Ja en els meus primers llibres semblava, als ulls de molts, que jo cerqués les nafres de la vida, per furgar en elles i endanyar-les, amb una morbositat quasi anarquitzant. I, n'estic segura, mai no ha estat aquest el meu intent. El meu credo artístic és l'eclecticisme desenfrenat. Per això refuso els dogmes de les escoles

literàries. Em semblen pures fórmules arbitràries, on els homes voldrien encabir la proteica realitat de la vida. I la vida vessa i escapa dels motllos. Aquest és el defecte de Zola... 🗨️

(Entrevista de Tomàs Garcés a VC, 1926, a *Solitud*, Ed. 62, 2009: 389)

Es pot discutir si dirien que l'autora és pessimista o no i què vol dir quan afirma que no vol assenyalar "les nafres de la vida".

Es pot plantejar la pregunta de com la citació que es va utilitzar per interpretar "Ànimes mudes" es podria aplicar a "La vella":

“ En el fons de les obres de Víctor Català sempre hi ha present la rebel·lió de Caterina Albert contra les forces que coarten i limiten la realització de les personalitats. 🗨️

(Nardi, 2005, citat a Jordà, 2017: 247)

2. Comentari de text, modelat pel docent, de l'escena de l'incendi: des d' "*Aquell dia el sol li donava de ple, i semblava impossible que no la cegués i atuís*" fins al final. Aspectes que centraran el comentari:

❖ Creació de suspens de caràcter cinematogràfic, que, en paraules de Lluïsa Julià al postfaci de l'antologia de contes de Víctor Català *De foc i de sang*, funciona com "*un thriller en què la veu narrativa juga sobre dos plans: la immobilitat de la vella 'plantada com una mòmia en la cadira blanca' mentre els de casa són fora, i la lenta irrupció del foc*" (p.245).

❖ Ús de les sensacions (olor, sons) per crear tensió pel contrast entre la descripció del migdia d'estiu i els indicis que anuncien el foc.

❖ Senyals de violència sobre el cos de la vella. Primer, el migdia abrasador ("*les mosques hi estaven a pilots, lo mateix que en el coixinet de la basseteta i en les baietes del bressol i en la cara de la padrina; se li ficaven sota el mocador del cap i dins la boca entreoberta, picant-li, fins a deixar-li el fibló, la llengua blanca i resseca; se li abeuraven en els llagrimers humits, passejant-se-li a l'entorn dels parpres cuirosos; se la menjaven viva*", p.31). Després, l'incendi ("*una pluja menuda de palla cremada que volà en totes direccions, omplint els ulls de la padrina de volves negres i coentes. (...) La pobra vella, perduda la raó, donà una envestida per fugir. Les cames restaren com clavades i el cos caigué de tot son aire endavant. Com no podia emparar-se amb els braços, petà pesadament de cara a terra... Un borboll de sang envermellí les rajoles, i un tros de dent, trencada ran de geniva, se li encastà en la llengua*", p.35). L'incendi degrada també la condició de la vella, que s'animalitza en les connexions de les seves reaccions a les de la vaca ("*Ensumà àvidament, com quan sentia la flaire de la sopa, i els ulls somorts se li espantaren, traint una gran angúnia. Com responent a aquella mirada d'esglai, la vaca llançà un bruel llastimer que retintinà llargament en l'espai caldejat, com amb mandra d'allunyar-se i fondre's; i el petament de la cadena, fortament estrebada, des d'aquell moment ja no parà*", p.33), en un presagi del final irònic en què es confonen els ossos de l'animal amb els de la padrina.

❖ Sentit simbòlic de l'escena, que pot interpretar-se com una immolació de la vella. El sentit sacrificial del foc, que recorda la pira de Joana d'Arc ("*ella estava al bell cim de la fogaina*"), es podria relacionar amb la seva inutilitat. Un cop la malaltia la fa improductiva, la societat l'aparta

(*"Ja mai més servirà per res. Quan els hi ve aquesta pedregada, valdria més que es morissin en sec: al manc no farien nosa"*, p.27). El foc podria ser un executor d'aquesta llei natural de prescindir del feble.

3. Després de la lectura detallada de cada conte, es suggereix una activitat de reflexió i de sistematització de les característiques literàries de la narrativa de Víctor Català que han anat apareixent a les lectures. Es proposa guiar aquesta reflexió a partir de la relectura de fragments dels contes i de textos teòrics de l'autora i de la crítica sobre els aspectes següents:

a) Modernitat de l'estil que apunta a la dissolució dels límits entre els gèneres integrant a la seva narrativa tècniques cinematogràfiques, teatrals i líriques. Apuntem ara exemples relacionats amb les tècniques cinematogràfiques:

⌘ A través de la creació de suspens propi del thriller. Per exemple, a "L'explosió", amb la creació del clima de misteri a l'arribada a casa de Peret quan amaga els explosius, en la descripció de l'incendi a "La vella".

⌘ En la tensió dels clímax finals que utilitzen la condensació amb efectes dramàtics: *La infanticida*, "L'explosió". Relacionar amb la caracterització que fa VC a l'article "Parlant d'Un film" sobre *Drames rurals* com "condensacions esquemàtiques d'emotivitats quasi inconscients" i amb el fragment de l'entrevista de Tomàs Garcés: "En efecte, jo no em distreia gens de l'acció dels personatges que imaginava. Anaven a la seva, i prou. Prescindia de tot l'accessori. Al marge del camí que duia al desenllaç, no m'entretenia a collir-hi loretetes" (p.391).

b) Consciència d'estil que l'autora va expressar als següents textos:

⌘ Estil personal i llibertat creativa

Fragment de l'entrevista amb Tomàs Garcés on parla de la seva voluntat estilística de concentrar les històries i de prescindir dels elements accessoris:

“ Tothom m'havia dit que concentrava massa, que els meus *Drames rurals*, per exemple, eren gairebé guinyolescs. En efecte, jo no em distreia res de l'acció dels personatges que imaginava. Anaven a la seva, i prou. Prescindia de tot l'accessori. Al marge del camí que duia al desenllaç, no m'aturava a collir-hi floretes (p.391). ”

Fragment de les cartes a J. Miracle on expressa la seva preocupació per la llengua i on defensa la particularitat del seu estil i de l'ús particular que en fa:

“ Donant una ullada als treballs que va deixarme, he vist les correccions en ells fetes. Jo escric a *l'antiga*, per comoditat, sapiguent que de l'ordenació ortogràfica ja s'en cuydarà el corrector de probes. Però aquests respectables senyors solen gaudir d'un sentit dictatorial, aplanadorament igualitari, que tira sempre a destruir tota mena d'estils i modalitats particulars que es lo que dona ençis als treballs literaris. Així, jo prego a V., bon amich senyor Miracle, que, en tot quan haja d'anar sota el meu nom, y, per lo tant, de la meua responsabilitat, me faci la mercè de no deixàrloshi alterar el lèxich, la construcció i la meua manera de dir i fer, que no sempre coincidirà, segurament, am l'usual del llenguatge barceloni, una mica artificios i confussionari, a voltes, i que als que hem mamat el català fora d'aquí, ens posa sovint els cabells de punta.

Entre una correcció gramaticalment encare errada y una incorrecció viva y vital, que doni flexibilitat i naturalitat a l'expressió, prefereixo, de molt, aquesta. 🗨️

(Cartes a J. Miracle, 1949, a *Epistolari de VC, vol. II, Epistolari de VC, vol. I*, edició a cura d'Irene Muñoz i Pairet. Girona, CCG, 2005-2009: 452).

📌 Ruptura de les convencions:

“ (...) amb *Drames rurals* havia esbarriat, sense sospitar-ho, per a fer pas al que m'eixia de dintre, una munició de convencions —que acceptades per inèrcia i per inèrcia respectades, se converteixen en cànon, en fórmula acatada per la generalitat, que acaba de trobar en elles una mena de matalàs on reposar i emmotllar el propi gust. 🗨️

Víctor Català, “Parlant d'Un film”, 1927, a Guaitant enrere.

Escrits esparsos i conferències de VC (ed. d'Irene Muñoz Pairet. Ed. Diputació de Girona, 2022: 109).

c) Visió del món que representen aquests contes i *La infanticida*:

📌 Es plantegen als estudiants les qüestions següents:

Esteu d'acord amb l'afirmació de Jordi Castellanos sobre el caràcter unitari dels contes de Drames rurals perquè cadascun “presenta una forma diferent de manifestació del pes de la fatalitat còsmica en la vida humana”? Com es manifesta aquesta cosmovisió fatalista de l'univers literari de VC en els tres contes i en La infanticida?

📌 Es convida als estudiants a recuperar el treball sobre l'ús de la ironia del destí a “L'explosió” i a “Ànimes mudes” i obrir la discussió per veure si a “La vella” i a *La infanticida* també es pot considerar que les protagonistes estan marcades per unes circumstàncies que impedeixen la seva realització personal.

Per mostrar la cosmovisió fatalista que caracteritza la narrativa de Víctor Català segons bona part de la crítica, es proposa la lectura del següent text (Castellanos 1986 i Simbor 1989, resumits a Carme Gregori):

“ Els exemples es multipliquen en el conjunt de l'obra de l'escriptora empordanesa, una recurrència que ha motivat que els estudiosos assenyalen, amb criteri unànim, que l'univers literari de Víctor Català està construït sobre la base d'una cosmovisió fatalista que l'impregna globalment i n'esdevé tret definitori. Així, per exemple, en relació als *Drames rurals*, el primer dels reculls de narracions de l'autora, Jordi Castellanos n'assenyala el caràcter unitari basant-se en el fet que cadascun dels contes “presenta una forma diferent de manifestació del pes de la fatalitat còsmica en la vida humana (1986:597). Vicent Simbor, per la seua banda, considera que és precisament aquesta concepció fatalista de l'existència humana el principal element distintiu que allunya l'obra de Víctor Català del Naturalisme: al determinisme racionalista que reclamava Zola, l'escriptora empordanesa oposa el fatalisme, entès com “una força omnipotent, irracional, misteriosa, per damunt de la capacitat de reacció, de defensa, dels personatges (1989a: 315). 🗨️

(Gregori, C., inèdit: 3)

📌 Es completa la lectura sobre el fatalisme de la narrativa de VC amb aquesta reflexió de la mateixa autora:

“ Les preguntes que no tenen resposta, los problemes sens solució aparent, les fatalitats inesquivables que planen sobre les criatures, me tenen sempre alerta, involuntària, porfidiosament. Per això no puc assolir la serenor dels convençuts ni la resignació dels vençuts. ”

(Carta a Joan Maragall datada el 13 de juliol de 1905)

En aquest punt, seria bo incitar la curiositat dels estudiants per llegir altres relats de l'autora on es fan presents els recursos i temes que han treballat en l'itinerari. D'aquesta forma s'utilitza la lectura guiada com a impulsora de lectures autònomes. Es pot suggerir, per exemple, d'aquesta manera:

Lectures amb altres mirades sobre la ironia del destí

☛ Proposem la lectura autònoma d'altres contes:

Us agradaria llegir un relat que presenta la crueltat de l'atzar de forma irònica, amb un argument ple d'equívocs que recorden la comèdia d'intriga i un desenllaç sorprenent? Tot i que a "L'amoreta d'en Piu" trobareu un to radicalment diferent al dels contes d'aquest itinerari, podreu reconèixer igualment la visió del món fatalista de VC.

En canvi, a "Parricidi" el relat ens endinsa en la violència més crua d'un assassinat i converteix la criatura més innocent, el nen, en l'executor inconscient de la fatalitat. Llegir aquest relat us permetrà apreciar el mestratge de VC per crear suspens i per endinsar-nos en els abismes de les passions i les seves tràgiques conseqüències.

Solitud

☛ També incitem a llegir de manera autònoma la novel·la *Solitud*:

Ara que heu llegit i analitzat els contes, us pot venir de gust començar la novel·la més coneguda de l'autora? Us anirà bé tenir-la al cap perquè se'n llegirà alguna crítica i algun fragment en els blocs següents. Llegiu-ne els dos primers capítols.

Conclusions-aprenentatges previstos

S'espera que en aquest moment els estudiants hagin aprofundit en la interpretació dels contes i que hagin incorporat la dinàmica de relacionar les seves impressions amb les aportacions dels textos teòrics. L'objectiu del moviment d'anada i tornada entre els textos literaris i els que parlen de la seva recepció és que integrin la importància de la relectura i la socialització de les lectures per tal de fonamentar l'anàlisi crítica en els conceptes de teoria literària amb què comencen a familiaritzar-se a partir de la consulta directa de les fonts. S'espera que en aquest moment puguin sistematitzar els valors literaris i relacionar-los amb la visió del món fatalista que caracteritza la narrativa de VC. Aquest treball interpretatiu de les lectures els hauria de permetre veure que representen el realisme literari passat per un subjectivisme que reflexiona sobre l'ànima i la condició humana amb un estil que busca la precisió lèxica, les imatges poètiques i la condensació dramàtica per expressar bocins de vida.

Diari de la recerca

El diari de la recerca s'orienta a un primer nivell en l'elaboració d'arguments de l'informe final sobre la conveniència o no de publicar la narrativa de VC.

- ‡ Per tal que revisin el treball sobre les lectures que han fet, se'ls demana que argumentin, amb exemples comentats de les lectures, si la narrativa de VC parla o no al lector actual.
- ‡ Per tal que reflexionin sobre la barrera lingüística que pot representar la lectura de l'obra de VC i la relacionin amb la seva consciència lingüística i el seu domini de la llengua, se'ls demana que escoltin entre el minut 19 i el 22:45 del *Vostè primer 27/09/21* dedicat a l'autora i que contestin les següents preguntes:

Compara la teva experiència de lectura de VC amb les recomanacions dels contertulians sobre la forma de superar la barrera lingüística que poden presentar els seus textos deixant-se arrossegar per la força expressiva del seu estil sense intentar entendre-ho tot.

Imagina que participes a la tertúlia i prepara una intervenció per ampliar com era la relació de VC amb la llengua. Incorpora a la teva intervenció exemples de textos on l'autora mostra la seva consciència lingüística, molt lligada a la consciència d'autora que porta un control sobre la seva obra i és conscient de l'aportació lingüística de la seva literatura.

Recull de textos per a les sessions

- ‡ *La infanticida* (monòleg teatral) (1898). Es pot trobar en algunes de les edicions dels contes de VC.
- ‡ "Ànimes mudes", *Ombrívoles*, 1904.
- ‡ "La vella", "L'explosió", *Drames rurals*, 1902.
- ‡ **Gregori i Soldevila, Carme** (inèdit). La ironia en la narrativa breu de Víctor Català: *Drames rurals, Ombrívoles i Caires vius*.
- ‡ CATALÀ, Víctor (2017). *De foc i de sang*. Antologia i postfaci de Lluïsa Julià. Club Editor.
- ‡ NARDI, Núria, "Caterina Albert/Víctor Català, dona i escriptora", *Serra d'Or*, núm. 545, maig 2005.
- ‡ CASACUBERTA, Margarida (2019). *Víctor Català, l'escriptora emmascarada*. L'Avenç.
- ‡ **Clip de resum del programa Sense ficció.**
- ‡ CATALÀ, Víctor, carta a Joan Maragall, 16 novembre 1902. A: "Epistolari", *Obres Completes*, p.1785.
- ‡ Entrevista amb Tomàs Garcés (1926) a Ed. 62, 2009.
- ‡ Cartes a J. Miracle, a *Epistolari de VC, vol. II, Epistolari de VC, vol. I*, edició a cura d'Irene Muñoz i Pairet (2005-2009) Girona, CCG.
- ‡ "Parlant d'Un film" (1927), *Guaitant enrere. Escrits esparsos i conferències de VC* (ed. d'Irene Muñoz Pairet). Ed. Diputació de Girona, 2022.

‡ *Vostè primer 27/09/21*

Lectures complementàries

‡ *Solitud*, capítols 1 i 2.

‡ "L'amoreta d'en Piu", "Parricidi".

BLOC III. La recepció crítica de l'obra de Víctor Català

(entre 4 i 5 sessions)

L'objectiu d'aquest bloc és inscriure l'obra de VC en la perspectiva de la lectura que n'han fet els crítics especialitzats i tenir en compte les reflexions literàries de la mateixa autora per tal d'atendre dues perspectives: d'una banda, entendre els contes de Víctor Català a la llum de la crítica, de manera que s'afegeix un altre tipus de coneixement per interpretar-la; i, d'altra banda, prendre consciència crítica de com s'estableix un canó (quins factors hi poden influir i quines conseqüències pot tenir) i entendre com s'ha de llegir la informació sobre els autors i les obres.

Contribució a l'encàrrec final

A través d'aquesta aproximació es pretén ajudar a respondre algunes de les preguntes formulades a l'inici d'aquesta situació d'aprenentatge, tot i que també es tracten, indirectament, en altres blocs de l'itinerari:

‡ *Caterina Albert va suposar una aportació rellevant per a la literatura catalana o bé va escriure una obra inscrita en models caducs i fora del seu temps?*

‡ *Què es va criticar de la seva obra i quin criteri s'utilitzava per valorar-la? Què se'n va valorar?*

‡ *Com explicava ella les seves opcions literàries/estètiques?*

‡ *Com van afectar les crítiques que va rebre a la seva producció literària? Van fer que es llegís menys la seva obra? Que s'editessin menys els seus relats i, per tant, que fossin poc coneguts? Quan van començar a publicar-se i a estar a l'abast dels lectors?*

Com se l'ha tractat, com a dona, des de les històries de la literatura, a ella i altres dones escriptores?

‡ *Les seves obres han rebut l'atenció que es mereixen, durant tot el segle XX i XXI?*

Els alumnes han d'arribar a elaborar el seu propi judici crític partint de la seva experiència de lectura de l'autora i del que n'ha dit la crítica.

Plantejament de les sessions

Les sessions s'organitzen en una seqüència que s'orienta a fer un acompanyament progressiu de la lectura de textos crítics per ajudar a superar la complexitat inicial que podria suposar una lectura autònoma d'aquests textos. Per això, en aquest bloc és rellevant l'ordenació de les lectures i la manera en què s'aborden, així com el fet d'encaminar-les a respondre un aspecte o pregunta inicial, de manera que no calgui entendre'n tots els continguts que plantegen. També és per la seva complexitat que es fan suggeriments més precisos i arran d'aula de les propostes que vehiculen aquestes sessions.

S'aborden aquestes lectures agrupades de la manera següent:

- a) Anàlisi detallada de la crítica dels inicis de Caterina Albert com a autora (la crítica que la va poder afectar).
- b) Visió panoràmica de la crítica literària sobre VC al llarg del temps (la crítica que afecta lectors, editors i l'evolució de la crítica).
- c) Impacte en la valoració de la seva obra del fet de ser una dona escriptora.

La complexitat de fer una lectura de la crítica es pot rebaixar amb una aproximació als textos focalitzada en la resposta a aquesta qüestió: *Víctor català, entre la tradició i la modernitat*. Caldrà que el docent garanteixi que els alumnes entenen i s'apropien dels conceptes que van sorgint als documents perquè no esdevinguin un obstacle a la seva comprensió i en puguin aprofitar el contingut. Malgrat que amb la lectura dels textos poden anar construint el saber, el docent ha de mediar, en funció del context on es faci l'itinerari, perquè no hi hagi massa distància entre els estudiants i els textos. Cal tenir en compte que en el bloc IV es continuarà aprofundint en alguna d'aquestes idees i conceptes amb exemples de textos literaris.

Relació de textos

TEXT-AUTOR	IDEES CLAU	SESSIÓ
"Prec", Víctor Català (1902)	Apropament a <i>La infanticida</i> . S'utilitzen les valora-Consciència de VC de l'estranyesa o incomoditat que podien provocar els seus relats.	S1
"Un libro fuerte e incompleto", Joan Maragall (1902)	Crítica a l'enfocament temàtic, a la cruesa i a la part fosca que presenten els relats de <i>Drames rurals</i> . Serveix per entendre el context en què escriu VC, els valors morals i estètics que la poden influir.	S1
Carta a Maragall, Víctor Català (1902)	Respecte i consideració de l'autora a la figura de Maragall com a mestre i guia, alhora que s'hi detecta la seva consideració dels comentaris que rep i la seva fermesa i convicció dels plantejaments estètics que segueix.	S1
Carner (1909)	<p>Reconeixement de la qualitat dels textos de VC però crítiques pel fet de seguir, segons l'autor, models caducs. La ubica en el ruralisme i Naturalisme, i també en el Romanticisme idealitzat.</p> <p>Ajuda a entendre l'autora en el seu moment històric i cultural atès que la valoració de Carner està mediatitzada pels preceptes noucentistes, que rebutjaven tot allò que semblés modernista, realista o de models passats.</p> <p>Es relaciona amb els textos literaris de Carner que es llegiran en el bloc IV.</p>	S1
<p>Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants</p> <p>– A partir de l'escolta d'una entrevista a l'escriptora Blanca Llum Vidal on fa referència a la publicació de contes de VC i de la lectura d'aquest article a la revista Núvol, reflexiona sobre la influència que pot tenir la crítica per als escriptors, lectors i editors.</p>		
Montoliu (1912)	<p>És una resposta a les crítiques de Carner i de Maragall. Dona les claus de lectura per entendre la confusió de confrontar el civilisme noucentista amb la literatura que fa VC.</p> <p>Ajuda a entendre tant l'obra de VC com les crítiques de Carner i de Maragall.</p>	S2
Yates (1969)	<p>Primera valoració distanciada de les que s'han proposat que intenta relacionar totes les etiquetes a les quals es va voler vincular o desvincular VC.</p> <p>Permet entendre millor els textos de Castellanos i de Simbor.</p>	S2

Ferrater (1967)	És una mostra d'una anàlisi d'una obra des d'una perspectiva concreta. L'autor fa una aproximació psicoanalítica a l'obra <i>Solitud</i> .	S2
Castellanos (1986)	Estudi aprofundit des de la literatura comparada que analitza l'obra de VC per trencar inèrcies respecte a les crítiques que la volien encasellar en un model caduc. L'adscriu al subjectivisme del Modernisme i la desvincula del naturalisme-realisme-ruralisme.	S2
Simbor (1989)	Dialoga amb el text de Castellanos per analitzar què té VC del Naturalisme i què té del Simbolisme.	S2
Bartrina (2001)	És una mostra d'una anàlisi d'una obra des d'una perspectiva concreta, la feminista, molt d'acord amb els valors de la societat en què es produeix, tal com passa amb els altres autors crítics.	S2
Casacuberta (2020)	Fragment d'una història de la literatura catalana dels darrers anys. Mostra la integració de les perspectives crítiques i la incorporació de la perspectiva històrica en la valoració de VC. És útil per entendre alguns dels textos precedents i per aprofundir en la interpretació de l'obra de VC.	S2
<p>Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants</p> <p>– <i>En paraules de Jordi Julià, "En l'art de CA conflueix la modernitat i la renovació de la tradició que té lloc en el canvi de segle, i és per això que la seva obra ens sembla tan rica i tan contradictòria, entre d'altres raons perquè no encaixa amb la simplicitat amb què les categories estètiques i històriques han explicat el continu de la creació literària" (p. 42). Amb el que has vist fins ara, com entens aquesta afirmació? A quines categories es refereix? Què hi ha en la seva obra que fa que "no encaixi"? Com es relaciona amb aquestes categories? S'hi enfronta o hi dialoga?</i></p>		
Text sobre les valoracions dels textos de dones, Joanna Russ: 1983 (citada per Bartrina, 2000)	Ofereix, des d'una perspectiva feminista, criteris per analitzar com s'ha tractat les dones escriptores des del cànon literari.	S3
"Els silencis de VC", M. A. Capmany	Reivindicació de VC en un moment en què encara se la valorava com una dona escriptora i no com una escriptora en majúscules.	S3
(Breus) Històries de la literatura catalana	Mostra de textos sobre VC que no s'inscriuen en la intencionalitat d'estudis acadèmics tal com ho eren els de la sessió 2 per mostrar l'evolució que ha seguit la manera en què es presenta als lectors i la consideració que ha rebut com a escriptora.	S3

Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants

– Un crític del seu temps² va dir de la seva obra que traspua una “impressió de masculinitat literària” en relació amb la duresa dels temes que tracta VC. Com interpretes aquesta afirmació? S’entén aquesta valoració de l’obra d’una autora des del punt de vista de la mentalitat del segle XXI? Pots relacionar-ho amb alguns aspectes de com s’ha construït el cànon de la literatura tradicionalment? Creus que cal una revisió en aquest sentit?

– En relació amb les formes que estableix J. Russ d’arraconament de la dona en la literatura, quines altres formes has vist que ha patit la figura de VC, què et sembla, creus que hi tenim alguna responsabilitat i hem de fer alguna cosa en aquest sentit? Creus que segueix passant actualment? En coneixes algun cas? Creus que es tolera més als intel·lectuals homes fer manifestacions contundents o punyents que a les intel·lectuals dones? O bé que les dones són menys considerades que els homes com a intel·lectuals?

Tots els textos presentats en aquest bloc es llegeixen per resseguir la crítica a l’obra de VC i alhora es relacionen amb els contes llegits de l’autora en el bloc II, per entendre’ls no només com a escrits en ells mateixos sinó per dimensionar-los en el que van representar en el moment en què van ser escrits, i amb el bloc IV, en què es llegeixen textos d’altres autors amb un fil temàtic sobre la condició humana, la qual cosa permet posar en perspectiva VC, les lectures crítiques i altres propostes literàries.

Desenvolupament esquemàtic de les sessions

En aquestes sessions aprofundim més en la concreció per al docent per la dificultat que suposa la lectura de textos de la teoria i crítica literària de diversos moments històrics.

A. LA CRÍTICA QUE INFLUEIX L’AUTORA: INICIS DE SEGLE XX (1 SESSIÓ)

Es pot orientar els estudiants amb una breu presentació sobre el que s’ha fet fins ara i el que es proposa en aquest bloc, d’aquesta manera:

Fins aquí, en les sessions prèvies per respondre o resoldre les qüestions plantejades i el producte final s’han llegit tres contes i un monòleg de l’autora. S’han llegit i analitzat, s’ha reflexionat sobre el pseudònim que utilitzava l’autora i s’ha començat a caracteritzar els seus contes.

En aquest punt, fem un altre pas per interpretar la seva obra des d’una altra perspectiva, a través dels comentaris que en van fer crítics literaris en el moment de publicar-se i també en períodes posteriors. En descobrirem, d’aquesta manera, altres característiques que no apareixen en una primera lectura de les obres des de la perspectiva de la recepció i de les idees estètiques. Si prèviament hem reparat en la “cosmovisió fatalista”, segons Castellanos, de l’obra de VC, ara posarem en relació aquesta característica amb els gustos esteticoliteraris i amb posicionaments ideològics del moment. Com es “llegia” el que escrivia VC des de perspectives arrelades a un moviment estètic determinat o a unes determinades idees sobre com havia de ser l’art i la literatura?

Es tracta de rellegir la seva producció literària a la llum de com la van llegir i l’han llegit els crítics literaris i de reflexionar sobre com aquestes interpretacions poden influir en els lectors, editors i en els autors. Per això, es proposa la lectura de textos crítics de diferents èpoques sobre l’obra de VC amb el propòsit d’analitzar-ne els continguts, visions, aportacions i posicionaments.

² Citació de Ramon Domènec Perés recollida per Juan M. Ribera Llopis a: *Projecció i recepció hispanes de Caterina Albert i Paradís Víctor Català, i de la seva obra*. Girona: Ajuntament de l’Escala, CCG Edicions, 2007:260-261.

La dinàmica a l'aula es pot dur a terme de diverses maneres, segons el temps de què es disposi. En fem una proposta que parteix de poder arribar a conclusions sobre aquestes qüestions, que haurien de guiar totes les lectures que es facin en aquest bloc:

Què hi ha de tradició i de modernitat en l'obra de VC, segons el contrast amb els corrents estètics amb què conviu l'autora? Va escriure segons propostes passades o va fer aportacions que fan avançar la literatura? Tenia personalitat o se cenyia a replicar models caducs? Des de quines perspectives se l'ha valorat?

❖ Lectura a l'aula en gran grup de "Prec", el pròleg de VC a *Drames rurals* (1902).

Se'n destaca el contingut principal: apel·la a determinades dones lectores per dir-los que no se sentiran còmodes amb la lectura de la seva obra. Es pot fer una primera valoració o hipòtesi dels motius que poden portar VC a fer aquest avís (cruesa, part fosca de la vida, sense concessions).

Per fer una primera aproximació a la comprensió del text, se'n poden rellegir parts per anotar o per fixar-se en les qüestions següents:

Amb quines paraules i adjectius es refereix VC a la seva literatura? De quina manera es refereix als gustos literaris de les "damisel·les" que trobaran ofensiva la seva literatura?

També s'hauria de fer incidència a aquesta qüestió:

A quines dones concretes es refereix? Com les caracteritza? Ella mateixa com a dona podria respondre a la imatge d'aquestes dones? Per què sí o per què no?

Si prèviament s'ha llegit el capítol XII, "Il·lusions i realitats", de *La fabricant* de Dolors Monserdà, on s'esmenten els autors que llegeix la protagonista, es pot recuperar aquesta informació per entendre a què es refereix Caterina Albert.

Cal fer referència al posicionament de VC:

Creu que la seva literatura es diferencia d'un model caduc, és a dir, que s'aparta d'una determinada literatura que està de moda o que agrada les "damisel·les"?

Els motius pels quals VC avisa aquestes "damisel·les" amb una sensibilitat diferent o contraposada a l'estil dels seus relats es retroben en un article que un altre escriptor de principis de segle, Joan Maragall, dedica a VC i que es llegirà tot seguit.

❖ Lectura a l'aula de fragments de l'article de Joan Maragall "Un libro fuerte e incompleto" (1902), en la selecció que en fa Casacuberta (2010) (també es pot mostrar l'article complet en el seu mitjà de publicació original).

Cal remarcar que Maragall no sabia que sota el pseudònim Víctor Català s'hi amagava una dona.

Se'n fa una lectura per al gran grup amb aturades que ajudin a respondre:

*Què podia molestar, segons el que Maragall exposa, les dones a què fa referència VC en el pròleg de *Drames rurals*? Què retreu Joan Maragall a l'autora? Com ho fa, amb quins arguments? Què mostra aquesta valoració sobre els valors morals i estètics de l'època?*

També es poden fer aturades per aclarir alguns termes o per donar referents que facin falta als estudiants. Seria convenient fer notar que Maragall és un escriptor consagrat quan VC comença a escriure i per això la seva opinió era respectada i podia fixar tendències. És una crítica, per tant, que es va fer en el moment en què VC va publicar *Drames rurals* i que ella va poder llegir i que va poder tenir impacte en els seus textos o actituds, d'alguna manera. Per això, com a text complementari es pot llegir un fragment de la [carta](#) que Caterina Albert va fer arribar a Joan Maragall en resposta a la seva crítica (a Casacuberta, 2019:88-89).

Es confronta la lectura de Maragall amb els contes de l'autora que s'han llegit prèviament per fer reflexions sobre el següent focus:

Creieu que VC pretén fer un retrat de la vida camperola i rural, tal com Maragall li atribueix i crítica? Quina funció creieu que compleix el context rural en els contes de VC?

En la conversa, s'ha d'ajudar a entendre la funció metafòrica o de correlat de l'espai on ocorren els relats de l'autora amb la intenció de poder mostrar la part fosca de l'ànima humana i no amb el propòsit de fer un retrat de la vida camperola literalment.

- ❖ Lectura i conversa a l'aula de l'article de Carner (1909) "[Los jardines del renacimiento catalán](#)". Se situa Carner com a escriptor jove que comença a escriure en l'eclosió del Noucentisme, un moviment cultural que sorgeix centrat en l'oposició a plantejaments previs, com ara el Modernisme, on s'ubica Maragall, el Realisme, Naturalisme o el "ruralisme".

Se centra la lectura a identificar i localitzar els moviments que esmenta Carner en l'article i es fa incidència en quin o quins ubica l'autora ("realisme romàntic", "naturalisme" i també el "ruralisme"). S'intenta comprendre el posicionament de Carner respecte a Víctor Català tenint present el fet que la valora des d'una perspectiva situada en la renovació que proposava el Noucentisme, oposat a tot el que venia del XIX i també del Modernisme. Es pot plantejar:

Com considera el ruralisme? Com hi vincula VC? La valora com una autora que se situa en plantejaments literaris obsolets o bé que fa aportacions noves? L'autor esmenta el fet que sigui una dona escriptora: a què es refereix i per què ho especifica?

En els comentaris sobre aquestes dues crítiques cal tenir present i incidir en el fet que els dos autors, Maragall i Carner, són coetanis de VC (Maragall, autor modernista; Carner, escriptor que inicia la seva obra en els postulats del Noucentisme). Aquest fet fa que vinculin la valoració sobre l'autora als corrents estètics del moment en els quals se situa cada autor-crític. Són visions encara sense massa perspectiva històrica i que van poder tenir incidència en l'obra i les creences de l'autora, que els va llegir i en algun cas va respondre en cartes o en els seus pròlegs i entrevistes. Es pot plantejar, en les converses finals sobre aquests articles, com aquestes crítiques van poder afectar l'autora, els lectors i els editors, amb la intenció de reflexionar sobre el possible impacte de

la crítica. En aquest cas dels primers articles crítics, es tractaria de comentar que l'autora se'n va haver de defensar per mantenir el model que volia seguir, que hi ha la possibilitat, tot i que no es pot afirmar, que potser hauria escrit més i sense pressió sense aquestes crítiques. També es pot fer referència al fet que els editors es plantegin si han de publicar uns textos valorats d'una manera tan crítica respecte a la seva duresa i fosc, la qual cosa afecta el fet que els lectors tinguin o no a l'abast les obres per llegir-les.

- ❖ A partir dels primers textos llegits de Maragall i de Carner, es reprenen les qüestions següents com a focus que hauran de guiar la reflexió dels textos crítics que els estudiants llegiran de manera autònoma, per posar-los en comú i fer-ne reflexió compartida en la propera sessió:

Què hi ha de tradició i de modernitat en l'obra de VC? Va escriure segons propostes caduques o va fer aportacions respecte a la manera en què s'havia escrit fins al moment? Tenia personalitat o se cenyia a replicar models o motllos?

Com es va valorar l'obra de VC en diferents moments històrics? Quina diferència hi ha entre l'impacte que poden tenir els crítics coetanis de l'autora i els que escriuen amb perspectiva històrica i després de la seva mort?

- ❖ Adjudicació d'un text a cada estudiant per tal que en faci la lectura de manera autònoma fora de l'aula, dels autors següents: Montoliu (1912), Castellanos (1986), Simbor (1989), Ferrater (1967), Bartrina (2001) i també el pòrtic a *Caires vius* (1907) de la mateixa autora i una entrevista que va fer Tomàs Garcés a VC (1926). Les referències i fragments seleccionats es troben més endavant.

Cal tenir present la intencionalitat d'aquestes lectures:

- ⌘ Són útils per seguir el fil conductor que s'ha iniciat prèviament amb els textos de Maragall i VC (*ruralista?, realista?, naturalista?, modernista?: passada de moda?, moderna?*).
- ⌘ Poden ajudar que l'alumnat prengui consciència que en la lectura de textos de crítica literària cal tenir present tant el moment en què s'han escrit com el posicionament teóricoideològic o la intencionalitat des dels quals es fan.
- ⌘ Ajuden a rellegir o repensar la interpretació dels contes de VC i a enriquir-la.

Cada estudiant llegirà un text, de manera que diversos estudiants hauran llegit el mateix. S'inicia la lectura a l'aula (individual) i es continua a casa.

Abans que els estudiants facin la lectura dels textos, és convenient donar orientacions per localitzar informacions determinades en cada article o fragment que llegiran de manera autònoma. Proposem pautes que es poden repartir als estudiants:

Pautes per a la lectura autònoma dels textos fora de l'aula

PER A TOTS ELS TEXTOS

En quin moviment estètic situen VC o quins moviments s'hi esmenten en cadascun dels textos? On la ubiquen en el marc de la producció literària del moment?

La valoren o li fan alguna crítica?

Com la caracteritzen?

PER A CADASCUN DELS TEXTOS EN PARTICULAR (baseu la lectura en la cerca i comprensió dels aspectes que consten amb relació al fil conductor plantejat: tradició/modernitat, d'una banda; i manera en què se la va valorar, de l'altra):

‡ De Montoliu (1912), crític literari, fragments publicats a Casacuberta (2010:233).

Com defineix el ruralisme? Hi situa l'obra de VC? Esmenta una confusió que es produeix en confrontar VC amb el civilisme: com ho argumenta?

‡ De Ferrater, G. (1967), els fragments següents:

P.303-311 de l'edició *Curs de literatura catalana contemporània*, Empúries. Des de l'inici fins a "concentrant-se sempre en el punt de vista del personatge".

Quin és el punt de vista des del qual Ferrater analitza la novel·la Solitud? Amb quines altres obres la compara? Com valora VC com a escriptora?

‡ De Castellanos (1986), crític literari, els fragments següents:

P.602 des de "La incorporació de Víctor Català al Modernisme..." fins a p.603 "... establir una major afinitat emotiva"; p.604 des de "A més a més de les raons històriques..." fins a p.605 "... les figures del natural".

Fixeu-vos en la tesi que defensa Castellanos respecte a la ubicació de VC com a autora realista (positivista, amb voluntat objectiva) o bé simbolista (subjectivista).

‡ De Simbor (1989), crític literari, els fragments següents:

Des de l'inici fins a "l'influx simbolista" (p. 37-38); des de "Crec, en resum, que no cal abandonar el Naturalisme..." (p.46) fins al final del text.

Tot i que l'autor es refereix a la novel·la *Solitud*, de VC, es pot extrapolar el que comenta als contes primerencs de l'autora de *Drames rurals* i d'*Omrívoles*.

Fixeu-vos i recolliu fragments sobre com es refereix l'autor al Naturalisme i al Simbolisme.

‡ De Bartrina (2001), els fragments següents:

P.127-129 des de "La revolta de la narrativa" fins a "desdoblament màscara/interior"; p.145-146 des de "La transformació del cos" fins a "La cruesa d'aquesta narració"; p.153-154 des d'"Homicidis" fins a "que ha fet en somnis i mor de pena".

Des de quin punt de vista analitza l'obra de VC? Què exposa respecte a "Ànimes mudes" i a "L'explosió"? Quina mirada concreta aporta? Què es podria dir sobre La infanticida aplicant aquest punt de vista d'anàlisi?

‡ De Casacuberta (2020), apartat "Caires vius i el fals debat sobre el *ruralisme*", p.377-378.

Quines informacions integra de les crítiques prèvies i com valora l'obra de VC segons això? Com argumenta que l'encasellament de VC com a ruralista no és pertinent?

‡ Entrevista amb Tomàs Garcés (1926), fragments (p.387-391 fins a "de la seva obra"; p. 393 "Ruralisme"; p.395 "Maragall"; p.398 "La Renaixença" (VC. *Solitud*, Edicions 62, 2009).

Feu una síntesi de les idees que hi exposa VC que dialoguin amb algunes de les dels textos que s'han llegit prèviament.

‡ Pòrtic de VC a *Caires vius* (1907), fragments: des de "Davant per davant del ruralisme..." fins a "futures iniciatives" (p.177-178); des de "Parlant en termes generals..." fins a "...signe de mort" (p.179-180); des de "I ara, cloent les generalitats..." (p.189) fins al final del pòrtic (p.191). (A MOLC, 1998, Víctor Català, *Drames rurals*).

Sobre què es defensa VC en aquest text? Contra què es posiciona? I què hi defensa i com ho fa?

Els docents poden donar les orientacions generals i les específiques per a cada text en una pauta escrita on consti el text assignat a cada estudiant o de la manera que cregui més convenient.

Indicacions complementàries per als docents

És convenient, durant el desenvolupament d'aquesta sessió i/o la propera, ajudar a situar l'autora en el context cultural en què va escriure, de manera que els estudiants tinguin orientació i referents per poder llegir aquests i altres textos crítics que es proposaran.

L'acompanyament per orientar els estudiants en aquests termes es pot fer en tres moments: mentre es llegeixen els primers textos crítics de Maragall i Carner, atès que aquest darrer anomena i valora moviments culturals i plantejament estètics; abans de passar a la lectura autònoma dels següents textos, en la sessió 1, i/o en la sessió 2 a mesura que vagi sorgint la necessitat de fer aturades.

La infanticida i els tres contes que s'han llegit de VC van ser escrits entre 1898 i 1904. Se situen, per tant, ben bé a la cruïlla entre el XIX i el XX. En aquests anys conviuen, amb diferents intensitats, tres moviments culturals i artístics diferents —alguns en el seu moment final, altres d'emergents— que defineixen les obres literàries, així com diferents propostes estètiques i corrents artístics que sorgeixen al voltant d'aquests moviments: Romanticisme (en l'article de Carner s'atribueix a VC un "realismo romántico", per exemple), Renaixença (a Catalunya), Modernisme i Noucentisme, com a moviments culturals i artístics. Com a corrents estètics, costumisme-ruralisme (s'acusa sovint VC de ruralista en el sentit folklòric i costumista del terme), realisme-naturalisme (s'adscriu VC sovint a aquests corrents tot i que té trets que se'n diferencien), Simbolisme i decadentisme vinculats al Modernisme (alguns autors han analitzat en quina mesura hi ha elements d'aquests corrents), i finalment "civilisme" com a principal tret definitori del Noucentisme i des del qual es va valorar negativament VC com a model caduc adscrit al ruralisme.

L'important és aclarir les transicions i lògiques que porten d'un moviment a l'altre i què els defineix de manera essencial, així com tenir present particularment els trets que afecten directament l'estudi de VC i la seva obra i les influències dels crítics que la van llegir i comentar.

Per exemple, interessa fer notar que el "realismo romántico" que Carner atribueix a VC té a veure amb el ruralisme amb què s'interpreta la seva obra pel fet de situar les seves narracions en un entorn rural, és a dir, és un ruralisme entès en la seva vessant folklòrica i idealista (romàntica) que en realitat no s'adiu amb l'estil i la perspectiva estètica de l'autora, que situa les seves obres en un entorn rural per entrar a analitzar alguns aspectes de l'ànima humana. Del Romanticisme (1810-anys 40 del XIX) se'n poden tractar els trets definitoris, així com la lògica dels plantejaments costumistes i localistes dins de la ideologia del XIX en el sorgiment dels estats nació. Contraposat a això, sorgeixen el Realisme i el Naturalisme (a partir dels anys 50 del XIX) per vincular-se a la prevalença de la raó i del positivisme científic que prové de la Il·lustració i de la Revolució industrial per vincular les obres a una anàlisi fotogràfica de la realitat o determinista en el cas del Naturalisme. De la Renaixença a Catalunya (1833-1877) es pot reflexionar sobre la voluntat de recuperació de la llengua catalana en la literatura i sobre el posicionament de l'autora contrari a la reforma lingüística de Fabra, precisament per voluntat de preservació i per la por que podien provocar uns canvis com els de la normativització de la llengua. Del Modernisme (final del XIX i primera dècada del XX), el corrent simbolista i decadentista en els trets que hi ha en les obres de VC (subjectivisme enfront de descripció realista pura i part fosca de l'ànima humana); del Noucentisme (1906-1918 en una primera etapa), el *civilisme* oposat al ruralisme localista i el rebuig del Simbolisme, del Realisme i del Naturalisme en favor de la raó, l'ordre, la mesura, l'equilibri i la defensa de l'art com a artifici formal que no necessita reproduir la realitat. Cal fer notar que VC és a la cruïlla de les influències de tot aquest entramat de corrents i d'idees.

De tota manera, cal tenir present que a mesura que els estudiants llegeixin els textos proposats construiran coneixement sobre tots aquests moviments i corrents. Per tant, en el moment en què es conversi sobre els textos crítics inevitablement els docents hauran d'ajudar a entendre'ls en aquells punts clau que ajudin a comprendre l'autora i altres autors del seu temps.

Es pot anar introduint en la conversa sobre els textos, com hem dit, però també aniria bé que se'n fes una panoràmica general amb una línia cronològica, sintètica i gràfica, que situï, d'una banda, les dates en què VC va publicar les seves obres, d'altra banda, les dates de les lectures crítiques i, finalment, la influència dels diferents moviments i corrents, per tal d'ajudar a construir una idea general de les influències i del moment de cruïlla.

Ha de ser informació essencial que emergeixi de les necessitats de la situació d'aprenentatge plantejada per tal que prengui sentit, atès que es preveu que es generin i mobilitzin aprenentatges en el contacte i reflexió sobre els textos, en el Diari de la recerca, o bé posteriorment en l'estructuració del coneixement emergit, en l'informe final.

B. ALTRES TEXTOS CRÍTICS: L'IMPACTE EN ALTRES LECTORS, EN EDITORS I EN ELS PLANTEJAMENTS TEÒRICS SOBRE L'AUTORA (1 SESSIÓ)

- ❖ S'inicia la sessió amb una lectura en gran grup de l'article del crític literari Alan Yates (1969) "[Solitud i els drames rurals](#)", per orientar en les lectures que han fet de manera autònoma. Se'n fa un esquema o mapa d'idees entre tots per aclarir conceptes (motius que abonen el ruralisme a Catalunya, vincles entre Modernisme i ruralisme en VC, subjectivisme dins dels paràmetres del Simbolisme en VC).

- ❖ S'emplena en gran grup el quadre de més avall sobre Maragall, Carner i Yates, que ja s'han llegit i treballat conjuntament, per fer modelatge del que es farà després amb els textos que s'han llegit a casa.
- ❖ S'agrupen els estudiants que han llegit de manera autònoma el mateix text dels repartits en la sessió anterior. Tenint present el que han anotat en la lectura individual i també la informació de l'article de Yates, recullen i comenten alguns aspectes clau sobre el que s'hi cercava de tots els articles i de cadascun en particular: *a què fa referència, quina opinió en té, què s'hi argumenta o què s'hi discuteix*. Poden acompanyar aquests apunts amb un fragment del text llegit que els sembli representatiu del que es vulgui destacar.

❖ Es posa en comú i se'n fa, en gran grup, un quadre de continguts, ordenat cronològicament, que inclogui les informacions següents:

Autor i títol del text	Data de publicació (i què havia publicat VC fins llavors)	Aspectes que s'hi destaquen sobre moviments i corrents a que fan referència	Perspectiva des de la qual se la valora*	Crítiques/ valoracions i caracterització
Josep Carner				
Manuel de Montoliu				
Alan Yates Gabriel Ferrater				
Jordi Castellanos				
Vicent Simbor				
Francesca Bartrina				
Margarida Casacuberta				

*Es demana reflexió sobre l'adscripció de la crítica a moviments o corrents (Maragall o Carner), o bé a anàlisis des de plantejaments determinats com ara el feminisme de Bartrina, la perspectiva psicoanalítica de Ferrater o els estudis d'història literària o amb enfocaments de la literatura comparada (Montoliu, Yates, Castellanos, Simbor). També es pot indicar si es fan amb la perspectiva del pas del temps o no.

Textos de VC sobre la seva obra

Any de publicació	Què hi tracta?	De què es defensa?
Prec a <i>Drames rurals</i>		
Pòrtic a <i>Caires vius</i>		
Entrevista Tomàs Garcés		

Una primera anàlisi dels quadres elaborats permet agrupar els textos en diferents moments històrics i relacionar-los amb la data de publicació i la data en què va morir VC, posant èmfasi en les primeres crítiques. També es pot fer una mirada global per fer un esbós d'evolució i de mirades des de les quals s'han observat les obres de l'autora.

A partir d'aquesta estructuració dels continguts sobre els textos, s'arriba a conclusions sobre la recepció de VC en les diferents etapes (primeres publicacions —després de la dictadura i final de segle— segle XXI) i es conversa, amb l'organització que cada docent consideri més adient, sobre aspectes com els següents:

- ‡ *Com es refereixen els primers textos crítics, els coetanis, a l'autora? Com va poder influir aquesta crítica sobre VC? Per què els seus textos resultaven controvertits en el moment que els va escriure? Des de quin punt de vista la valoraven?*
- ‡ *Després de la seva mort, des de quines perspectives se l'ha interpretat i valorat? Què aporta la perspectiva del pas del temps en els estudis literaris dels anys vuitanta, després de la mort de l'autora, a la pregunta que ens guia sobre VC, entre la tradició i la modernitat?*
- ‡ *Què en podem extreure de les explicacions que va donar la mateixa autora?*
- ‡ *Reprenem o recordem els contes i el monòleg que hem llegit de l'autora a l'inici d'aquest itinerari i comentem-los segons el que en diuen els crítics. Parlem sobre tradició i modernitat dels contes de VC a la llum del que hem llegit de la crítica: quins d'aquests plantejaments trobem a les seves obres (romàntica, realista, naturalista, simbolista, ruralista, eclèctica? Quin problema presenta voler-la fer encaixar en una etiqueta? Com la definiríem segons tots aquests postulats estètics si pensem en l'estil, en la temàtica i en l'aproximació a la realitat?*

Si convé, es poden rellegir fragments dels articles on es recullen les característiques que ens donen els especialistes sobre Naturalisme/ruralisme/Simbolisme i les contrastarem, segons el nostre parer, amb els contes i el monòleg llegit. També es pot fer referència al que s'ha treballat a l'apartat de recapitulació en el bloc II (Entrevista de Tomàs Garcés a VC, 1926, a *Solitud*, Ed. 62, 2009: 389).

Hi ha dos fils conductors que regeixen la tria dels textos crítics: d'una banda, els primers textos d'inici de segle i els articles de Yates, Castellanos i Simbor s'han triat per reflexionar i entendre com va influir la primera onada de crítics en com se l'ha valorat (ruralisme, Naturalisme-Realisme, Modernisme-Simbolisme) i per poder interpretar els textos a partir d'elements esteticoculturals. D'altra banda, Ferrater i Bartrina es proposen per mostrar lectures basades en un focus d'anàlisi determinat, com són la lectura feminista i la lectura des d'una perspectiva psicoanalítica de les obres de VC. Casacuberta, com a síntesi integradora de diverses mirades crítiques i que caracteritza la literatura de VC amb perspectiva històrica.

Seria interessant fer atenció a l'impacte que pot tenir la crítica en els autors, en els lectors, en els editors i en les inèrcies que pren el sistema crític en ell mateix. En aquest sentit, val la pena consultar quan es van començar a publicar els seus contes i quan s'ha disposat d'edicions a l'abast del públic. Casacuberta (2010: 222), comenta:

“ Per trobar-los en el text [els valors de les obres en el seu context de producció], aquests valors, hi ha d’haver una feina prèvia d’edició dels textos literaris i autobiogràfics de Víctor Català. Després de la publicació de les Obres completes per l’editorial Selecta (1951) i de la segona edició que se’n va fer el 1972 (Serrahima, 1972; Nardi, 1974), Núria Nardi posa a l’abast del lector una selecció de *Contes diversos* (Nardi, 1981), *Drames rurals* (1992a) i, sobretot, *Solitud* (Nardi, 1990a). [...] D’altra banda, la publicació de *La infanticida* i altres textos (Alvarado, ed. 1984a) posa a l’abast del gran públic el monòleg *La infanticida*, un dels primers textos i, sens dubte, el més colpidor de l’autora. ”

Per tancar la sessió, es poden avançar reflexions per al Diari de recerca i per a l’informe final sobre aquests punts:

Val la pena llegir VC en l’actualitat? Quins valors té? Què pensa la crítica sobre la qualitat dels relats de VC i què en pensen els estudiants? Són bons contes? Per què?

Es pot llegir aquest article de Teresa Costa-Gramunt a la revista *Núvol* (“Víctor Català, entre la glòria i el prejudici”, 2020) per reflexionar-hi.

❖ Es demana, finalment, als estudiants que per a la sessió següent hagin llegit fragments de breus històries de la literatura catalana publicades en diferents períodes:

- ⌘ FUSTER, J. (1971). *Literatura catalana contemporània*. Curial (p.80-83).
- ⌘ VALLVERDÚ, J. (1978). *Història de la literatura catalana*. Arimany (p.128-129; 136-137).
- ⌘ VIDAL ALCOVER, J. (1980). *Síntesi d’història de la literatura catalana*. Vol. 2. La Magrana (p.62-66).
- ⌘ NARDI, N. (1989). “Víctor Català”. A: *Història de la literatura catalana*. Vol. 2. Orbis/62 (p.95-97 fins a La poesia).
- ⌘ ESPADALER, A. M. (1993). *Història de la literatura catalana*. Barcanova (p.199-202).
- ⌘ CAIXÀS, J. i altres autors (1999). *Breu història de la literatura catalana*. La Magrana (p.264-275).
- ⌘ JULIÀ, L. (1999). “La narrativa modernista”. A: Bordons, G.; Subirana, J. (eds.). *Literatura catalana contemporània*. Edicions UOC/Proa. (p.93-98).

D’aquests textos n’han d’anotar tot allò que tenen en comú, és a dir, allò que s’hi va repetint, d’una banda, i tot el que els diferencia pel que fa al tractament de la seva obra. També convindria prendre nota sobre què destaquen de la vida personal de l’autora i per quin motiu ho expliquen.

C. UNA DONA ESCRITORA AL 1900? (ENTRE 2 I 3 SESSIONS)

❖ En primer lloc, es posarà en comú el que s’ha extret de la lectura d’històries de la literatura catalana. Tot i que hem vist crítiques que entren en profunditat a destriar els elements característics de VC i en copsen l’eclecticisme, veurem si les històries de la literatura i els manuals d’història literària, que poden marcar la interpretació que en fan els lectors, l’encasellen d’alguna manera. Per això, es compartirà i s’elaborarà un mapa d’idees amb aquesta mirada:

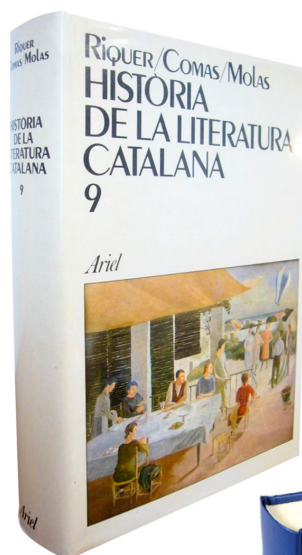
- ‡ *Què es repeteix en moltes de les històries.*
- ‡ *Què aporten de nou.*
- ‡ *Quin espai donen a VC respecte a altres autors (es poden consultar els índexs).*
- ‡ *Què en destaquen de la seva vida personal i per què ho fan.*

De la lectura de les diferents històries de la literatura catalana (que són les que arriben al gran públic) que s'han seleccionat —recordem que el criteri per triar-les ha estat la seva brevetat per tal que siguin comparables—, se'n poden extreure conclusions sobre el progressiu distanciament de l'encasellament inicial cap a la valoració més afinada que pot beure dels estudis literaris aprofundits amb la perspectiva del pas del temps: des de Fuster, que la valora com a "ruralista", fins a Caixàs i altres i Julià, que expliciten, amb una mirada distanciada, la influència que van tenir les crítiques noucentistes en la valoració de l'autora, així com, en Caixàs i altres, la definició clara dels trets que aporta l'autora: drama rural com a gènere; en contra del Naturalisme encara que n'utilitza les fórmules descriptives; s'afilia als nous corrents basats en l'emotivitat i en la suggestió i descriu la realitat des de la visió subjectiva de l'autor. També es poden comentar les diferències en el tractament de la valoració de *Solitud* com a obra gairebé única, o bé la inclusió i apreciació, també, de la narrativa breu. A més, es pot tenir en compte la consideració que se li atorga respecte a altres autors: en la majoria de casos apareix citada, però no destacada amb un apartat propi i extens com altres autors de l'època. Finalment, es pot observar si citen aspectes de la seva vida personal de manera informativa o bé si els utilitzen per argumentar o fer valoracions sobre la seva obra.

Es pot recordar que prèviament s'han llegit fragments d'altres històries de la literatura més extenses: el text de Castellanos (1986), inclòs en la *Història* de Riquer, Comas, Molas (11 volums); el text de Casacuberta (2020), inclòs en la *Història de la literatura catalana* dirigida per Castellanos i Marrugat (7 volums).

A partir d'aquí, proposem resseguir un altre fil temàtic sobre la crítica a l'obra de VC o la seva recepció: el determinisme pel fet de ser una dona a principi del segle XX. Per fer-ho, es tindran en compte tots els textos crítics llegits fins ara i es miraran des d'aquesta altra perspectiva.

- ‡ Tot seguit, es proposa respondre les preguntes que fa Joanna Russ sobre com se suprimeix la literatura escrita per les dones del panorama literari. *S'ha donat amb VC aquesta supressió, és a dir, se n'ha fet una valoració amb els prejudicis del fet que sigui una dona la que escriu?*

Joanna Russ (1983, citada per Bartrina, 2000) exposa que les escriptores sovint són tractades pels crítics com a casos "d'anomalia" a través d'un seguit de posicionaments en les valoracions que en fan:

Ella no ho va escriure.

Ho va escriure, però no ho hauria d'haver escrit.

Ho va escriure, però mira sobre què va escriure.

Ho va escriure, però ella no és realment una artista i això no és realment seriós, ni és del gènere literari apropiat, és a dir, no és realment art.

Ho va escriure, però només en va escriure un.

Ho va escriure, però només és interessant i està inclòs en el cànon per una sola raó, molt limitada.

Ho va escriure, però n'hi ha molt poques com ella.

- ❖ Per respondre aquestes qüestions aplicades al cas de VC, es llegirà la resposta que hi dona F. Bartrina (2000: 13-15). Es demanarà als estudiants que, en grups, decideixin si hi estan d'acord o bé si hi farien matisos i que elaborin un text breu per explicar el seu posicionament a partir del text de Bartrina.

Per poder-ho respondre i construir un criteri propi, hauran de tenir en compte tots els textos que s'han llegit fins ara (contes de VC, textos de l'autora que tracten sobre la seva literatura, textos crítics, històries de la literatura) i hauran de consultar el Diari de la recerca i tots els apunts que hagin pres de les lectures i de les classes.

Es pot tancar l'activitat amb una conversa sobre: *Ha influït en la lectura i interpretació de l'obra de VC, així com en la consideració que s'ha tingut d'ella com a escriptora, el fet que fos una dona que escrivia literatura al principi del segle XX? Passa el mateix avui dia?*

Se suggereix, per complementar tot el que s'ha vist, la lectura de l'article de Maria Aurèlia Capmany, "Els silencis de Víctor Català" (1972), reproduït a *El Punt Avui* el 10/04/2015).

- ❖ Es tanca el bloc amb un debat en petits grups per arribar a conclusions sobre dues qüestions:

a) Què va aportar Víctor Català a la literatura catalana de principi del segle XX?

Responen a l'afirmació que fa G. Ferrater (1979:128):

“ De Ruyra y Víctor Català no te digo nada, porque a éstos hay que leerlos, por lo menos en parte. Hay que leer Solitud, y probablemente nada más de Víctor Català, cuya flauta parece realmente haber sonado una vez por casualidad. Te adjunto unos pasajes de una Interviu con ella, que indican el horripilante mundo de donde salió. ”

b) Per quins motius va utilitzar un pseudònim masculí a l'inici? Per què el va mantenir, tot i que ja se sabia que era Caterina Albert i Paradís qui responia al nom de Víctor Català?

Per fonamentar les respostes, es pot llegir el fragment de la carta a F. Matheu de 22 d'abril de 1903 (*Epistolari de VC, vol. I*, edició a cura d'Irene Muñoz i Pairet (2005-2009), Girona, CCG: 137) per reprendre la qüestió del pseudònim i comentar a què creuen que es refereix i plantejar als estudiants si hi estan d'acord:

“ Per altra part, desitjo també seguir usant lo pseudònim, encar que aquest no m’amagui ja tant en absolut com jo desitjava. Ja sé que la flaqueza d’escriure no es cap pecat i per això no’m feria res que las personas de formalitat i enteniment me la coneguessen. Però la gran multitud ineducada y grollera, a la dona qu’escriu, la despulla desseguida de la qualitat de dona de sa casa (que a mi m’agrada tant) y la converteix en una mena de gallinarsot o d’amassona: en una mena de ser estrany, que tira contra la corrent y l sentit comú: y, francament, com trovo que no val la pena de sometres a judici d’aqueixa multitud plena d’estúpids prejudicis, desitjo conservar l’anònim pera lliurarme d’ella. Tal vegada trovarà vostè exagerada aquesta repugnancia al dir del públich y a sa curiositat impertinent, però m’han amohinat tant ja, ab tot y viurer retreta, que fins un bon senyor, ab delicadesa ben discutible, ha fet servir mon nom y’ls Dramas com arma política pera atraure’s los vots d’aquesta vila en las properas eleccions. Pera evitar semblants ridicolesas mortificadoras no li sembla que val mes callar y permanexer enmascarat sempre? ”

També es pot proposar que responguin aquestes afirmacions:

Jordi Julià (2017): *“forja un nou concepte d’autor literari plenament actual, en què la figura literària queda desvinculada de la seva pròpia vida: des d’aleshores jo literari i autor real van començar a córrer camins paral·lels i, fins i tot, divergents”*. Recupereu el que es va parlar quan es va tractar sobre el pseudònim arran de *La infanticida*.

Gabriel Ferrater (1967:303): *“Dic Caterina Albert perquè crec que a aquest pseudònim de Víctor Català valdria més que hi renunciéssim tots al més de pressa possible perquè és un pseudònim ridícul i, a darrera hora, ha de cedir. Actualment ja no hi ha ningú que digui Fígaro quan vol anomenar Larra”*.

Julià planteja la distinció entre el jo literari i el jo personal, la qual cosa implica una consciència d’autora i un tret de modernitat, mentre que Ferrater advoca per no utilitzar el pseudònim perquè representa una idea caduca del paper de la dona en la literatura.

Cada docent pot decidir com organitza aquesta darrera part, en una o bé en dues sessions. Si es fa en dues, s’hi pot incloure l’inici de la tasca individual del Diari de la recerca.

En aquest punt proposem una activitat complementària: visita a les col·leccions d’art modern (modernisme, noucentisme) del MNAC per completar l’aprenentatge sobre el context artístic en què va escriure VC i alguns dels autors amb què es contrastarà en el bloc següent.

Conclusions-aprenentatges previstos

Es preveu que s’arribi a conclusions sobre l’empremta que va deixar la mirada de la crítica de l’època tant per prejudicis socials (una dona de classe benestant que escrivia textos tan durs i de tanta qualitat literària) com estètics, i que tots dos són indestruïbles, en el sentit que és molt probable que s’haguessin respectat més les qüestions estètiques si hagués estat un home qui escrivia aquelles narracions. La consideració d’una dona com a intel·lectual a principi de segle no era habitual i fins i tot actualment hi ha traces d’aquesta actitud.

També es preveu que s’entengui que quan se la criticava per ruralisme es produïen algunes confusions: s’aplicava ruralisme a localista o costumisme només perquè els textos de VC situaven els personatges en entorns rurals.

Al final de les sessions, també haurien de poder usar per reflexionar les diferents propostes ideològiques i literàries que evidencien els diferents textos crítics: Romanticisme, ruralisme vs civilisme, determinisme, Naturalisme i algunes característiques que els defineixen.

Finalment, s'espera que es pugui arribar a conclusions sobre aquests aspectes:

- a) La interpretació/les interpretacions que s'han fet de l'obra de VC i les diferències entre els autors que en parlen en el mateix moment en què es publica una obra i els que ho fan amb perspectiva històrica.
- b) Constatacions de les interpretacions dels crítics amb relació a la lectura que s'ha fet a l'aula dels contes. Relectura i aprofundiment.
- c) La influència de la crítica en els autors i en els lectors.
- d) Característiques de l'obra de VC que es comenten en els textos crítics.

Cal tenir present que la crítica distanciada és la que poden fer estudis més acadèmics i aprofundits, amb perspectiva; la de l'època coetània és la que fa més retrets però té menys perspectiva i, per tant, es fa amb criteris o valors més ideològicostètics del moment i és la que té la capacitat d'influir en els escriptors.

Diari de la recerca

Després de la sessió 1, es proposa:

A partir de l'escolta d'una [entrevista](#) a l'escriptora Blanca Llum Vidal (2019) on fa referència a la publicació de contes de VC i de la lectura d'aquest article de Maria Bohigas (2015) a la revista [Núvol](#), reflexiona sobre la influència que pot tenir la crítica per als lectors i els editors.

Després de la sessió 2, es proposa:

Un crític del seu temps³ va dir de la seva obra que traspua una "impressió de masculinitat literària" en relació amb la duresa dels temes que tracta VC. Com interpretes aquesta afirmació? S'entén aquesta valoració de l'obra d'una autora des del punt de vista de la mentalitat del segle XXI? Pots relacionar-ho amb alguns aspectes de com s'ha construït el cànon de la literatura tradicionalment? Creus que cal una revisió en aquest sentit?

Després de la sessió 3, es proposa:

En relació amb les formes que estableix J. Russ d'arraconament de la dona en la literatura, quines altres formes has vist que ha patit la figura de VC, què et sembla, creus que hi tenim alguna responsabilitat i hem de fer alguna cosa en aquest sentit? Creus que segueix passant actualment? En coneixes algun cas? (Creus que és més permès als intel·lectuals homes de fer manifestacions contundents o punyents que a les intel·lectuals dones? O bé que les dones són menys considerades que els homes com a intel·lectuals?)

³ Citació de Ramon Domènec Perés recollida per Juan M. Ribera Llopis a: *Projecció i recepció hispanes de Caterina Albert i Paradís Víctor Català, i de la seva obra*. Girona: Ajuntament de l'Escala, CCG Edicions, 2007: 260-261.

En paraules de Jordi Julià, "En l'art de Caterina Albert conflueix la modernitat i la renovació de la tradició que té lloc en el canvi de segle, i és per això que la seva obra ens sembla tan rica i tan contradictòria, entre altres raons perquè no encaixa amb la simplicitat amb què les categories estètiques i històriques han explicat el continu de la creació literària" (p.42). Amb el que has vist fins ara, com entens aquesta afirmació? A quines categories es refereix? Què hi ha en la seva obra que fa que "no encaixi"? Com es relaciona amb aquestes categories? S'hi enfronta o hi dialoga?

Recull de textos per a les sessions

- ‡ CATALÀ, V. "Prec", pròleg de Víctor Català a *Drames rurals* (1902).
- ‡ MARAGALL, J. (1902). "[Un libro fuerte e incompleto](#)". Publicat originalment a *Diario de Barcelona*, 15 de novembre de 1902, núm. 511.
- ‡ Carta de VC a Maragall, reproduïda a: Casacuberta, 2019:88-89.
- ‡ CASACUBERTA, M. (2019). *Víctor Català, l'escriptora emmascarada*. Barcelona. L'Avenç.
- ‡ CARNER, J. (1909). "[Los jardines del renacimiento catalán](#)". *La Cataluña, revista semanal*, 13 de febrer de 1909.
- ‡ MONTOLIU, M. (1912). Manuel de Montoliu, "Víctor Català". *Estudis de literatura catalana*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, 1912: 63-73 (citada i reproduïda a: Casacuberta, M. (2010). "Víctor Català". A: Enric Bou (ed.). *Panorama crític de la literatura catalana*, Vicens Vives: 233-236).
- ‡ YATES, A. (1969). "[Solitud i els drames rurals](#)". *Serra d'Or*, 120 (4 de setembre de 1969).
- ‡ FERRATER, G. (1967). "Caterina Albert, *Solitud*". A: Jordi Cornudella (ed.). *Gabriel Ferrater. Curs de literatura catalana contemporània*, Empúries: 303-311.
- ‡ CASTELLANOS, J. (1986). "Víctor Català". A: Riquer, Comas, Molas. *Història de la literatura catalana*. Vol. 8: 602-605.
- ‡ SIMBOR, V. (1989). "*Solitud*, més enllà de la "realitat poètica" naturalista". A: Miscel·lània Joan Fuster, vol. I, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 303-316 (reproduïda a: Simbor, V. (2021). *Al voltant de la narrativa catalana contemporània*. Barcelona: Universitat de València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 37-50).
- ‡ BARTRINA, F. (2001). *Caterina Albert/Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura*. Vic: Eumo Editorial, Universitat de Vic.
- ‡ CASACUBERTA, M. (2020). "Víctor Català" (7.6. Caires vius i el fals debat sobre el ruralisme: 377). A: J. Castellanos i J. Marrugat (dir.). *Història de la literatura catalana*, vol. VI. Barcelona: Barcino, Ajuntament de Barcelona: 353-385.

- ‡ Entrevista amb Tomàs Garcés (1926), reproduïda a: V. Català. *Solitud* (2009). Barcelona: Edicions 62.
- ‡ Pòrtic de VC a *Caires vius* (1907), reproduït a: V. Català. (1998) *Drames rurals*. Barcelona, MOLC.
- ‡ CASACUBERTA, M. (2010). "Víctor Català". A: Enric Bou (ed.). *Panorama crític de la literatura catalana*, Vicens Vives: 233-236.
- ‡ COSTA-GRAMUNT, T. (2020). "Víctor Català, entre la glòria i el prejudici". A: *Núvol*, 28/05/2020.
- ‡ FUSTER, J. (1971). *Literatura catalana contemporània*. Barcelona, Curial: 80-83.
- ‡ VALLVERDÚ, J. (1978). *Història de la literatura catalana*. Barcelona, Arimany: 128-129; 136-137.
- ‡ VIDAL ALCOVER, J. (1980). *Síntesi d'història de la literatura catalana*. Vol. 2. Barcelona, La Magrana: 62-66.
- ‡ NARDI, N. (1989). "Víctor Català". A: *Història de la literatura catalana*. Vol. 2. Barcelona, Orbis/62: 95-97.
- ‡ ESPADALER, A. M. (1993). *Història de la literatura catalana*. Barcanova (p. 199-202).
- ‡ CAIXÀS, J. i altres autors (1999). *Breu història de la literatura catalana*. Barcelona, La Magrana: 264-275. sa
- ‡ JULIÀ, L. (1999). "La narrativa modernista". A: Bordons, G.; Subirana, J. (eds.). *Literatura catalana contemporània*. Barcelona, Edicions UOC/Proa: 93-98.
- ‡ RUSS, J. *How to Suppress Women's Writing* (1983), citada per Bartrina, 2001: 13-15.
- ‡ CAPMANY, M. A. (1972). "Els silencis de Víctor Català". A: V. Català. *Obres completes*. Selecta. (reproduït a *El Punt Avui*, 10/04/2015).
- ‡ FERRATER, G. (1979). *Sobre literatura*. Barcelona, Ed. 62.
- ‡ Carta a F. Matheu (1903). *Epistolari de VC, vol. I*, Edició a cura d'Irene Muñoz i Pairet (2005-2009), Girona, CCG.
- ‡ JULIÀ, J. (2017). "La identitat preservada: entre Víctor Català i Caterina Albert". A: L'autor sense ombra. *La figuració literària de l'escriptor entre els segles XIX i XX*. Publicacions de la Universitat de València (PUV): 65-112.
- ‡ FERRATER, G. (1967). "Caterina Albert, *Solitud*". A: Jordi Cornudella (ed.). *Gabriel Ferrater. Curs de literatura catalana contemporània*, Empúries: 303-311.
- ‡ [Entrevista](#) a l'escriptora Blanca Llum Vidal, CCMA-Catalunya Ràdio, 15/01/2019.
- ‡ BOHIGAS, M. (2015). "Desenterrar un tresor: 'Un film' de Víctor Català, a: *Núvol*, 17/04/2015.

BLOC IV. Víctor Català i altres autors i obres de tots els temps

(7 sessions)

L'objectiu d'aquest bloc és inscriure l'obra de VC en el context i en contrast amb altres obres i autors, des dels seus immediats predecessors i contemporanis, passant pels autors del segle XX, fins a autors actuals, per tal d'aprofundir en la lectura i interpretació de la seva obra i poder valorar-ne la significació en la història de la literatura.

Contribució a l'encàrrec final

Ens podrà servir de guia una de les preguntes plantejades a l'inici d'aquest itinerari: com es va relacionar la literatura de VC amb el que s'havia fet? I amb la literatura del seu temps? I amb la d'altres autors posteriors, fins a dia d'avui?

Caldrà que els alumnes reconeixin les aportacions de VC i desenvolupin criteris per decidir la seva vigència avui en la reflexió sobre la condició humana, cosa que donaria arguments per defensar la seva publicació en l'actualitat.

Plantejament de les sessions

Les sessions s'organitzen al voltant de la idea de la cosmovisió del món i de la condició humana, apuntada en la lectura dels contes, que en el cas de Víctor Català i dels escriptors "ruralistes" hem definit com a cosmovisió fatalista. Per això, es proposa la lectura de fragments d'obres d'altres autors (narracions, assajos literaris... anteriors, contemporanis i posteriors), que permeten trobar-hi la singularitat de Víctor Català i plantejar si es pot parlar de llegat i pervivència en la literatura posterior i actual.

VC no és un bolet que sorgeix a principis del segle XX, sinó que es troba immersa dins un context cultural concret i, per tant, la seva obra es posiciona respecte als seus predecessors i contemporanis, i, tal com hem vist amb la posició de la crítica, esdevé punt de contrast o de referència per a tots ells i per a les generacions d'escriptors posteriors. En aquest sentit, veiem com la seva obra s'allunya de les propostes realista i naturalista i com, a través de la seva visió de la condició humana, esdevé referent ineludible per als autors modernistes i noucentistes, cadascun des del seu posicionament estètic i ideològic favorable o discrepant. Així mateix, podem percebre i entendre com la seva mirada s'acabarà amb els plantejaments que s'aniran formulant arran de les guerres mundials, de la Revolució Russa, de la Guerra Civil espanyola... des d'un retorn a un realisme crític i compromès fins al sentiment d'absurd i de desconfiança en la capacitat de progrés de la condició humana, l'anomenat existencialisme.

Finalment, podem descobrir l'empremta de l'obra de Víctor Català en les generacions actuals, i com els seus textos poden dialogar amb diferents obres (no només literàries) de finals del segle XX i del segle XXI.

Es proposen uns textos, però, sens dubte, aquests poden ser substituïts per aquells amb què el professorat se senti més còmode.

Vegem-ne alguns!

Relació de textos

TEXT-AUTOR	IDEES CLAU	SESSIÓ
A. La condició humana: de la visió del Romanticisme al Realisme, el Naturalisme i el determinisme		
Terra baixa, Àngel Guimerà	<p>Visió romàntica de l'home en la natura: el personatge de Manelic es pot comparar amb els personatges masculins de <i>La Infanticida</i> i <i>Solitud</i>.</p> <p>Contrast amb un enfocament més simbolista de la realitat a "Ànimes mudes".</p> <p>Costumisme, Realisme. Lectura del pròleg de <i>La fabricant</i> per veure la visió positiva de la industrialització catalana en comparació amb "L'explosió". Comparació amb el pròleg de <i>Drames rurals</i> en relació amb els objectius de cada autora.</p>	S1
Solitud, Víctor Català		
La caiguda, Felip Palma		
La fabricant, Dolors Monserdà		
<p>Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants</p> <p>– Com es diferencia la representació del món rural i del personatge del pagès que fa VC de la que es fa en el Romanticisme? Estàs d'acord amb les acusacions que va rebre d'escriptora inscrita en un "realismo romàntico" que li fa Carner? Creus que el tema del món rural pot tenir interès avui dia? (Pensa en els moviments ecologistes, neorurals...) A la resposta pots incorporar aportacions teves, però també cal que il·lustris la teva resposta amb exemples dels textos treballats.</p> <p>– Contrasta el tipus de personatges que apareixen en les novel·les de les tres dones escriptores que has treballat (Felip Palma, Dolors Monserdà i Víctor Català). Quina és l'aportació de VC a la configuració dels personatges i el seu món?</p>		
La novel·la experimental, Émile Zola	<p>Autors com Oller segueixen en alguna de les seves obres la idea de "novel·la científica" (Zola), en contrast amb el que fa VC (com es pot veure en qualsevol dels textos treballats).</p> <p>Determinisme i Naturalisme dels personatges, en contrast amb la "gent dels llimbs" ("La vella").</p>	S2
(Nana, Émile Zola)		
L'escanyapobres, Narcís Oller		
La bogeria, Narcís Oller		
B. La condició humana: l'ús de la llengua en la construcció narrativa i en la caracterització d'una cosmovisió de la humanitat		
"Justícia del poble", Raimon Casellas	<p>Animalització dels personatges (Matias de <i>Solitud</i>, Ànima, "La vella"...).</p>	S3
Solitud, Víctor Català		
Pintura: Isidre Nonell, Käthe Kollwitz...	"La vella" i els altres contes.	

C. La condició humana: una proposta de civilisme i de contenció: el Noucentisme

<p>"De la urbanitat", Eugeni d'Ors</p> <p>"Bèlgica", Josep Carner</p>	<p>Reivindicació de l'equilibri, el civilisme, en contrast amb la desmesura de <i>La infanticida</i>.</p> <p>Crítica de Carner a l'obra de VC llegida al bloc III per contrastar-la amb la seva proposta literària.</p>	S4
<p>"La poma escollida", Josep Carner</p>	<p>Bellesa que transcendeix la vellesa, en contrast amb "Ànimes mudes" i "La vella".</p>	S5

Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants

– Revisa el que has treballat al bloc III i els textos i autors analitzats fins ara. Quines reaccions hi havia fa un segle a la sensació de "fi de civilització"? Quina va ser l'aportació de VC a aquesta qüestió?

– Recorda la pregunta de la sessió 3 del bloc III basada en unes afirmacions de Jordi Julià per completar les respostes segons el que s'ha vist en els textos treballats en aquest bloc.

D. La condició humana: el desencís i les propostes de postguerres

<p>Homes i No, Manuel de Pedrolo</p>	<p>Pèrdua absoluta de l'esperança, nihilisme que no es veu en l'ànima de la protagonista de <i>La infanticida</i>, per exemple. "L'explosió" té més paral·lelismes.</p>	S6
<p>Mirall trencat, Mercè Rodoreda</p>	<p>Renúncia del personatge de Ramon, que no es troba en els personatges treballats de VC.</p>	
<p>La pesta, Albert Camus</p>	<p>La fe o la ciència davant les dificultats, la ignorància com a problema: "L'explosió" (intent de solucionar els problemes de forma poc racional).</p>	
<p>Pel·lícules: El lladre de bicicletes de Vittorio de Sica, Alemanya, any zero de Roberto Rossellini</p>	<p>Neorealisme italià (es mostra la misèria de la postguerra sense concessions). Personatges que són alhora víctimes i botxins com els personatges de VC.</p>	

Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants

– Quines reaccions s'afegeixen en els moments posteriors a les guerres europees del segle XX a la sensació de "crisi de la civilització"? (Completa l'entrada anterior del diari amb exemples dels textos treballats en aquesta sessió.)

E. La condició humana cent anys més tard: podem parlar de "llegat de VC"?

<p>Terres mortes, Núria Bendicho</p>	<p>Bendicho: reflexió sobre les persones i l'entorn natural.</p>	S7
<p>Canto jo i la muntanya balla, Irene Solà</p> <p>Et vaig donar els ulls i vas mirar les tenebres, Irene Solà</p> <p>De fems i de marbres, Francesc Serés</p>	<p>Solà: presència de l'element llegendari i màgic en el món natural, estil diferent, però interès pels espais naturals.</p> <p>Serés: relació dels homes amb la natura, creació d'un cosmos en què la persona n'és una part integrant.</p>	
<p>Sola, Carlota Gurt</p>	<p>Gurt: posició més d'anàlisi de la psicologia del personatge/<i>La infanticida</i>.</p>	

Primavera, estiu, etc., Marta Rojals	Rojals: mirada més amable del món rural, costumista, sobre les relacions entre les persones, que contrasta totalment amb la visió de VC.	S7
Calaveres atònites, Jesús Moncada	Moncada: cosmovisió més còmica de la vida rural, en contrast amb la ironia del destí i dels esdeveniments dels contes de VC.	
Pel·lícules: As bestas, Rodrigo Sorogoyen Suro, Mikel Gurrea...	Atmosfera torbadora, personatges de l'àmbit rural, "gent dels llimbs".	

Propostes per al Diari de la recerca dels estudiants

- Quin és el paper de la natura en el món actual? Quina és la imatge que es projecta en la literatura actual que has treballat?
- Per què creus que hi ha joves autors que troben en la natura un espai on situar les seves reflexions literàries?
- Trobes alguna relació entre la sensació de crisi en el canvi de segle actual i la que hem vist en el canvi al segle xx i la manera com es presenta en la literatura?
- Heu vist alguna continuïtat temàtica o literària entre l'obra de VC i la de les escriptores actuals? A què penses que es deu?

Desenvolupament esquemàtic de les sessions

A. LA CONDICIÓN HUMANA: DE LA VISIÓN DEL ROMANTICISME AL REALISME, EL NATURALISME I EL DETERMINISME

Després de la lectura i anàlisi dels contes de VC, ara es proposa contrastar-los amb fragments d'obres d'altres autors que plantegen una altra visió de la condició humana.

La dinàmica de treball plantejada és la següent: lectura dels textos a classe, sobretot els primers, que han de marcar la manera de fer-ne l'anàlisi i el contrast. A partir de la conversa a l'aula, s'aclareixen els dubtes, s'analitzen les diferències i semblances entre ells i amb els contes de VC i, finalment, se n'extreuen conclusions.

Pobre esperant la sopa (1899), quadre d'Isidre Nonell (1873-1911).

Al final de la sessió haurien de quedar clares les diferents mirades i propostes que il·lustren les diferents lectures i la discussió a classe (cosmovisió romàntica, determinista, fatalista, realista, naturalista...).

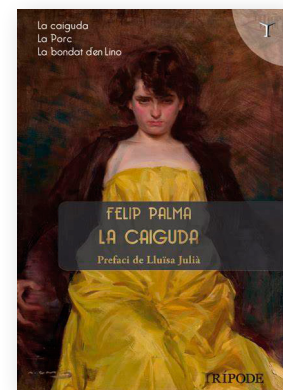
Es poden utilitzar imatges de Käthe Kollwitz i d'Isidre Nonell per introduir d'una manera més visual alguns trets presents en els textos que es treballaran: el clarobscur com a punt de referència, la distorsió de la realitat per mostrar-la amb un realisme més punyent, la presència de personatges més marginals..., trets que obren camí a l'expressionisme (Casacuberta, 2006).

A.1 Lectures suggerides: fragments de *Terra baixa* d'Àngel Guimerà (acte I, escena V i acte II, escena IV), de *La caiguda* de Felip Palma (Palmira Ventós, 2021:33-38, 70-75) i de *La fabricant* de Dolors Monserdà (pròleg).

En la descripció del Manelic de *Terra baixa* —o en el monòleg de la Marta on explica la seva història—, s'hi pot veure la caracterització de la idea de la bondat innata en l'ésser humà en estat natural i de la seva progressiva "contaminació", degradació a partir del seu contacte amb la civilització, amb la societat. Contrasta amb la imatge que ens en donen les obres de VC, especialment en *Solitud* o en *La infanticida*.

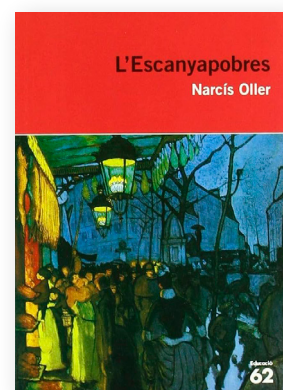

Els fragments de *La caiguda* de Felip Palma (Palmira Ventós, 2021:33-38, 70-75) i del pròleg de *La fabricant* de Dolors Monserdà permeten un apropament més realista a les relacions humanes. Així doncs, en el cas de Felip Palma no es tracta de personatges "dels llimbs", sinó de persones a les quals l'experiència de la vida va configurant el caràcter i la manera de ser. En el cas de *La fabricant*, Monserdà focalitza l'atenció en el paper que algunes dones van tenir en la configuració de la nova societat industrial. Contrasta amb VC justament en el valor didàctic que atorga a uns personatges gens ombrívols o marginals.

A.2 Lectures suggerides: fragments de *La novel·la experimental* d'Émile Zola (1998:30-35, 42-43, 120-121, 202-203 i 104) (també es podria utilitzar algun fragment de *Nana*, del mateix autor) i de *L'Escanyapobres* (1981:30-31) i *La bogeria* (1980:77) de Narcís Oller.

Els fragments de Zola permeten entendre la formulació del determinisme i podem relacionar-ho amb la seva proposta d'apropar la literatura a la ciència. Des d'aquest punt de vista, els homes estan determinats per la seva herència genètica, el medi social en el qual es desenvolupen i el moment històric en què viuen. No prenen decisions lliures. Pot resultar interessant comparar els plantejaments i matisos diferents que aporta cadascun dels textos i contrastar-los amb la idea de "gent dels llimbs" que es troba a l'obra de VC.

La descripció dels protagonistes de *L'Escanyapobres* permet veure'n la caracterització des de la perspectiva determinista i naturalista. El fragment de *La bogeria*, en canvi, permet assistir a la discussió d'idees que mantenen els personatges, el qüestionament del determinisme i les diferents actituds davant la vida i les debilitats humanes.

B. LA CONDICIÓN HUMANA: L'ÚS DE LA LLENGUA EN LA CONSTRUCCIÓ NARRATIVA I EN LA CARACTERITZACIÓ D'UNA COSMOVISIÓ DE LA HUMANITAT

B.1 Lectura suggerida: *Justícia del poble* de Raimon Casellas.

En aquest cas es proposa fer una lectura atenta del conte "Justícia del poble" de Raimon Casellas posant la mirada en la caracterització que hi fa de les persones quan actuen en grup, la pèrdua de la consciència individual i el seu procés d'animalització.

En la lectura, caldrà subratllar totes les formes que usa l'autor per referir-se als conceptes "grup de persones" i "parlar o emetre sons vocals". Caldrà adonar-se de la "progressió semàntica" que hi fa l'autor per plantejar el procés de deshumanització i el posterior procés de restitució de la individuació. El concepte de multitud va tenir una rellevància cabdal en el Modernisme i, tal com diu Jordi Castellanos, "el gran tema de la literatura del tombant de segle gira al voltant de les relacions tenses entre l'individu i la societat de masses, sobre les possibilitats que té l'home d'esdevenir-hi persona" (a Casacuberta, 2002:40).

Com que és un text amb molta riquesa lèxica, caldrà aclarir els significats de les paraules o els dubtes que sorgeixin.

Aquest és un exercici de modelització i lectura minuciosa, que posa l'èmfasi en l'ús acurat que l'autor fa del lèxic amb la voluntat d'aconseguir que el lector vegi, gairebé cinematogràficament, la caracterització i la definició dels personatges a través de la seva evolució i actuació.

L'objectiu de la lectura no és només revisar els conceptes de condensació i de construcció narratives vistos en la lectura dels contes, sinó de posar el focus en com l'ús acurat del lèxic en permet assolir la seva assumpció. És un bon exemple per veure-hi en acció la "gent dels llimbs".

B.2 Lectura suggerida: *Solitud* (capítol VII "Primavera" i capítol XVII "La nit aquella").

Aquest procés d'animalització d'un personatge també es pot veure a *Solitud*. Des de la seva primera aparició, el personatge de l'Ànima és descrit com un llop en oposició al pastor. Aquesta caracterització de l'agressor amb els símbols que la novel·la ha anat preparant culmina amb l'assassinat del pastor i la violació de la protagonista. El simbolisme del pastor i del llop permet fer el paral·lelisme amb *Terra baixa*.

En el conjunt de textos que es proposen, s'hi pot veure, com diu M. Casacuberta, "el monstre, la bèstia que qualsevol home pel sol fet de ser home porta dins seu", una bèstia que es desferma quan es deixa de tenir sota control. La progressió semàntica duta a terme per Raimon Casellas i VC permet assistir-hi en directe, acarar-s'hi. De nou en paraules de M. Casacuberta, permet "destacar forts contrastos entre opòsits (...) potenciar la hipèrbole, la paradoxa, la concentració, el sincretisme, amb l'objectiu de posar davant del públic l'espectacle grandios i esfereïdor alhora de la condició humana, l'espectacle de la tragèdia humana" (2002:38).

C. LA CONDICIÓN HUMANA: UNA PROPOSTA DE CIVILISME I DE CONTENCIÓ: EL NOUCENTISME

C.1 Lectures suggerides: una glossa d'Eugeni d'Ors ("De la Urbanitat") i dos poemes de Josep Carner ("La poma escollida" i "Bèlgica").

A partir dels textos d'Eugeni d'Ors i de Josep Carner, es pot veure la proposta cultural i ideològica propugnada pel Noucentisme. L'anècdota de la glossa "De la Urbanitat" permet il·lustrar el model de relacions humanes proposades, així com la idea de síntesi de tradició i modernitat que la ciutat suposa. Cal notar-hi l'ús del tòpic de la flegma anglesa, com a mirall i model de contenció, de civilitat i d'humanitat integrades a la tradició cultural i històrica, en què fins i tot la natura —convertida en parc— forma part de l'entorn afable de les relacions humanes. El mateix es podria apuntar quant al poema "Bèlgica", en contrast amb la representació del món natural i de la condició humana present en els textos de VC.

En tots els textos, però especialment en “La poma escollida”, es pot fer el contrast no només amb els contes de VC treballats —especialment els de “La Vella” i “Ànimes mudes”—, sinó també amb els altres fragments i textos analitzats.

D. LA CONDICIÓN HUMANA: EL DESENCÍS I LES PROPOSTES DE POSTGUERRES

D.1 Lectures suggerides: fragments d'*Homes i No* (2010:138-144, escena final) de Manuel de Pedrolo, de *Mirall trencat* (tercera part, cap. XI “Ramon”) de Mercè Rodoreda, de *La pesta* (cap. II, p.108-113) d'Albert Camus.

Visionat d'alguna pel·lícula, com ara *Alemanya any zero* de Roberto Rossellini, *El lladre de bicicletes* de Vittorio de Sica...

En aquestes obres —textos i pel·lícules—, escrites i rodades després de l'impacte de les guerres en el continent europeu, s'hi pot trobar una visió desencisada del món i de la humanitat, en què la sensació de buit existencial, de no-res, plana sobre els personatges. Ha canviat la percepció de la condició i les relacions humanes.

Aquest nihilisme contrasta amb la capacitat que tenen els personatges dels textos de VC de sentir emocions.

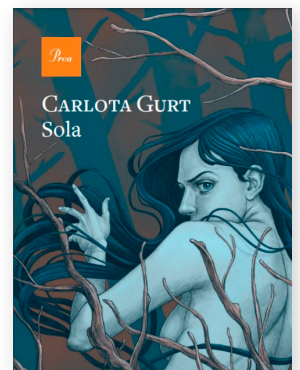
E. LA CONDICIÓN HUMANA CENT ANYS MÉS TARD: PODEM PARLAR DE “LLEGAT DE VC”?

E.1 Lectures suggerides: fragments de la novel·la *Terres mortes* de Núria Benedicho (capítol VIII “Rosa”), però també es poden considerar altres obres com ara *Canto jo i la muntanya balla* o *Et vaig donar els ulls i vas mirar les tenebres* d'Irene Solà, *De fems i de marbres* de Francesc Serés, *Sola* de Carlota Gurt, *Primavera, estiu, etcètera* de Marta Rojals, *Calaveres atònites* de Jesús Moncada...

També es podria proposar als alumnes **veure** algunes pel·lícules actuals com ara *Suro* (2022) de Mikel Gurrea o *As Bestas* (2022) de Rodrigo Sorogoyen. O activitats organitzades com ara escoltar una **conferència** o visitar una **exposició** (projecte editorial, musical i expositiu “*Solitud. Més lloc per a la fosca*”, al Centre Bòlit de Girona).

Amb aquesta 5a sessió es proposa la reflexió sobre la nostra cosmovisió i la manera com la representen les generacions del segle XXI a través de la literatura i el cinema. Per fer-ho, es prendran en consideració fragments d'obres d'autors i autores actuals i s'analitzarà si s'hi pot detectar, més de cent anys després, la pervivència o no de la cosmovisió plantejada per Víctor Català en les seves obres. No sempre cal parlar de similituds, sinó que els contrastos amb el que s'ha vist en els textos de VC també poden servir per aprofundir en el coneixement de la seva literatura.

En tots els casos, es pot analitzar i tractar si per l'estil, pel to del relat, per l'escena i el món creat, per la mirada sobre els personatges i les seves vides, per les seves condicions ètiques i morals... es pot parlar de llegat de VC. S'hi pot examinar si alguns dels seus personatges podrien ser catalogats, també, de “gent dels llimbs”.

Pot resultar interessant oferir als alumnes la lectura de l'article "La Víctor: El tercer naixement de Víctor Català" d'Àlex Milian, on es comenta la relació de diverses autores actuals amb l'obra de VC.

Conclusions

De cara a l'informe final, els alumnes haurien de ser capaços de veure les diferents visions de la condició humana que s'amaguen darrere dels textos, pel·lícules... que llegeixen i veuen, i identificar-les amb els corrents de pensament que les emparaven i veure com dialoguen amb l'obra de l'autora que estan estudiant. Haurien de poder descobrir les diferents propostes ideològiques i literàries que evidencien els diferents textos i relats amb què topen en la seva vida quotidiana i relacionar-los amb el present.

A més a més, haurien de poder parlar dels aspectes del nostre temps que poden il·luminar l'obra de VC i com les seves aportacions estètiques ajuden a reflectir temes actuals en la literatura i el cinema. Tot això, haurien d'argumentar-ho amb exemples i referències a les narracions treballades en aquest bloc, en relació amb l'obra de l'autora.

Diari de la recerca

Després de la sessió 1, es proposa:

- ‡ *Com es diferencia la representació del món rural i del personatge del pagès que fa VC de la que es fa en el Romanticisme? Estàs d'acord amb les acusacions que va rebre d'escriptora inscrita en un "realismo romántico" que li fa Carner? Creus que el tema del món rural pot tenir interès avui en dia? (Pensa en els moviments ecologistes, neorurals...) A la resposta pots incorporar aportacions teves, però també cal que il·lustris la teva resposta amb exemples dels textos treballats.*
- ‡ *Contrasta el tipus de personatges que apareixen en les novel·les de les tres dones escriptores que has treballat (Felip Palma, Dolors Monserdà i Víctor Català). Quina és l'aportació de VC a la configuració dels personatges i el seu món?*

Després de la sessió 5, es proposa:

- ‡ *Revisa el que has treballat al bloc III i els textos i autors analitzats fins ara. Quines reaccions hi havia fa un segle a la sensació de "fi de civilització"? Quina va ser l'aportació de VC a aquesta qüestió?*
- ‡ *Recorda la pregunta de la sessió 3 del bloc III basada en unes afirmacions de Jordi Julià per completar les respostes segons el que s'ha vist en els textos treballats en aquest bloc.*

Després de la sessió 6, es proposa:

- ‡ *Quines reaccions s'afegeixen en els moments posteriors a les guerres europees del segle XX a la sensació de "crisi de la civilització"? (Completa l'entrada anterior del diari amb exemples dels textos treballats en aquesta sessió.)*

Després de la sessió 7, es proposa:

- ‡ *Quin és el paper de la natura en el món actual? Quina és la imatge que es projecta en la literatura actual que has treballat?*
- ‡ *Per què creus que hi ha joves autors que troben en la natura un espai on situar les seves reflexions literàries?*
- ‡ *Trobes alguna relació entre la sensació de crisi en el canvi de segle actual i la que hem vist en el canvi al segle XX i la manera com es presenta en la literatura?*
- ‡ *Has vist alguna continuïtat temàtica o literària entre l'obra de VC i la de les escriptores actuals? A què penses que es deu?*

Recull de textos per a les sessions

- ‡ BENDICHO, Núria (2021). *Terres mortes*. Anagrama.
- ‡ CAMUS, Albert (1947). *La pesta*. Labutxaca.
- ‡ CARNER, Josep (2011). *Supervivent d'un cant remot: Antologia poètica*. Grup Editorial 62. Col. Educaula.
- ‡ CASACUBERTA, Margarida (23 de gener 2006). "La consciència és el que ens fa herois" per Jordi Nopca. *Diari Ara*.
https://llegim.ara.cat/llegim/consciencia-que-herois_1_1732116.html
- ‡ CASACUBERTA, Margarida (2002). "Víctor Català i la literatura de l'ombra".
A II Jornades d'estudi: Vida i obra de Caterina Albert i Paradís (Víctor Català), 1869-1966. Abadia de Montserrat (p. 33-51).
- ‡ CASELLAS, Raimon (2019). "La justícia del poble". A: *Les multituds*. Bromera.
<https://strologut.com/raimon-casellas/les-multituds/>
- ‡ FIRA LITERAL. Bòlit, Centre d'Art Contemporani de Girona. Museu de la Vida Rural. Museu de l'Escala (coord.). (20 de maig 2023). "El llegat ecofeminista de la Víctor Català". [Vídeo] <https://literalbcn.com/activitats/el-llegat-ecofeminista-de-la-victor-catala/>
- ‡ GUIMERA, Àngel (1897). *Terra baixa*. Edicions 62, MOLC, núm. 26 (acte I, escena V i acte II, escena IV).
- ‡ GURT, Carlota (2021). *Sola*. La Butxaca.
- ‡ MILIAN, Àlex (31 de desembre de 2019). "La Víctor: El tercer naixement de Víctor Català". A: *El Temps*.
https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/temps/2019/temps_a2019m12d31n1855p39.pdf

- ‡ MONSERDÀ, Dolors (2008). *La fabricanta*. Horsori Editorial (1904, p.59-60).
- ‡ OLLER, Narcís (1897). *La bogeria*. Laia, Les Eines de butxaca, (1980, p.77).
- ‡ OLLER, Narcís (1884). *L'Escanyapobres*. Edicions 62, Col. El Garbell, núm. 5 (1981, p.30-31).
- ‡ PALMA, Felip (1907). *La caiguda*. Editorial Trípod. Prefaci de Lluïsa Julià (2021, p.33-38 o 70-75).
- ‡ PEDROLO, Manuel de, (1958). *Homes i No*, Edicions 62, col. Educaula, núm. 68 (2017, p.138-144).
- ‡ RODOREDA, Mercè, (1974). *Mirall trencat*. Edicions 62, MOLC, núm. 92 (tercera part, cap XI "Ramon").
- ‡ ROJALS, Marta, (2011). *Primavera, estiu, etcètera*. La Magrana.
- ‡ SERÉS, Francesc, (2003). *De fems i de marbres*. Quaderns Crema, Col. Narrativa, Biblioteca Mínima, núm. 136.
- ‡ SOLÀ, Irene (2019). *Canto jo i la muntanya balla*. Anagrama.
- ‡ SOLÀ, Irene (2023). *Et vaig donar els ulls i vas mirar les tenebres*. Anagrama.
- ‡ ZOLA, Émile. *El naturalismo*. Edició de Laureano Bonet, Barcelona, Península, 1998. Fragments (p.30-35, 42-43, 120-121, 202-203 i 104, respectivament).

BLOC V. L'encàrrec final i el tancament

(4-5 sessions)

A. ENCÀRREC FINAL (3 SESSIONS)

L'objectiu d'aquestes sessions és mobilitzar els aprenentatges que s'han construït durant les sessions aplicats a una situació en què s'han de prendre decisions sobre l'autora objecte d'estudi.

Plantejament

Les sessions es plantegen per fer una recapitulació i estructuració dels sabers de manera contextualitzada i, per part dels estudiants, decidir i fer propostes per a l'encàrrec final que se'ls demana. Es tracta de redactar en grup un informe defensant una postura sobre l'ús del pseudònim en l'actualitat i sobre la idoneïtat de publicar l'obra de Víctor Català.

Es donen pautes als estudiants per poder-ho fer d'una manera organitzada i sistemàtica.

Desenvolupament esquemàtic de les sessions

Es proposa als alumnes la tasca final en els termes següents:

Us heu parat a pensar mai com es decideixen les publicacions que fan les editorials?

Imagineu que sou uns editors i heu de decidir si té sentit que publiquen avui, al segle XXI, una autora de finals del XIX i començaments del XX. Segurament, miraríeu ben a fons l'obra de l'autora i també demanaríeu un informe a especialistes de l'editorial, abans de prendre una decisió sobre com invertir el pressupost de l'editorial. A més de la qüestió econòmica, caldria plantejar-se si com a editors teniu alguna responsabilitat amb la cultura i amb la societat... I també, tractant-se de l'autora que és, seria important aturar-se a pensar si tindria sentit publicar la seva obra amb el pseudònim amb què ella va signar-les o si seria més adient publicar-les amb el seu nom.

Ara, després de tot el recorregut que heu fet, vosaltres sou els especialistes i heu de redactar un informe defensant la vostra postura sobre totes aquestes qüestions. L'heu de fer en parelles o en grups de tres i presentar-la en forma de text argumentatiu, és a dir, heu de donar resposta a les preguntes plantejades i defensar les vostres respostes tenint en compte tot el que heu estudiat sobre l'autora.

Qüestions que heu de respondre:

Us demanem que us poseu en la pell d'un editor per decidir si incloure o no l'obra de Víctor Català en el vostre catàleg:

- *Val la pena continuar llegint aquesta autora i, per tant, publicar-la?*
- *Cal prescindir del seu pseudònim i publicar-ne els llibres amb el seu nom?*

Encara que a continuació donem una idea de les característiques que hauria de tenir aquest informe i dels passos que es poden fer per elaborar-lo, convé que el docent faci una posada en comú amb els alumnes perquè siguin ells qui imaginin com ha de ser el text, en funció del que han estudiat, i quins passos han de fer per arribar a construir-lo amb èxit. Es pot aprofitar per repassar com és una bona argumentació i el procés d'escriptura d'un text, i per negociar uns criteris d'avaluació coherents amb això i amb el que han treballat.

Característiques del text:

Comenceu el text amb una breu **introducció** a l'autora i el tema que ens ocupa, en la qual quedi clar per què resulta un tema polèmic.

Heu d'escriure un text argumentatiu en el qual la vostra **postura** quedi **clara** respecte a les dues qüestions plantejades. Aquestes serien les "tesis" que defensareu en el text.

Per defensar-les, cal que primer **contraargumenteu**, és a dir, heu d'anticipar les objeccions que podríeu rebre i justificar per què no s'han de tenir en compte (rebatre-les). Podeu recuperar algunes de les qüestions que han sortit a l'itinerari que heu fet, i que s'han dit al llarg de la història sobre l'obra de VC, per exemple.

A continuació, heu d'aportar **arguments** per defensar la vostra opció. Aquests arguments poden ser literaris, socials, històrics... i han de tenir en compte el que heu treballat al llarg de l'itinerari.

Cal que citeu **exemples** dels textos de l'autora i de les altres referències bibliogràfiques que han anat sortint en la indagació que heu fet. Les citacions han d'estar referenciades correctament.

Finalment, tanqueu el text amb una breu **conclusió** que reforci les vostres postures.

L'extensió hauria de ser d'entre 2 i 4 pàgines.

Passos que recomanem seguir:

- ⌘ Feu una petita discussió en el vostre grup i preneu nota de totes les idees que surtin d'entrada per argumentar la posició que defensareu en el vostre escrit (**pluja d'idees** inicial i presa de postura).
- ⌘ Recupereu les anotacions que heu anat fent al vostre **Diari de la recerca** amb les conclusions i idees més importants treballades a cada bloc de l'itinerari.
- ⌘ Penseu com pot servir-vos el que heu treballat a **cada bloc** per prendre la decisió sobre l'obra d'aquesta autora i defensar-la:

– Quins són els temes i valors literaris que heu vist en els seus textos que penseu que avui dia ens podrien interessar i per què?

- *Quins elogis i crítiques ha rebut i per què? Ha canviat alguna cosa respecte d'això?*
- *Creieu que la seva obra pot contribuir a la nostra definició de la condició humana? Com?*
- *Creieu que era una autora amb consciència de ser-ho, amb consciència literària i d'estar construint un món literari propi?*
- *Què creieu que podria aportar als autors i als lectors actuals?*
- *Quin valor donava ella al pseudònim? Quines altres funcions podria tenir? Continua tenint sentit mantenir el seu pseudònim?*

- ‡ Feu un **esquema** de com utilitzareu i organitzareu totes aquestes idees en el vostre text. Completeu cada apartat de l'esquema amb **exemples** i referències dels textos treballats.
- ‡ **Redacteu** l'informe seguint el vostre esquema i organitzant la informació en paràgrafs.
- ‡ **Reviseu** el text per assegurar-vos que compleix amb tots els requisits i per millorar-ne l'expressió i l'ortografia. Si és possible, convindria intercanviar el vostre informe amb el d'un altre grup i revisar-vos-el mútuament. En aquest cas, podríeu rebre suggeriments també sobre el contingut del vostre informe.
- ‡ Per acabar, **reescriviu** el text amb les millores oportunes.

Aquí oferim una proposta de criteris d'avaluació del text final, però convindria que sortissin de la conversa inicial amb els alumnes sobre com ha de ser aquest text i quins passos han de donar per elaborar-lo amb èxit.

Criteris d'avaluació:

L'informe...

- ✔ **Respon clarament** a les dues qüestions plantejades.
- ✔ Respon a les característiques del **gènere discursiu** proposat: és un text argumentatiu, ben estructurat (hi ha una introducció, les "tesis" o postures que es defensen, contraargumentació i argumentació i una conclusió, i s'ha organitzat en paràgrafs).
- ✔ Té en compte el que s'ha treballat en **tots els blocs** de l'itinerari.
- ✔ Inclou **exemples** dels textos de VC i de les altres referències bibliogràfiques analitzades, que demostren que s'han apropiat correctament de les idees exposades.

Es valoraran positivament altres lectures (per exemple, altres contes de VC) que s'hagin llegit de forma autònoma i que s'utilitzin en l'argumentació.

- ✓ Aporta **arguments** diversos que demostrin que s'ha tret profit del treball que s'ha fet sobre l'obra de VC.
- ✓ Té en compte les possibles **objeccions** a la postura que es defensa i en això també mostra que ha aprofitat el treball fet.
- ✓ Aporta **almenys tres arguments** de **temàtica diferent** i els **desenvolupa**.
- ✓ Fa **aportacions pròpies**, no esmentades prèviament en les activitats de l'itinerari.
- ✓ **Cita correctament** les referències utilitzades.
- ✓ Demostra correcció en **l'expressió** i en l'ortografia.

B. CLOENDA PER A LA SOCIALITZACIÓ DEL PRODUCTE FINAL (1-2 SESSIONS)

L'objectiu d'aquesta última sessió és donar visibilitat al treball fet pels alumnes, compartir els seus descobriments i que puguin rebre i donar *feedback*, així com contrastar les seves opinions i punts de vista.

També és un bon moment per fer veure el camí recorregut i com s'ha fet. És una oportunitat per sintetitzar com s'ha dut a terme la recerca en literatura i parlar-ne d'altres que despertin l'interès dels alumnes.

Desenvolupament esquemàtic de la sessió

La sessió tindrà dues parts. La primera, en la qual cada grup llegeix el seu informe i s'estableix un debat sobre els punts coincidents i els punts de desacord. El docent pot aprofitar per afegir aspectes que no hagin sortit, portar l'atenció sobre les aportacions que fa cada grup i posar en valor tot el desplegament d'arguments i referències que hagin fet. Per donar una projecció social a aquest intercanvi dels informes, es pot plantejar una situació comunicativa inspirada en les pràctiques socials de referència. En aquest cas, la classe es convertiria en l'equip editorial que, a partir dels informes presentats, valora l'oportunitat de publicar la narrativa de Víctor Català i de fer-ho o no amb pseudònim.

La segona part de la sessió es pot dedicar a reflexionar sobre com es fa una recerca literària: quines fonts ajuden a enriquir la lectura d'una obra, quins passos han seguit en aquesta recerca, la importància de partir de la lectura profunda dels textos i de contrastar les opinions per eixamplar la seva interpretació... Al mateix temps, s'hauria de demanar una valoració del que han après i del que s'ha fet, i convidar els alumnes a continuar llegint i aprofundint en l'obra d'altres autors clàssics de la literatura.

QUADRE-SÍNTESE DE LES ACTIVITATS

Bloc I. Introducció a l'itinerari (1 sessió)

En el bloc I es planteja la situació d'aprenentatge i es posa en contacte els estudiants amb l'autora i la seva obra.

Propòsit	Desenvolupament de les activitats (sessions)
<p>Es pretén fomentar l'interès per l'autora i la seva obra, així com planificar les lectures que permetran arribar a conclusions que responguin a la pregunta inicial:</p> <p>Caterina Albert va suposar una aportació rellevant per a la literatura catalana o bé va escriure una obra inscrita en models caducs i fora del seu temps? Com es caracteritza la seva obra pel que fa a la qualitat literària i a la seva universalitat?</p>	<p>A. Punt de partida. Reflexió a partir de l'acta dels Jocs Florals d'Olot i la decisió de l'autora fer servir un pseudònim masculí.</p> <p>B. Proposta de preguntes per a la indagació i encàrrec final.</p> <p>C. La recerca. Pluja d'idees / reflexió guiada sobre què es necessita per respondre les preguntes anteriors.</p> <p>D. Tancament de la sessió. Inici de la lectura del monòleg <i>La infanticida</i> a l'aula.</p>

Bloc II. Lectura, anàlisi i conversa sobre textos literaris de Víctor Català (5-6 sessions)

En el bloc II es proposa la lectura de textos literaris de l'autora (un monòleg i tres relats) i es posen en relació amb valoracions de la seva obra (de la crítica i de la mateixa autora) i amb altres manifestacions artístiques.

Propòsit	Desenvolupament de les activitats (sessions)
<p>Es pretén que s'arribi a prendre contacte amb l'estil i les inquietuds de l'autora.</p>	<p>I. <i>La infanticida</i>. (2 sessions)</p> <p>A. Interpretació. Conversa sobre <i>La infanticida</i>.</p> <p>B. Pseudònim. Lectures i reflexions sobre l'ús del pseudònim.</p> <p>Propostes per al Diari de la recerca.</p>
<p>S'espera que en aquest moment els estudiants hagin aprofundit en la interpretació dels contes i que hagin incorporat la dinàmica de relacionar les seves impressions amb les aportacions dels textos teòrics.</p>	<p>II. "Ànimes mudes", "L'explosió" i "La vella". (4 sessions)</p> <p>A. "Ànimes mudes, un <i>Romeu i Julieta</i> a la catalana?" Lectura del conte a l'aula amb aturades per acompanyar l'anàlisi i reflexió d'aspectes rellevants.</p> <p>B. "L'explosió", "Ànimes mudes" i la ironia del destí. Lectura a l'aula i conversa literària.</p>

	<p>C. Recapitulació de la visió del món i de les característiques estilístiques de Víctor Català a partir de “La vella”.</p> <p>Lectura, conversa literària sobre “La vella” i estructuració de característiques tematicoestilístiques dels contes de VC.</p> <p>Propostes complementàries:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lectures amb altres mirades sobre la ironia del destí. - <i>Solitud</i>. <p>Propostes per al Diari de la recerca.</p>
--	---

Bloc III. La recepció crítica de l’obra de Víctor Català (4-5 sessions)

En el bloc III s’aborda el que han dit sobre la seva obra editors, crítics, historiadors i les reflexions teòriques de l’autora sobre la seva obra i les idees estètiques amb què dialoga.

Propòsit	Desenvolupament de les activitats (sessions)
<p>Es vol inscriure l’obra de VC en la perspectiva de la lectura que n’ha fet la crítica i també reflexionar sobre com podien afectar aquestes valoracions a l’autora.</p> <p>S’espera que l’alumnat tingui en compte les reflexions literàries de l’autora.</p>	<p>A. La crítica que influeix l’autora: inicis del segle XX. (1 sessió)</p> <p>Lectures guiades i reflexió a l’aula: pròleg a <i>Drames rurals</i> i primers textos crítics de Maragall i Carner.</p> <p>Repartiment de textos determinats i lectura autònoma amb pautes generals i específiques per a cada text (inici a l’aula).</p> <p>B. Altres textos crítics. (1 sessió)</p> <p>Lectura a l’aula de l’article “Solitud i els drames rurals”, d’Alan Yates.</p> <p>Elaboració d’un quadre de continguts sobre els articles llegits a l’aula que ha de servir de modelatge per als textos individuals i posada en comú .</p> <p>Reflexions per al Diari de la recerca.</p> <p>C. Una dona escriptora al 1900? (2-3 sessions)</p> <p>Lectura d’històries de la literatura catalana de diferents períodes de manera autònoma (a casa).</p> <p>Elaboració a l’aula d’un mapa d’idees amb el suport i la guia del professorat.</p> <p>Relectura dels textos crítics anteriors des de la mirada del determinisme de ser una dona a principi del segle XX.</p> <p>Elaboració d’un text defensant el posicionament propi respecte les idees de Joanna Rus i la resposta de Bartrina.</p> <p>Debat en petits grups.</p> <p>Propostes per al Diari de la recerca.</p>

En el bloc IV es proposa la lectura de textos literaris d'altres escriptors per establir relacions entre la seva obra i altres propostes literàries coetànies, anteriors o posteriors.

Propòsit	Desenvolupament de les activitats (sessions)
<p>Resulta imprescindible inscriure l'obra de VC dins un context cultural concret i en contrast amb altres obres i autors predecessors i contemporanis.</p> <p>S'espera que l'alumnat reconegui les aportacions de l'autora i desenvolupi criteris per defensar la publicació de les seves obres en l'actualitat.</p>	<p>A. La condició humana: de la visió del romanticisme al realisme, el naturalisme i el determinisme. (2 sessions)</p> <p>Lectura de textos i conversa a l'aula: fragments triats de Guimerà, Oller, Palma, Monserdà i Zola.</p> <p>Propostes per al Diari de la recerca després de la S1.</p> <p>B. La condició humana: l'ús de la llengua en la construcció narrativa i en la caracterització d'una cosmovisió de la humanitat. (1 sessió)</p> <p>Lectura atenta i minuciosa a l'aula del conte <i>Justícia del poble</i>, de Raimon Casellas, per revisar els conceptes de condensació i construcció narratives posant el focus en l'ús acurat del lèxic i el procés d'animalització.</p> <p>Lectura de dos capítols de <i>Solitud</i> (VII i XVII) per analitzar el procés d'animalització d'un personatge.</p> <p>C. La condició humana: una proposta de civilitat i de contenció: el Noucentisme. (2 sessions)</p> <p>Lectura de la glossa "De la Urbanitat", d'Ors, i dos poemes de Carner: "La poema escollida" i "Bèlgica" per comprendre la proposta cultural i ideològica que propugnava el moviment noucentista.</p> <p>Contrast amb els contes de VC que s'han treballat i amb altres fragments i textos analitzats.</p> <p>Propostes per al Diari de la recerca.</p> <p>D. La condició humana: el desencís i les propostes de postguerres. (1 sessió)</p> <p>Lectura de fragments i visionat d'alguna pel·lícula escrits i rodades després de l'impacte de les guerres mundials per tal de contrastar-ne la visió del món amb la dels textos de VC.</p> <p>Propostes per al Diari de la recerca.</p> <p>E. La condició humana cent anys més tard: podem parlar de "llegat de VC"? (1 sessió)</p> <p>Lectura de fragments i visionat de pel·lícules actuals per reflexionar sobre la cosmovisió del segle XXI a través de la literatura i el cinema.</p> <p>Reflexió per trobar similituds i contrastos amb la cosmovisió plantejada per VC.</p> <p>Conclusions.</p> <p>Propostes per al Diari de la recerca.</p>

Bloc V. L'encàrrec final i el tancament (4-5 sessions)

El bloc V es reserva per a l'estructuració final dels coneixements per preparar i elaborar la proposta final. Tot i això, durant tot l'itinerari el Diari de la recerca, a més de fer de pont entre les activitats i l'encàrrec final, també haurà servit per sistematitzar el coneixement elaborat.

Propòsit	Desenvolupament de les activitats (sessions)
<p>Es pretén mobilitzar els aprenentatges que s'han construït durant les sessions per prendre decisions sobre l'autora.</p> <p>Es donen pautes als estudiants per organitzar-se de manera sistemàtica.</p>	<p>A. Encàrrec final. (3 sessions)</p> <p>Redacció en parelles o grups de tres d'un informe que defensi una postura sobre l'ús del pseudònim de l'autora en l'actualitat i sobre la idoneïtat de publicar-ne l'obra.</p> <p>B. Cloenda per a la socialització del producte final. (1-2 sessions)</p> <p>Lectura compartida de tots els informes i debat a l'aula.</p> <p>Reflexió sobre com fer una recerca literària.</p> <p>Valoració final de l'itinerari.</p>

